

СУЧАСНА УКРАЇНА

Орган української визвольної думки

Рік IV.

Мюнхен, 7. 2. 1954

Ціна 50 н. пф.

UKRAINE TODAY
Ukraine von heute
Ukraine d'aujourd'hui
Adress: «Sučasna Ukrajina»
München 2
Karlsplatz 8/III (Telefon: 5-6667)
WESTERN GERMANY
Herausgeber: Wolodymyr Stachiw
Druck: „Logos“,
München 8, Rosenheimerstr. 46 a.

Ч. 3 (80)

Стара гвардія

З приводу смерті

Андрія Миколайовича Лівицького

Ми мусимо ствердити болючий і дуже прикий для нас усіх, що зовсім біологічний, факт, що ряди культурних, громадських, військових та політичних діячів із періоду наших визвольних змагань постійно малиють, залишаючи часто по собі порожнє місце.

Якщо взяти тільки останні дев'ять років, тобто час після закінчення другої світової війни, а територіально — тільки еміграцію, то від нас відійшли такі видатні сини нашого народу:

Павло Скоропадський, Олександер Скоропис - Йолтуховський, Іван Макух, Степан Шухевич, ген. Всеволод Петрів, Юліян Павликівський, Льонгин Цегельський, ген. Михайло Омелянович-Павленко, проф. Іван Раковський, проф. Дмитро Дорошенко, проф. Зенон Кузеля, проф. Борис Іваницький, Володимир Винниченко, Ісаак Мазепа, Володимир Блавацький, Степан Баран, митрополит Полікарп Сікорський і багато інших.

Стара гвардія українських діячів відходить.

Останнім із цієї гвардії відійшов Андрій Миколайович Лівицький, що був представником не тільки однієї генерації, але й чоловим представником однієї течії української політики, ми сказали б навіть — однієї української політичної концепції. До історії української політики Покійник перейде як основоположник орієнтації української політики на міжнародну коньюнктуру, тобто на інтервенцію Заходу проти російсько-більшевицького імперіалізму. Це треба ствердити і в такому ствердженні немає жодної тенденції поменшування або знецінювання такої концепції, бо і в підтиці інших поневоленіх народів на протязі історії останніх десятиріч та концепція посідала своє політичне право громадянства, а в деяких випадках приводила до успіху.

Але у випадку української визвольної боротьби і визвольної політики концепція інтервенціоналізму та виключної орієнтації на міжнародну коньюнктуру зовсім ілюзорна. Українська визвольна проблема надто складна з політичного боку, надто підважуюча дотеперішньої рівноваги політичної системи не так Европи, як великого еразійського континенту, щоб її можна було розв'язати дипломатичним шляхом якимись західними великораджавами, або бльоком таких держав. А ще менше будь-яко однією державою. Така концепція мусить автоматично привести, символічно бе-ручи, до «1920 року».

Українська визвольна політика може базуватися тільки на реальній орієнтації на власні сили народу. Якщо такі реальні сили існують, то міжнародну коньюнктуру можна враховувати як допоміжний фактор. Але ні в якому випадку як щось більше. Власне в такому ставленні справи лежить суть української проблеми і тим вона різиться від визвольної проблематики інших поневолених сучасності народів.

Андрій М. Лівицький помер: послідовний у своїй політичній концепції і не-примиренний в боротьбі проти російського імперіалізму. Помер одиць із старої гвардії самостійників згідно з засадою:

«La vieille garde meurt, mais ne s'en rend pas...»

(«Стара гвардія вмирає, однак вона не здається...»)

В. П. С.

у 25-річчя постанови ОУН

25 років тому, в наслідок нарад I-го Конгресу Українських Націоналістів (27 січня — 3 лютого 1929) вступила в українське політичне життя нова формація — Організація Українських Націоналістів (ОУН). 25 років підпільної дії політичної організації — це доволі довгий шлях, що вже через свій підпільно-революційний характер с багатим на бурхливі переживання, драматичні потрясения, поразки і піднесення. ОУН бо — це передусім визвольно-дієва сила, основна проблематика якої завжди стояла передусім у самій концепції визвольної боротьби, її методів та засобів, і ці питання визначали основний зміст організації. Тому в розвоюному процесі ОУН деякі проблеми політично-програмового, соціально-економічного чи устроєвого порядку в своїх розв'язках деколи досить грунтово міняються — і в наслідок цього до ОУН в її еволюції важко прикладати мірило загальнотипових партійних оцінок за класичними взорами партійних програм.

ОУН, як остаточне політично-організаційне оформлення стихійно наскріюючого по програмах визвольних змаганнях націоналістичного руху, по майже десятирічному існуванню бойово-технічної Української Військової Організації, — визначила собі за завдання поставити ідейно вивершенню будівлю загально в народі зобов'язуючого національно-державного принципу і на ідеологічно твердо підмурованому ґрунті підняти пересміцтво визвольно-державницьких змагань.

Відповідно до характеру дії на тлі загального політичного становища досі пройденій шлях ОУН дається поділити на чотири головні етапи:

- 1) Від I Конгресу УН до вибуху другої світової війни (1929—39);
- 2) Перша більшевицька окупація Західної України (1939—41);
- 3) Німецька окупація українських теренів (1941—44);
- 4) Всі українські землі під більшевицькою займанчиною.

Національний принцип і політика власних сил

Хоч організація досі перейшла багато перемін у своїй політичній лінії та структурі, все таки значення I Конгресу УН в деяких його постановах є основоположне не лише для першого етапу ОУН, але й для всієї її дії. Національним принципом визначив конгрес теоретично-ідеологічні основи для націоналістичного руху: «Українська нація — це вихідне заłożення кожної чинності та метове назначення кожного прямування українського націоналізму». Далі — визнанням нації за найвищу форму органічної людської спільноти акцентовано історіотворчу роль нації взагалі і динамікою ідеї нації її підкреслено силу історичної підметності.

На ґрунті політичної дійсності, в якій знайшовся український народ після першої світової війни, зформування згаданих вище принципів виходить далеко поза питання самої теорії для теорії. Во саме на більшості теренів України запанував «інтернаціональний комунізм» (а по суті російсько-більшевицький імперіалізм), що не тільки наганом, але й «науковою методою» старається підмурувати свою обманну, псевдо-інтернаціональну ідею в умах насилувачного народу. Кердонами пошматовані жива нація мусить віднаходити себе у власній свідомості, а пакинену ворогами систему мусить заступати свою позитивну системою вартостей, що має стати мобілізуючою силою в затяжній боротьбі народу за його суворе життя.

Самозрозуміло, що так заложений національний принцип міг бути і був по-

ставлений тільки в площині соборності: соборності духа, соборності дії, соборності майбутньої держави. Правда, організація в початках мала можливість діяти головним чином в Західній Україні і тільки в дальших етапах, на тлі воєнних перемін, вона змогла поширитися на всі українські землі. Але в принциповій настанові, в протикомістичних акціях, у відгуках на події у підсіверській Україні (атентат у совєтському консульстві у Львові під час голоду 1933 р.) ОУН завжди була соборницька. І завжди, навіть важкими жертвами, вона змагала до втримання звязків з материком: — за ці ж звязки затягив ціну власного життя основник і керівник ОУН, полковник Є. Коновалець. Але й ворог, вдаючи в керівництва організації, як слід оцінив небезпеку, що загрожувала йому власне від національної ідеї з її соборності, а далі — з її концепцією революційної боротьби і політики власних сил, що були дальшими, послідовними, нерозривно пов'язаними законами нового руху, прийнятими I Конгресом УН. Розбудова власних сил народу — організованих, виховуваних і вишколюваних для визвольної дії, незалежно від можливості підтримки з боку евентуальних союзників, і революційна боротьба, що в осніві заперечує і відряє в кожну ворожу систему — це ті політичні принципи, що непорушно збереглися у визвольному змагу України до наших днів. через усі переміни власного політичного становища, через усі кон'юнктури, через усі пересування в політичному атласі світу.

Що поплило з часом...

Позатим багато дечого виполоскав час з ортодоксальної «своєзаконності» націоналізму, що впродовж перших етапів свого розвитку що раз більше ущтиявлювалася в дріб'язковій догматичності та громадсько-політичній нетерпимості і, хоч здобував для визвольної ідеї ширшу кола, головно молодих, проте сам, як супільно-політичне явище, замікався в кастовому елітаризмі і самозакоханому вождизму, з почуттям особливого покликання на психологічну та супільно-політичну «всеобіймаючість». У тому напримі, як уже не раз було відмічено, немалу роль відіграв Донцов із своїм екстремно інтерпретованим волонтеризмом, розекзальтованим фанатизмом і передусім свою нестримано, неконструктивною критикою минулого. Коли ще взяти до уваги, що в 20—30 рр. авторитарні системи були в переможному поході, що основниками ОУН у великій мірі були військові старшини, що провід ОУН був поза межами України, що українське суспільство взагалі було зацікавлене ревізіоністичними течіями в повсінному світі, що нарешті головна маса членських кадрів організації, і то провідних, які змущені були на місцях виконувати щоденну підпільну роботу — це назагал були юні голови, гарячі молодечими крайностями, — то ті, по суті чужі українські духовості психологічні елементи, які кинули дяку тінь на організацію і стиль її вивів не с чимось наїзвичайним. І тут дів'ядесь висловити жалю, чому саме в перших десятичіях по-поразці і саме на ґрунті української визвольної концепції поста-ла проблема «батьки і діти?» Чому політичні батьки, «батьки народу», залишили «дітей» самих вести визвольну боротьбу, а самі взялися за «реальнішу» політику? Адже в історії інших народів справа визвольної дії чи резистан-су все таки була справою всього зріло-го суспільства. Наша же визвольно-революційний рух, щоб належно кількісно і якісно поповнитися, мусів почекати, щоб «діти» стали «батьками» і поси-віли у «перманентній революції».

Виховання в готовості до боротьби виправдалося

Шукання причин ще свіжої поразки примушувало заглянути у власну духовість і в духовому відродженні рятуватися перед зневірою і пасивізмом. Одну з причин поразки вбачалося в партійних антагонізмах, і звідси така велика неохота в ОУН до партії як форми і партійництва взагалі. А сама вона, ОУН, на I-ому Конгресі оформила себе на засадах надпартійності і монократизму, підпадаючи в дальшій еволюції під сугестію ідеології ордену, як елементу сили, потрібної для виконання виняткових завдань.

I тому початкову стадію ОУН характеризує теж постулат виховання у всіх відношеннях, що стало гаслом дня: виховання членських кадрів, самови-ховання індивідуума, виховання належного проводу, державницьке виховання народу, революційне виховання якнай-ширших кіл, культ героїзму, жертви, самопосвята.

З аспекту цього революційного виховання у великій мірі були продумані всяки бойові індивідуальні і масові дії, які поза політично-демонстративним характером мали революціонізувати душу людини, а далі — всі ділянки життя аж до моменту безпосереднього зудару з ворогом. Очевидно шлях «перманентної революції» деколи заломлювався у своїй стратегії на наглих поворотах нових несподіваних ситуацій, але готовість до боротьби витримала всі важкі проби і з цією готовістю ОУН увійшла в другу світову війну.

Коли совєтська армія заняла Західну Україну, то ні одна політична партія не пробувала в нових формах продовжувати своє існування, ні одна з них не відновила своєї діяльності теж за німецької окупації. Після закінчення війни, в новій військово-державницькій дійсності «з українських політичних партій», що давніше діяли на українських землях, не залишилася і під боєм жодна» (з декларації Проводу ОУН 1945 р.). Але залишилася і діє в Україні ОУН із своїм проводом.

Провідницька система і криза організації

Болючою послідовністю переросту провідницьких інстинктів і устроєво-структуральних недоліків організації був розлам ОУН, який назрівав кілька років і постав на початку війни, до речі, не на рідніх землях, а на емігрантському грунті.

Революційна конспіративна організація вже із своєї природи стоїть перед складними розв'язками своєї організаційної побудови, постійного рівноваження елементів сили і правовости, екзекутиви і контролі, довір'я і таємності, влади, дисципліни і ідейності тощо. Не місце тутанізувати причини розламу. Тільки ствердимо, що розбіжності країнові і емігрантської лінії зарисувались довго.

Зокрема з вибухом війни зударилися тенденції емігрантського коньюнктуризму з вимогами дальнішого активізму в безпосередній зустрічі з ворогом. На тлі розхитаного довір'я валилися авторитети, що не зуміли зберегти себе такими, і... дві ОУН пішли своїми шляхами.

Але в політичному житті розходження, навіть і між найближчими, — це ще не інцепція. Куди трагічнішим, є дух прямої ворожості, який був би гідний відповідніх об'єктів і що власне був трагічним наслідком невластиво скерованої «лінійності» донцовського типу. А далі, прип

Викликають дух Переяслава

Від деякого часу Україна має добри відгуки преси. В різних чужомовних газетах почали появлятися досить об'єктивні статті про нашу справу. На наших національних святах дедалі численніше показуються чужинці. Близько змагання українського народу знаходить чимраз більше зрозуміння в громадській думці світу і, хоч цього не можна перевірювати, це все таки успіш.

Успіх цей ще більше незвичайний тим, що його завдаємо в немалій мір... російсько-більшевицькій пропаганді. Як відомо, ніякі українські твердження і факти не переконують світ про змагання України до свободи і самостійності так, як це робить будь-який наяток Москви на «український буржуазний націоналізм». На жаль, твердження нашого ворога мають більшу вагу, ніж вимова об'єктивних фактів.

Мимовільна пропаганда в користь України

З цього погляду чимале значення має подія після смерті Сталіна до ліквідації Берії включно. Усунення росіянінів Мельникова з посту першого секретаря партії в Україні під закидом занадто яскравої русифікації, що наступило в цей час, а далі обвинувачення Берії в тому, що він сприяв націоналістичним тенденціям в неросійських (грузинській, українській) республіках, — поставили в світовій пресі українську справу, коли йдеється про її зацікавлення народами ССРР, на перше місце.

В цьому році мимовільну прислугу на- шим візвольним змаганням роблять грандіозні святкування Москвою 300-ліття Переяславського договору. Святкування це переходить межі звичайної ударної кампанії. Теперішня незвичайна увага Кремля до давньої події в Переяславі виходить поза межі самої пропаганди і стає політичним актом великої важливості.

Барабанне відзначування 300-ліття Переяславського договору, відповідно до постанов від 16 січня «Урядового комітету для підготування і проведення святкування 300-ліття возз'єднання України з Росією» в Києві, ведеться у формі кількакількох пропаганди всіма засобами масового впливу (преса, радіо, фільми, наука). Організуються збори на заводах, в колгоспах, школах усього ССРР, пля- нуються спортивні змагання, виступи капел, хорів, танкових груп. Буде масово продаватися нагрудний значок, будуть випущені окремі поштові марки. При в'їзді в Київ має бути побудовані тріумфальна арка (для звеличення чиого-трапомбу?), в Переяславі — пам'ятник, а в усіх історичних місцевостях — пропам'ятні таблиці. Президія верховної ради УССР переіменувала постановою від 17 січня Прокурів на Хмельницький, а Кам'янець-Подільській області нав'язала назву Хмельницька область. Рівночасно перезвано давні вулиці в Москві, Маросейку, на вулицю Б. Хмельницького, а в Москві, на площі перед київським за- лізничним двірцем має бути побудований відповідний пам'ятник.

Це зовнішня форма вислову радості Москви з приводу заволодіння Україною. Політичну вагу всесоюзного відзначування 300-ліття Переяславського договору підкреслюють офіційні тези про 300-ліття возз'єднання України з Росією, схвалені центральним комітетом КП ССР і опубліковані 12 січня в советській пресі.

В цих «тезах» ще раз подана, цим разом більшевицькою партією, вся традиційна шовіністична російська історіософія, від теорії про постання української нації щойно після монгольської навали, аж до погроз у бік «імперіалістів Заходу», що нібито намагаються «посіяти ворожнечу між народами ССРР», «активізувати буржуазно-націоналістичні елементи, оживити націоналістичні забобони в свідомості поодиноких людей і використати їх для підтримки дружби народів ССРР».

Страх перед національними рухами, задокументований в офіційних тезах Кремля, є, мабуть, головним рушієм усього пропагандивного шуму. А шум цей, відповідно до значення справи для Москви, великий. Про підготову і вагу відзначування Переяславського договору пише вся російсько-більшевицька преса, цілими годинами говорить радіо, і то різними чужими мовами. За Москвою повторюють все те сателітські апарати пропаганди від Тихого океану по Одру і Найсі, і під впливом масової російської агітації навіть західні антибільшевицькі русофіли починають поволі протиагати очі. Ім поволі стає ясно, що опанування України Москвою, започатковане 300 роками тому Переяславським договором, було для Pocli справою першорядної важливості, що з значення, яке Кремль тепер цій справі надає, виходить, що кремлівські можновладці рішено дали пильнувати панування над нею, як зінці ока.

Масове підкреслювання більшевиць-

кої пропаганди, що в Переяславі прилучено Україну до Росії «навіки», рівночасно показує спостерігачам, що в це не вірять навіть самі пропагатори. Крізь усю російську пропаганду пробивається ледве приховане побоювання, що панування Москви в Україні колись остаточно скінчиться, і все російське святкування викликало в світі сильніше враження, ніж у Кремлі могли припустити.

Велика нація не капітулює

Кремлівські можновладці були примушенні відіграти свій успіх з-перед 300 років з мотивів внутрішньої політики. Захитання морального впливу Росії в Україні таке велике, що червоні росіяни рішилися ще раз привести український народ, тепер у модерній способ, через техніку масового впливу, — до нової присяги вірності Москви. Сам терор і адміністративні заходи, які вони не були ехідні і прецизіні, не в силі заступити почуття вічного підданства, яке росіяни намагаються вщепити силоміць.

Для цієї мети теперішня Москва памагається до кінця скопіювати систему повільного упокорення України шляхом порівняно підхожих умов капітуляції, які згодом чимраз більш затісні — так, що вінці доходить до повного і беззастережного опанування її. Таку систему застосувала Москва 300 літ тому з успіхом. Українська державність, пошанування політичної окремішності, міжна-

родноправна підметність, — тільки все це під строгою контролем російських військових залог. Відповідно до цього теперішня Москва вмовляє українців, що їхня державність, підметність у стосунках до інших держав і соборність можливі тільки під умовою вічного «возз'єднання з Росією». Формальна державна суверенітет, символізована участю України в Об'єднаних Націях, а в зв'язку з прилученням більшості західно-українських земель до УССР також і соборність, тобто два основні гасла сучасної української визвольної політики, — стали основними козирями російського застійкування прагнень українців. Самостійна і соборна Україна — так, але під повною контролем Москви: ось формулка капітуляції, придумана для України ще 300 років тому.

Хоч які ці умови капітуляції по-диявольськи «діялективні», проте вони не спроможні дати тепер росіянам бажаного успіху. Замість затискувати дані напоказ і формальні «вольності» (самостійність і соборність), Москві довелося минулого року частинно відступити від заходів провокативної русифікаційної політики і відкликати тодішнього речника цієї політики, Мельникова. Тому цього року Москва викликає дух Переяслава так завжто і довго. Кремль думає, що в цей спосіб, може, вдастся відвернути смертельну небезпеку для його імperi-

яльної позиції в світі, яка грозить йому з боку України. Самостійна бо Україна означає кінець російського панування в Європі.

Це в Москві добре знають. Не гасел демократії, не обіцяють кращого життя, не протиреджимного фронту бояться в Кремлі, а тільки національних рухів. Лише простодушні (чи вони тільки простодушні?) творці самого тільки протиреджимного, антибільшевицького фронту в західному світі про це не хочууть знасти. Вони разом з кремлівськими можновладцями вважають, що Україна має «навіки» зостатись Пенсильванією Росії.

Ця абсурдальна схожість настанови деяких кіл західного світу (наприклад, Американського комітету визволення від більшевизму) з основними прагненнями Кремля дозволяє сумніватися, чи насправді існує в цих колах бажання серйозно загрозити російсько-більшевицькій імперії. Бажання знешкодити ворога не дастися погодити з зусиллям зберегти підстави його могутності.

Національне питання було і з ахіллою п'ятою ССРР. Підтримка змагання народів до національної свободи — це смертельна зброя проти Москви, і саме для вибиття цієї зброї в Москві вичаровують часливого для неї, давнього духа Переяславського договору. Надарено. Великої, модерній нації не можна тепер подолати методами з-перед 300 років. Український народ теж уміє робити висновки з історії, і вона, коли йдеється про Переяславський договір, уже більше не повториться.

Л. Р.

Вільні українці відповідають Москві

Бонн, січень 1954 р.

Того самого дня — 18 січня 1954 р., а, мабуть, і в той самий час, коли в Москві і в усім ССР почалося грандіозне святкування трисотліття Переяславського договору — початку російського імперіалізму і українського політичного за- колоту, — в той самий час вільні українські журналісти на пресовій конференції в Бонні об'єднаним фронтом інформували чужинецький світ про історичну правду договору Хмельницького і боротьбу українського народу за суверенітет.

Ця пресова конференція була влаштована в рамках діяльності Ділового комітету 22 українських громадських організацій Німеччини при тісній співпраці української преси.

Від «Християнського голосу», через «Український самостійник», «Українське слово», «Українець-Час», «Українські вісті», «Сучасну Україну» аж до «Впереду» в Бонні був заступлений повний букет українського політичного життя на еміграції. Во хоча не всі пресові органи були застулені на конференції своїми представниками («Вперед» і «Українські вісті» не вислали свого представника з фінансових причин), всі вище подані газети погодилися на спільні дії.

За спільним столом засіли в Бетговенській залі боннського «Бюргерфрайн-у», один побіч одного: інж. Дмитро Андрієвський — голова української місії журналістів та пресової конференції і відпоручник Ділового комітету та «Українського слова», д-р Мирон Коновалець (голова Спілки українських журналістів і представник «Християнського голосу»), ред. Зенон Пеленський від «Українського самостійника», ред. Генадій Котовський від «Українського селяніна» і д-р Любомир Ортинський від «Сучасної України».

Відкрив конференцію, по інформаційних завважах Л. Ортинського, інж. Д. Андрієвського, привівши приступні і коротко з'ясувавши ціль пресової зустрічі українських журналістів з чужинецькими колегами. Основний реферат мав З. Пеленський. Доповідоч подав справжній фактаж Переяславського договору, скоментував політичне значення московських святкувань і українську поставу до більшевицьких фальшивок. Тенором його висновків було: гальванізація сьогодні Москвою Переяславського договору свідчить, що Москва і по смрті Сталіна твердо стойть при своїй національній політиці, що у випадку України означає її поновну русифікацію. Ці святкування мають також продемонструвати перед зовнішнім світом внутрішню силу ССРР.

Під час доповіді були роздані учасникам конференції примірники доповіді і гектографовані короткі інформації про останні події в Україні.

Іх цікавить воююча Україна!

Двадцять представників світових пресових агентств (Асошиєйтед Прес, Дойче Прессе Агентур, Юнайтед Прес, Ажанс Франс Прес, Радіо Італія) і представників німецької та закордонної преси, а також представник політичного відділу американського вис. комісара, вислушавши українських референтів із по- мітним зацікавленням, ставили ряд за-

питів, і в результаті постало оживлене обопільна виміна думок. І як ми вже не раз мали нагоду переконатися, зацікавлення чужинецьких дискусантів було спрямоване майже виключно на рідно-краєву тематику. Вони хотіли знати, чи ще ведеться боротьба на наших землях, чи маємо звідтіля вістки і які, що думаємо про українських генералів, що очолюють соєвські держави, що відповідають за сутто польсько-німецьку, українці хотіли б бачити її розв'язаною в мирний спосіб і з задоволенням для обидвох дотичних сторін.

Повний успіх

Коли пишуться ці рядки, ще немає під рукою всієї преси і тому не можна подати повністю відомін нашої конференції в чужинецьких пресових органах. Коли йдеється про німецьку пресу, то вже появилася більш чи менш замітка і статті в «Боннер Генеральбанцайтер», «Нойс Цайтунг», «Франкфуртер Ной Прессе», «Райншідер Меркур» і «Штутгартер Нахріхтен». Ситуація в Бонні в теперішній момент така, що годі вимагати від німецької преси, щоб вона ширше спинялась над нашим виступом. Напередодні берлінської конференції німці «хукають на зиміні» і не можуть брати в руки такого «гарячого заліза», яким є тема порушена нами на конференції. Це однаке аж ніяк не означає, що конференція стрінulaся з малим зацікавленням з боку німців. Навпаки, вони повністю пішли назустріч. Крім публікацій у пресі, ще с інші можливості і способи ознайомити, кого треба, про справу. Нам здається, що як з українського боку, так, і з боку німецьких колег ці можливості були повністю використані, і можна сміло говорити про успіхи конференції.

Так відповів ред. З. Пеленський інж. Д. Андрієвському, коли останні спитав його: «Як почувався, що редактор?» І справді, всі члени української пресової місії цілою раділо, що бодай цим разом, на цій конференції ми знайшли спільну мову і виступили як міцно з'єднана українська група. Ми тіши

ПІДПІЛЬНА СТАТТЯ З УКРАЇНИ

Україна в боротьбі за волю (2)

Монополістичні партії. Ще однією, дуже характеристичною рисою тоталітарних режимів, якою вони дуже гостро різняться від усіх інших устроїв, є монопольність однієї урядової партії. Тоталітарні держави дозволяють діяльність тільки однієї партії — знаряддя диктатора. Всі інші партії чи політичні угрупування, є півні політичні переконання, всяка незалежна особиста думка людини є найчастіше заборонені і пепреслідувані.

В останній час ця насикрізь реакційна, тиранічна, монопартійна політика, яка придавлює розвій людського духу і яка є противна природі і самій людській істоті, під натиском громадської думки культурного світу маскується в деяких країнах фальшивою вивіскою кількох урядових партій чи то якогось бльоку. В дійсності є це тільки пропагандивий фальш, ображований на «навирання» наївних. Диктатура і тоталітаризм бояться всякої правди і критики, бояться людської свободи, не можуть витримати її світла, — тому вони корччно тримаються темних реакційних сил.

Бо там, де приходять до голосу вільний людський дух і світло правди, — гнійовище монопартійної диктатури не може витриматися.

Поворот до середньовіччя. Всі фашистсько-тоталітарні рухи дуже радо пов'язують свою ідеологію з середньовіччям. Звідти вони черпають свої надхнення. Адже в ті часи виступають улюблені постаті абсолютних владик, кріслів, царів, цісарів і вождів, які своїм самодержавством, завойовництвом і більшом потути імпонують сьогоднішнім наслідникам і кандидатам на самовладні панів, владик і тиранів, які забувають про прогрес цілих віков і людського поступу. Відкопуючи і гльорифікуючи ці минулі часи, вони шукають у них витравдання і зміцнення своїх методів абсолютизму, «вождівства», загарбництва, брутальної безоглядності і т. д. Це є свідомий зворот назад, зворот з цілями розвою людського поступу, в часи варварського середньовіччя.

Мілітаризм. Фашистсько-тоталітарні режими намагаються стати максимальними військовими потугами. На цю мету вони жертвують усі можливі середники. Перепроваджують мілітаризацію всього способу життя, живосилом розбудовують збройний промисел, мобілізують всю опінію для воєнних цілей. Наслідком цього держава перетворюється в один військовий табір. Це все, скоріше чи пізніше, кінчачеться війною. Раз звільнені низцівні елементи, фурії військовості шукають виходу і женуть ними обплутаних до воєнного катализму. Зрештою, гармат, панцерних авт., амуніції, динаміту, бомб і сотень тисяч військових спеціалістів ніхто для забави не продукує... Постійна забава у війну завжди кінчачеться справжньою війною. Цілковита мілітаризація фашистських держав створює постійну небезпеку для інших народів і держав.

Імперіалізм. Тоталітарні системи відрізняються в своїй зовнішній політиці чітким загарбницьким імперіалізмом. Всі ідеології фашизму і всі його найбільш характеристичні риси знаходять свій найкращий вияв і вихід власне в непогамованім і загарбницьким імперіалізмом. Безоглядна диктатура, централістична організація всього життя, цілковите підпорядкування одиниці і згвалтування її інтересів і всього життя на бажання тоталітарних божків, розгульний мілітаризм, а також усі інші притягніти тоталітарного устрою провадять до щоразбільшого загострення імперіалістичних апетитів, до стосування сили і насилиства, розбою і підбою також і в зовнішній політиці. Слушно говорив американський міністер закордонних справ Бірнс, що гітлерівський похід на підбій усього світу почався від терору і тиранії в середині власної держави. Він звертає увагу, що цього дуже повчального прикладу не можна забути. Державна влада, яка поширилась до максимальних границь коштом волі і прав громадян, привичасна до методів терору і цілковитого знищенню життя своїх громадян, ніде не знаходить жодних обмежень і прагне до поширення також назовні.

Расизм. Свій кровожадний і жадібний підбою імперіалізм ідеологи і керівники фашистських держав стараються витравдати тезою так званої «вищості» свого народу над іншими народами і расами, культурним післанництвом чи також месіянізмом певних ідей. В дій-

ності: це є тільки простий розбій і насиливо сильнішого над слабшим. Озброєний від стіп до голів, вихованій в дикій війовничості і жаднім підбою мілітаристичним дусі хижак нападає на слабшого і старається його знищити або підпорядкувати собі. Це немає нічого спільного з проголошеними культурними й ідеологічними проблемами. Вони служать тільки для прикриття справжньої мети. Дуже яскравою і небезпечною в її расистським тумані була ідеологія німецького гітлеризму, яка цілком одверто проголошувала і реалізувала цілковите знищенні всіх інших народів і рас. Не всі імперіалістичні хижаки признаються так одверто до цього, але всі вони мріють про свою «вищість», «післанництво» і «призначення визволяти» і «ущасливлювати» інших, що має означати їх панування.

Перекреслення моральних засад. Політика фашистських держав не визнає жодних зобов'язань і якіхнебудь моральних засад. Взагалі політика є знаюю всюди і в усі часи свою долікатною «єлястичністю» і змінністю, через що і дочекалася вона найбільш скововитих дефініцій та окреслень. Однак все те, що було дотепер в історії дипломатії, цілковито зблідо в порівнянні з методами підступу, фальшу і найбільш рафінованого макіявелізму фашистських держав. Політика нормальних держав, мимо найбільшої гнучкості, мусить рахуватися з громадською думкою, з нею зв'язаною і до певної міри від неї залежна. Вона мусить рахуватися з засадами і переконаннями, які загал визнає. Зате політика фашистських держав, не рахується з ні ким і ні з чим, застосовує побіч метод тотального насилиства подібні методи тотальної брехні і дволічності. Всі зобов'язання, договори, запевнення в приязні, всі проголошені гасла і ідеї, присяти, всі засади, на яких людство могло б будувати свої взаємнини і спільне життя, тратять всяке практичне значення, зустрівшись з політикою тотальної брехні і насилиства фашистсько-тоталітарних держав, чого свідками тепер ми є.

Це був би короткий перегляд головних характеристичних рис устрою фашистського типу. Це дає нам змогу розійтися іх навіть тоді, коли вони зовні замасковані іншими назвами. Треба тільки в кожному випадку, де заходить сумнів щодо слідого оперування цією назвою, встановити справжній стан. Відповідь буде легка і ясна:

Фашизм є там, де є диктатура, тоталітарний устрій, згвалтування прав одиції, державний централізм, концентраційні табори, — де є монопартійна система і урядова пропаганда, де панує урядове і примусове вивищування і вихвалювання пануючого диктатора, де панує мілітаризм і жадній підбою імперіалізму, де нема народної і особистої свободи, де нема свободи сумління, думки, слова, друку і товариства, де немає справжніх і вільних виборів і парламентарних урядів, де немає людяності і гармонії, а панує ненависть, терор, розбій і насилиство.

Такою є картина чорного марива, яке страшить і дотептер людство. Всі народи, які прагнуть забезпечити себе, а ще більше своїх дітей і нащадків перед страшними наслідками невільництва і людівства, мусять рішуче виступити до боротьби за звільнення світу раз на завжди від цієї небезпеки, за усунення з земної кулі всіх систем диктатури і тоталітаризму.

*

Італійський фашизм, німецький гітлеризм і російський большевизм — це тотожні тоталітарні рухи і системи, які постали і розвинулись по першій світовій війні в різних європейських державах. І хоч не мають вони однакової соціологічної природи, проте вони так розчленовані, що большевизм можна цілком сміло назвати російським фашизмом чи радіє російським імперіалізмом, а гітлеризм так само добре можна назвати німецьким большевизмом.

Безперечно, існують між ними деякі різниці. Мав свої питомі риси італійський фашизм, мав іх і німецький гітлеризм і мав іх також російський большевизм. Середовище даного народу, серед якого зробився і зріс його тоталітарний, імперіалістичний рух, надає йому не однієї питомої риси.

Світовий характер сучасного російського імперіалізму, речником і реалізатором якого є большевизм, відрізня-

В Карлсруе, Західна Німеччина, в неділю 17 січня 1954 р. о 9,30 год. після довгої важкої недуги в Богі упокоївся

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

Андрій Миколайович Лівицький

колишній член Революційної Української Партиї і Української Соціал-демократичної Партиї, політичний в'язень царських тюрем, губернаторський комісар Полтавщини і член Української Центральної Ради 1917 р., міністр юстиції і міністер закордонних справ Української Народної Республіки 1919-1920 рр.

Покійний народився 9 квітня 1879 року в Ліпляві, Золотоношського повіту на Полтавщині в старій козацькій родині лівобережної Гетьманщини. Після закінчення середньої освіти в колегії Павла Галагана Покійний студіював на правничому факультеті Київського університету, закінчивши його 1904 р. у визвольних змаганнях України Він брав дуже активну політичну участь. Після створення Української Національної Ради в червні 1948 р. Покійний займав пост керівника державного центру з титулом Президента.

Похорони відбулися 21 січня на мюнхенському цвинтарі «Вальдфрідгоф».

Вічна пам'ять видатному українському діячеві та сенаторові українських політиків, патріотові української землі!

До боротьби з опиром червоного фашизму, небезпека якого є даліко більшою, як це декому в Європі і поза Європою віддається, повинен встати весь культурний світ.

Довголітня героїчна боротьба українського народу проти большевицького імперіалізму і тиранії, за скіннення ярма і відбудову незалежної держави повинна стати осторогою і прикладом для інших народів. Є таож інші різниці — найбільше в ділянці теоретичної, ідеологічної доктрини.

Російський большевизм прийняв за речника своїх надзвичайно сильних імперіалістичних тенденцій широку інтернаціоналістичну доктрину. Це дало йому широкий світовий засіб і уможливило застосування спеціальної пропагандивної тактики, яка всі дуже різкі імперіалістичні прагнення і здобутки прикриває згаданим інтернаціоналізмом. Тому власне він є найбільш небезпекним із кліки його тоталітарно-фашистських помічників, далеку вужчі і одверті доктрини яких не знають большевизму з власної практики і безпосереднього спостереження.

Поки на величезній території середньо-східної Європи і в Азії пануватиме система імперіалізму і тиранії, за скіннення ярма і відбудову незалежної держави повинна стати осторогою і прикладом для інших народів. Переконуються тепер Туреччина, Польща, Латвія, Естонія, Фінляндія, Польща, Румунія, Угорщина, а частинно і інші народи. Переконуються тепер Турсеччина, Персія і Китай. Незабаром переконуються і інші народи, і весь світ. Тільки цілковита ліквідація большевизму і розбиття цієї великої тюреми на поодинокі національні держави, побудовані на принципі самовизначення, на засадах свободи, рівності і справедливості, можуть усунути джерело небезпеки.

,Але це вже нова Україна...“

Московські тези про Переяслав — реакція світової преси

Навряд чи якакебудь совєтська внутрішня подія викликала більшій відгомін у світовій пресі, як саме відзначення переяславського договору його ювілеїв, святкований з такою нечвеною в історії СССР величністю. Виглядає так, що західній світ, таки самою Москвою примушений глибше задуматися над цією подією, починає поволі усвідомляти собі, що українська проблема — це дійсно проблема ч. 1. Східної Європи, а далікосяжністі наслідків такої чи іншої її розв'язки матиме глобальні наслідки. Во та чи інша розв'язка саме цього питання наперед пересуджує значення Росії в світовій політиці.

Повінні статей і коментарів до московських святкувань 300-ліття переяславського договору у провідній світовій пресі така величина, що ми змушені обмежитися до найпомітніших голосів найбільших газет. Загальнюючу думку доводиться ствердити, що все, що ми на цю тему читали в чужинецькій пресі, відзначається непоганою поінформованістю про суть справи, а роблені авторами висновки, хоча не завжди повністю покриваються з нашою політичною лінією (вони часто лишають відкритим питання майбутності), є куди більші до правди, ніж це було ще недавно в тих самих пресових органах.

Мабуть, одним з перших, що скоментував московські підготовування до святкування ювілею, був американський «Нью Йорк Таймс» з свою передовою від 20 грудня 1953: «Український народ, — читасмо там, — як і інші совєтські народи, не мають сьогодні причини святкувати теперішній стан свого поневолення і визиску Москвою...». Є іронію читати сьогодні в історичних книгах, що гетьман запорозьких козаків Богдан Хмельницький потребував три роки, від 1651 до 1654, щоб намовити російського царя прийняти Україну під свою охорону... Чого не скажуть під час цих святкувань, то це того, що Україна після до-

говору, укладеного 300 років тому, залишила велику автономію, що вона, наприклад, мала право утримувати свої дипломатичні зв'язки з ус

Дійсний стан у ССР з погляду емігранта (І)

Коли Сталін після смерти Леніна вирішив сам стати «вождем і учителем», він ішов до мети обережно й методично. Він підкреслено називав себе ленінцем. Але ленінцями (хібачо з меншим підкresленням правовірності) вважали себе і всі інші, що мали більші заслуги перед революцією, ніж Сталін, більше авторитету і здібностей керувати державним і політичним життям. Луначарський був мистецтвознавцем і талановитим літератором. Бухарін економістом, з претенсіями на філософа. Троцький — блискучий публіцист, Зінов'єв — оратор. Комісари закордонних справ, Чічери і Літвінов, мали справжню дипломатичну підготовку. Усі вони й ще інші, тут не названі, носили титул «вождів». У такому товаристві найсірішому з усіх Сталінові лишалася єдина перспектива бути партійним апаратником. Ремесло, до якого інші, знаючи собі ціну, ставилися щонайменше з деякою зневагою. Легковажність такого ставлення вони оцінили пізніше. Якби Сталін почував себе рівним з іншими, він не потребував би воятувати проти них так підступно, або в крайньому випадкові змагання за першість набрало б вигляду якоїсь нормальної конкуренції. Почуття власної ніжності вилепкало в ньому комплекс заздрості, що переріс поволі в ненависть. Відчувиши силу партійного апарату, на чолі якого він непомітно опинився, Сталін вирішив цісю силу звалити своїх противників. Але він нищив їх ім'ям і авторитетом Леніна, як відступників від ленінізму. Першим по-коюючим був Троцький з своєю групою, інші поблажливо погодилися на цю операцію, маючи свої підстави не любити Троцького. А коли прийшла черга на них, боронитися було вже пізно: партійна машина в руках Сталіна працювала бездоганно, Сталінові вистачало тільки вгадувати формулу відступництва.

З рештою, що, відчувиши його силу, лишилися при Сталіну, він міг робити, що хотів: переміщав з відповідальних на другорядні пости, позбавляв взагалі будь-якої ролі, висував на їх місце зовсім невідомих з молодшої партійної генерації. Але при цьому з пристрастю заздрої бездарності він завжди пильнував, щоб ніхто не висувався занадто помітно. Щойно він зауважував у комусь ознаки індивідуальності, як той персонаж негайно зникав, і його місце посідав новий висуванець. Так витворилося навколо Сталіна керівне середовище зі знівелованої пересічності, людей, про яких ніколи не можна було сказати, чим один з них відрізняється від іншого. Едина прикмета, що різнила їх, була функціональність на який пост Сталін звелів когось посадити — міністер, член політбюро, другий, третій і т. д. секретар ЦК. Персонаж, позбавлений функції, відразу перетворювався на маленьке ніщо.

Прикладати до цих людей титул «вождя» вже не личило, що і входило в план Сталіна. Раніше це слово вживалося в множині: «вожді» виступали з промовами, на демонстраціях носили портрети «вождів». Потім перешло на одну: «вождь» один, Сталін, решта — «сопатники», далі й «сопатники» стало занадто почесним. І цим титулом уже вішановували у виняткових випадках, коли, наприклад, персонаж щасливо умирав «на посту».

Так упорався Сталін з «вождями» й «сопатниками». Перших він знищив, що можна датувати 1938., коли відбувається останній процес у Москві, інших перетворив на статистів, відповідно удекорувавши їх маршальськими званнями, мундирями й орденами. У мундирах ходили й не маршали, і взагалі не військові. А маршали в нього були такими самими статистами, як і міністри. Тому намагання час від часу шукати якогось протиставлення чи боротьби між армією й партією чи урядом завжди було або наївністю західних політиків, або емігрантською недолігістю, що спонукала вишукувати бодай для власної вітхи якогось недалу в сталінській машині, виходячи не так з дійсності, як з власного бажання.

Зовсім в інакшій площині стоїть питання ставлення Сталіна до Леніна. Проблема, на яку досі майже не звертали уваги. Кидаеться в вічі така цікава обставина: за життя Леніна йому не співали дитирамбів, так як після його смерті. Партийці, правда, шанували його як геніяльного політика і організатора партії і тільки. Ще до 1930 в обігові була формула, що теоретиком був Плеханов, а Ленін тільки практиком. «Марксистської методи» вимагали тоді тільки від супствільних наук. І то вистачало, щоб в економічних науках визнавався авторитет Маркса, у мистецтвознавчих Плеханова,

а в історичних того й другого. Щойно з 1930 забракували Плеханова як марксиста, і його місце всюди посів єдиний ортодоксальний російський марксист Ленін. На його треба було спиратися всюди, до математики й фізики включно. Цей поворот до Леніна якраз збігався з тим часом, коли Сталін прискорено виходив на «вождя». Сенс такого збігу очевидний. Усі бо інші «вожді», крім Сталіна, були індивідуальностями, і рівнялися на будь-який інший авторитет і не конче хотілися, вони радше хотіли б стояти поруч з ним, а не під ним. Порівняння конче мусило виявити відхилення від Леніна, бо кожен з них свого часу не тільки не погоджувався, а й сперечався з Леніном. І в пляні Сталіна було спочатку скомпромітувати їх перевіркою на лякмусовий папір ленінізму.

Сталін перехитрив, перевірка не могла бути вигідною для Троцького, Бухаріна, Зінов'єва й інших, бо вони все таки були самі собою і не цілком подібні до Леніна. Найкращим ленінцем міг вийти один Сталін, бо свого власного нічого не мав. Так була підведена й теоретична база під ліквідацію Сталінових конкурентів. Сталін методично поставив своє ім'я поруч з Леніном: Ленін і Сталін, «партия Леніна-Сталіна», «ленінсько-сталінська теорія».

Сталін, очевидно, перший і повірив у свою геніальність. Але властолюбні люди заздрісні, і Сталін, опинившися поруч з авторитетом Леніна, якого сам висував і канонізував, тепер радо хотів би його позбутися. У практиці, як відомо, він і поводився з своїм учителем дуже вільно: Ленін завів НЕП — Сталін відмінив його, Ленін пропонував повільну колективизацію, шляхом розвитку кооперації, — Сталін відкинув Ленінову лінію і, знищивши Троцького, не погребував запозичити від цього останнього нелюдську політику винищення селянства, здійснюючи її з упертою послідовністю. Ми не знаємо, чи Ленін довго утримався б на своїй лінії, чи змущений би був перейти пізніше теж на Сталінову. Наші припущення були б тільки гаданням. Однак все таки факт, що Ленін пропагував інтернаціоналізм, — Сталін висміяв і засудив його під іншою назвою, «безрідного космополітизму», і повернувся до ревістрації російського великорадянського шовінізму. Але й це все робилося ім'ям Леніна. В такій лінії крилася велика ліжа, на якій будувалася політика ССР. Однак піти далі по лінії усування Леніна Сталін не міг або, скажімо, не мав часу. Правда, він міг ще зробити так, щоб ім'я Леніна майже не згадувалося: від кінця тридцятих років усі вже цитували й посилалися тільки на авторитет Сталіна, Леніна майже не згадували, але все таки, коли згадували, то ставили його на першому місці. І сам Сталін мусив говорити: «партия Леніна-Сталіна».

На припинення, яке я хочу висловити, немає жодних фактичних даних, але психологічно воно дуже правдоподібне: Сталін всім своїм еством ненавидів Леніна — як єдиний авторитет, якого він не міг звалити, бо сам вирів на ідеї недоторканості культу Леніна. Для такої ненависті була й ще одна причина: він зробив Леніна теоретиком, та й справді в тридцятитомовому виданні творів Леніна були не тільки промови й листи, а й капітальні економічні праці типу «Розвитку капіталізму в Росії». Таким чином традиція від Маркса до Леніна вже виробила поняття про вождя як про теоретика. У самого ж Сталіна в «Питаннях ленінізму» було тільки кілька популярних лекцій, та й про велич Леніна, а решта ще кілька листів та промов на партійних з'їздах. У майже щорічні перевидання цієї книжки ретельно вставляли все, що Сталін встиг за цей час сказати, але воно й далі вміщалося в один томик, і для вождя-теоретика цього було явно мало. Тут пояснення того, чому Сталін в останні роки свого життя уперто хотів написати кілька чисто «теоретичних» праць. Ленін до самої смерті не давав спокою Сталінові. Припинення, що брошували про мовознавство, про економічні закони соціалізму тощо написані іншими авторами, а Сталін їх тільки підписав, мало підводило.

Проти цього промовляє, поперше, їх сірий, прямолінійно-тавтологічний стиль, справді сталінський; а подруге, сама амбіція Сталіна: він їх хотів написати таки сам. Інша річ, що для цього він використовував усі найліпші наукові сили, щоб з їх матеріалів згімнізляти кілька своїх сторінок, і дослідно роками вперто сидів над ними. Так Ленін дуже дорого коштував Сталінові і зовсім певно розвинув у нього ненависть до всіх теоретиків взагалі. Можна собі легко уявити, як Сталін пильнував, щоб у когось із його статистів не прокинулась охота теоретизувати, а вже зовсім певно, що він ніяк не

думав висувати когось з них на вождя після своєї смерті. Але про це, оскільки воно має істотне значення для характеристики сучасного стану в ССР, мова буде ще далі, так само, як я матиму ще нагоду повернутися й до інших тверджень, висловлені вище.

Я не маю наміру настоювати на непомилності всього вищесказаного; ту чи іншу думку можна оспорювати, можна, з іншими позиціями дивлячися на події, застеречувати й саму концепцію. Одне лише здається мені незаперечним: при більші чи меншій дискусійності, ми можемо говорити про ці речі не на основі беззлітних спекуляцій, а безпосередньо з знанням фактів, і ще більше: з безпосереднього вичуття процесів, в які ми самі були включені. Я є обмежувався тільки тими емпіричними спостереженнями, які можна було робити, живучи в ССР, до початку останньої війни.

Відповідь на питання, чи й про сучасний стан в ССР ми можемо говорити з такою самою долею правдоподібності,

як про довоєнний, мусила б бути радше негативна. І особливо для того випадку, коли ми претендували б говорити про тенденції дальнього розвитку ССР. Самовпевненість завжди приводить до хибних висновків, і якщо ми хочемо бодай приблизно вичуту дійсну атмосферу, яка панує сьогодні в ССР, мусимо бути скептиками насамперед до самих себе, до джерел, які посідаємо, а головне — до власної здібності ці джерела безтенденційно аналізувати.

Десять років, протягом яких ми не маємо стосунку до советського життя, могли внести не тільки кількісне нарощання відомих нам тенденцій, а й певні їх якісні зміни. Щонайменше три події цього десятиліття вже неприступні нам для безпосереднього вичуття їх наслідків, і в оцінці їх нам лишаються тільки засоби чистої спекуляції:

1) ССР виграв війну, яку програвав тоді, коли ми востаннє його бачили.

2) помер Сталін, і, нарешті.

3) Сталінові наступники забили одного свого собрата, Берію, вживши при тому цілій ряд державних заходів, більше чи менше звязаних з цим убивством.

(Далі буде)

Ів. Кошелівець

«Але це вже нова Україна...»

(Закінчення з 3. стор.)

В концерті голосів світової преси окрему увагу звертає французький голос у чільному щоденнику «Ле Монд». Прикметний він ще й тим, що автор статті від 19. 1. — Андре П'єр, відомий французький совєтознавець і донедавна ще більший прихильник неподільності Росії, нагло змінив свої погляди. Деякі українські кола в Парижі йдуть так далеко, що інтерпретують цю зміну як зміну наставлення французького уряду до української проблеми взагалі.

У згаданій статті, що носить заголовок «Три століття з'єднання України з Москвою», П'єр, переповівши історичний фактаж переславського договору, питає: «Що ж думає український народ про такі інтерпретації Москвою історичних подій, зв'язаних з переславським договором? Чи він так само захоплений відносинами, що запанували після революції між Москвою і Києвом?» Залеживши поставлені питання, П'єр пише: «В Україні існують дуже сильні націоналістичні течії, і то навіть серед комуністичної партії України. Багато українських комуністів зліквідовано за «український буржуазний націоналізм». Всі українці, комуністи вони чи ні, домагаються після революції права на національну незалежність. Для більшості українців національна незалежність не має нічого спільного з поверховою культурною автономією... Ані створення міністерства закордонних справ у Києві, ані допущення України до членства в ОН не заступлять і не задоволять українських бажань мати повну суверенітет. Історична правда наших днів є та, що Україна і всі інші союзні республіки є під гнітом росіян, а доки так буде, доти існуватиме між Москвою і Києвом напруження».

Змінам в Україні і значенню московських святкувань переславської угоди присвятив теж велику статтю лондонський «Таймс» від 15. 1. Її автора, Ісаака Дойчера, теж годі зачислити до українських приятелів, а його наставлення до української вільшої боротьби було односторонньо-негативне. І враз пан Дойчер теж змінив свій погляд. Він, що-правда, ще не став на шлях повної правди і об'єктивізму, в нього ще помітні злосливі дегресії, але навіть і він «зміняє курс».

Давши короткий перегляд переславського договору і історії Козаччини (вона у Дойчера ще дуже нагадує польську сенкевичевську школу, козаків, як твердить він, «жили з ловецтва, нападіли на кримських татар, турків, польську шляхту і з погромів жидів»), автор заступає думку, що тріста років тому Україна шукала в Росії гарантію своєї незалежності. Сталося однаке інакше. «Це не те, чого я собі бажав; справи не розвинулися так, як повинні були», — цитує Дойчера слова Хмельницького, що його ніби сказав коротко перед смертю. Відтоді і аж по наші дні, продовжує автор, слова Хмельницького заляяли чорним кошмар

КПСС — знаряддя російського імперіалізму

Святкування в ССР 300-річчя «воз'єднання» України з Росією хоч і повіторяло стару більшевицьку гасла в національному питанні, проте внесло в цю справу і дещо нового. Проголошення XVII з'їздом ВКП(б) в 1934 році місцевих націоналістів головною небезпекою розкрило, як відомо, ворота для російського шовінізму в ССР. Сталін, партія і уряд почали потуристи російським імперіалістам, тоді як, оборонці прав неросійських народів було затавровано як буржуазних націоналістів, перестріляно ж заслано на каторгу.

Але все ж в той час, і великою мірою ще й дотепер, російський націоналізм виглядав як протеговані, але сторонні для КПСС сила. Комуністична партія виступала як сила ніби нейтральна, яка терпить російський націоналізм тому, що він, мовляв, не загрожує розчленуванням ССР і не змікається в цій справі з зовнішніми інтервенціоністськими силами. Звичайно, все це мало суто формальне значення, бо в дійсності совєтські видатні діячі виступали в оборону російського імперіалізму, а в кабінеті самого Сталіна вісім, поруч Лєніна, портрет Петра Первого. Але все ж таки той факт, що ні в одному офіційному документі КПСС не солідаризувалась з російським шовінізмом, давав підставу припускати, що більшевизм залишає себе можливість в майданному маневрувати в цій справі, тобто, відмежуватись хоч в якісь мірі від російського шовінізму і, як це мало місце в попередні періоди революції, вважати його бодай формально головним ворогом революції.

Святкування 300-річчя Переяславського договору кладе край цій дволичності: нейності. В цьому святкуванні КПСС і совєтський уряд офіційно заявили себе складовою частиною російського імперіалістичного фронту і таким чином тепер уже й формально заперечили тезу більші еміграції про інтернаціонально-антіросійський характер більшевизму. Документами, в яких КПСС заманівала себе складовою частиною російського націоналістичного фронту, були надруковані в советській пресі від 9 грудня повідомлення ЦК КПСС, ради міністрів і президії верховної ради ССР «Про 300-річчя воз'єднання України з Росією», і надруковані в тій самій пресі великі «Тези про 300-річчя воз'єднання України з Росією (1654—1954), ухвалені центральним комітетом комуністичної партії Союзу російського імперіалізму».

Протиріччя нового російського імперіалізму

Тут ми хочемо спеціально проаналізувати «Тези» ЦК КПСС, бо вони явлюють собою, так би мовити, кодифікацію всього досі написаного більшевицьким імперіалізмом у питанні взаємин України з Росією і в них же закладені підлини російського імперіалізму на майданчик.

Всякі гасла, навіть найбільш популярні і демагогічні, діють тільки тоді, коли в них немає протиріч. Таке гасло, як наприклад, «Хай живе єврейський народ і Адольф Гітлер» може тільки смішити. Так само твердження: «російський народ діямі полководця Суворова визволив Польщу». І так далі. Протиріччя в гаслах виступають тоді, коли сила, яка ті гасла висуває, носить у собі протиріччя і тій — визволення й поневолення — закладені в тезах ЦК КПСС, і тому вони такі кричуще брехливі і нестерпні огітні. В «Тезах» ЦК КПСС більшевизм хоче ще говорити, що його імперіалізм спротив народів колишньої Росії «єдиній неділімій», що його неслід білі генерали. Цей спротив, як відомо, не раз штовхав неросійські народи на спілку з більшевизмом, який облудно обіцяв їм самостійність.

Спинимось на головніших протиріччях «Тез» ЦК КПСС. В противагу чистим ворогам національно-визвольних рухів в ССР — російським емігрантам, «Тези» ЦК КПСС визнають український народ і навіть його державність, але, з другого боку, кажуть на початку, що «навіки з'язвали свою долю з братським російським народом, українським народ врятував себе від чужоземного поневолення і забезпечив можливість свого національного розвитку». Але ж, — пишуть далі «Тези», — «в Україні царят люто придушував національно-визвольний рух... проводив насильницьку русифікацію». Де ж тут український народ «забезпечив можли-

вість свого національного розвитку», приєднавшись до Росії? І якщо «Тези» визнають, що Україна була незалежною державою, якщо перебування України під Польщею чи Туреччиною вони називають «чужоземними поневоленнями», то чому підлеглість російському царству з його страшною русифікацією кою політикою не було «чужоземним поневоленням»? Ця готтентотська мораль російського імперіалізму проглядає з «Тез» на кожному кроці. «В другій половині XVIII ст. — сказано в «Тезах», — Росію були визволені від панування Туреччини Крим і південні українські землі. Якщо Крим належав Туреччині, то це, за «Тезами», панування, якщо царські Росії, — визволення. Точнісінько, як у Миколи II, Деникіна чи Мілюкова Дарданельського.

«Воз'єднання України з Росією», — сказано в «Тезах», — не зважаючи на те, що на чолі Росії стояли тоді царі і поміщики, мало величезне прогресивне значення». Чому? Може тому, що «найпотішим ворогом російського, українського та інших народів Росії було тоді царське самодержавство»? Може тому, «царат проводив політику жорсткого національно-колоніального поневолення неросійських народів»? (як говорять ті самі тези).

«Тези» повторюють лубну сталінську думку про те, що в росії був тільки російський пролетаріат. «В особі російського пролетаріату, — говорять «Тези», — трудаці всіх національностей нашої країни вперше в історії знайшли надійного керівника в їх боротьбі проти соціального і національного гніту... Робітнича кляса України (не українська) є складовою частиною пролетаріату Росії... Робітнича кляса України була єдним з найбільших загонів російського пролетаріату». І тут же, нібито для

спростування себе, «Тези» наводять слова Леніна, що «за єдиної дії пролетаріату великоруських і українських вільна Україна можлива». Навіть тоді, в 1919 році, Ленін не смів говорити про «воз'єднання», а говорив тільки про «єдину дію», при чому мусів був рахуватись з наївністю «пролетарів українських».

«Історики» в ЦК КПСС твердять у «Тезах», що в «наслідок завоювань татарсько-монгольських ханів, українські землі були відірвані від Північнохідньої Русі». Це подібне до того, якби говорили, що плащ відірвався від гудзиці, бо не вільно не брати на увагу, що в татарські часи «Північнохідня Русь» була провінцією «Малої Русі» — метрополії всіх східноєвропейських просторів, і відірвались від тієї метрополії саме північнохідні землі, без чого вони були б економічно, культурно й мовно залежні від Київської Русі, тобто від съєгоднішньої України.

Оборона царату

«Тези» на всі лади вихвалюють «сильну централізовану російську державу», — очевидно за те, що вона привела до того, що «в другій половині XVII століття економіка України стала невід'ємною частиною всесвітської економіки». Цю «всеросійську» радість повинна тепер святкувати Україна, подібно до того, якби Індію або, ще краще, «єдинокровну» з Англією Ірландія змусили сьогодні святкувати свою залежність від англійського імперіалізму.

Взагалі весь стой заклик Москви до українського народу святкувати 300-річчя воз'єднання дуже нагадує заклик націоналістів в 1942 році до української молоді іхати на працю до Райху і на власні очі перекнатись, як культурно і сіто живе німецький народ в наслідок «воз'єднання» України з Гросдойтиландром.

ко — післясталінські висуванці маленковського режиму, тоді як Коротченко належить до сталінської доби і невідомо докладніше, які відносини він мав з Берієвим.

На цьому можна було б закінчити коментар до зміни в уряді УССР, якби ці зміни не збіглися з днем святкування в Москві 300-річчя «воз'єднання» України з Росією. Пристосування цих змін саме до дати 300-річчя наводить на думку, чи з тими змінами не пов'язані якісь цілі Москви не тільки щодо сільського господарства УССР, але й щодо національної політики в Україні. Але щоб говорити на цю тему, треба краще знати персональні дані: чи Кальченко більш зв'язаний з українською дійсністю, ніж Коротченко, чи менше, ми не знаємо. Знаємо тільки, що Коротченка ще в 1938 році привіз до Білорусі Маленков і поставив передим секретарем ЦК КП Білорусі, переарештувавши тут же (очевидно з дорученням Сталіна) попередніх керівників Білорусі. Говорять також, що до 1937 року Коротченко писав своє прізвище «Коротченков». Так що невідомо навіть, чи він походить з України, чи з Білорусі, чи може з РСФСР. В роки німецької окупації Коротченко бере участь у «партизанському» загоні Ковпака на теренах України.

В московських «Ізвестіях» від 17 січня надруковано статтю за підписом нового голови ради міністрів УССР Кальченка — «В братській сім'ї», присвячену 300-річчю Переяславського договору. Статтю написано в дусі «Тез» ЦК КПСС, випущених спеціально до цієї дати. В статті Кальченка між іншим сказано: «До революції в Україні майже не було шкіл з викладанням українською мовою. Царський уряд душив національну культуру українського народу, його мову, літературу, мистецтво... В Україні діє коло 30 тисяч шкіл, в яких навчається річною мовою понад 6,5 мільйонів дітей... Українська Радянська Соціалістична Республіка, як суверенна держава, бере участь в Організації Об'єднаних Націй». Звичайно, в статті є і про «нерушимий союз» і про «буржуазних націоналістів», але немає тієї гісторії, з якою виступив Тичина у вірші «На Переяславській Раді» («Радянська Україна» від 25 грудня). Говорячи про виступ боярина Бутурліна (колишній німець Бутерляйн), Тичина каже:

«Він сердечну вів промову — слово, сповнене тепла... І його російська мова зрозуміла всім була».

Нехай зрозуміла... Нам теж зрозуміла німецька мова, коли нею говорить не німець, а чужинець. Може це й мав на увазі Тичина?

Кальченкоючи на очах у поневолених свої вигоди від поневолення («воз'єднання сприяло зростові продукційних сил Росії»), Москва хоче це своє імперіалістичне свято нав'язати всім народам ССР, як іби їхні національне свята. Звичайно, таке свято можливе тільки тоді, коли один говорить, а інші мовчать. Але настане і в ССР час, коли заговорять усі!...

Сп. цитофою «Тез» ЦК КПСС є ще та що всі вперше від імені російського більшевизму офіційно беруть під захист і вилівання імперіалістичне минуле царської Росії. Звідси і оті наведені вище протиріччя, звідси і та разюча брехня, яка на кожному кроці виступає з «Тез» з боку кожного не тільки українця, але навіть і багатьох чеських росіян, не кажучи вже про всі поневолені Москвою неросійські народи, які в дні святкування переяславського 300-річчя плекатимуть священній вогній ненависті до російського поневолювача.

Ось окремі зразки тієї російської брехні, що так разюче виступає з «Тез», «Український народ, передуваючи під загрозою винищення, постійно вів боротьбу проти гніту чужоземих поневолювачів за свою свободу і незалежність і разом з тим за воз'єднання з Росією». Алея «найпотішим ворогом українського народу було царське самодержавство», — протирічать самі собі «Тези». Щоб вірівняти цю брехні, «Тези» вже пишуть про Польщу, що вона була панська, про Туреччину — сultантська, і тільки Росія в них абстрактна, точіше, це — російський народ, воз'єднаний з тим за воз'єднання з Росією. Алея «найпотішим ворогом українського народу було царське самодержавство», — брешуть «Тези», — одночасно боровся за визволення з-під ярма панської Польщі і за воз'єднання з братським російським народом».

А чому не з братським польським народом, який за «Тезами» теж терпів від гніту польських панів? Чи навіть з турецьким народом? Адже «в боротьбі проти сепаратистських і націоналістичних елементів у робітничому рухові В. I. Ленін відстоїв принцип інтернаціоналізму» («Тези»). Чи из виходить, що інтернаціоналізм більшевики призначають тільки для довірливих дурників?

Далі «Тези» вигадують, що Тарас Шевченко «шляхом вільного світу» в Україну йшли хури з хлібом... Так, мобути ішли, як в 1933 році! Або: «Активними підсобниками німецьких фашистів виступали українські буржуазні націоналісти». Якщо українці й виступають коли проти московського поневолення в спілці з іншими народами, то в цьому нічого тикує не має, але чому «Тези» не говорять про спілку російських націоналістів з Гітлером, про співрозвання німцями власовській армією? Може тому, що говорити про це не інтернаціоналістично?

Визнають українську державу
Все ж мусимо відзначити наявність у «Тезах» ЦК КПСС того, чого не має, на трікльад, американська пропаганда в зверненнях до народів ССР і чим совєтська пропаганда стоїть незмірно вище супроти пропаганди «вільного світу». Змушений ізтою для російського імперіалізму дійсністю в ССР — Кремль все таки повинен говорити про українську державність, про відвічне стремління українського народу до державності і самостійності і т. д., тоді як «візволителі» народів за кордоном не йдуть далі уявлень доби Керенського. Тим часом Москва змушена сьогодні призначити устами своїх «Тез», що «український народ... постійно вів боротьбу... за свою незалежність», що «історично заслугою Богдана Хмельницького з тим, що він, відбиваючи віківі стремління українського народу... очолив процес складування української державності». Що «гетьман Мазепа стremів... відірвати Україну від Росії», а не б

Советське тваринництво

Стан на сьогодні

Від вересневого пленуму ЦК КПСС советська преса присвячує найбільше уваги проблемі розвитку тваринництва і тих галузей сільського господарства, що з'язані з ним. Проблема ця дійсно пекуча для більшевиків, бо серед продуктів харчування і товарів широкого вжитку, що їх тепер уряд обіцяє кинути на ринок, населення найбільше відчуває таки брак продуктів тваринництва, в першу чергу товщів, м'яса тощо. З другого боку, розвинуті тваринництво до тієї міри, щоб його продукти було в ССР у вистарчальній кількості, далеко важче, ніж розвинуті виробництво промислових товарів.

Хрушев у своїй промові на пленумі ЦК КПСС навів багато даних і дав критичну оцінку дотеперішнім недомагань у тваринництві. Ці дані, дала резолюція ЦК КПСС і постанова ради міністрів ССР та ЦК КПСС уможливлюють подати досить грунтовну характеристику цієї діяльності господарства ССР.

На початку 1953 р. було в ССР: великої рогатої худоби 56,6 міл., (в 1928 р. — 66,8 міл., 1941 р. — 54,5 міл.), в тому в Україні — 11 714 тис. (в 1941 р. — 10 751 тис.), але корів тільки 28%, а в УССР 26%, тобто 24,3 міл. в ССР і 3 046 тис. в УССР, тоді як в 1941 р. корів було 51%;

свиней в ССР — 28,5 міл. (в 1928 р. — 27,7 міл., 1941 р. — 27,5 міл.), в тому в Україні — 9 030 тис. (1941 р. — 9 059 тис.);

вівці і кози — 109,9 міл. (в 1928 р. — 114,6 міл., в 1941 р. — 91,6 міл.), в тому в Україні — 2 469 тис. (в 1941 р. — 4 573 тис.). (Дані з доповіді Хрушевого на пленумі ЦК КПСС — 7. 9. 1953 р., а про Україну — з доповіді Кириченка на пленумі ЦК КП України — 1. 10. 1953 р.).

З даних тих бачимо, що найтрагічніше стоять справа з поголів'ям корів, яких, як твердить Хрушев, повинно в приміських районах бути 60%, в інших — 50%, і менш придатних — 40% стада великої рогатої худоби. Хрушев також признається, що через податки на індивідуальне господарство колгоспника сильно знишилася кількість власних корів колгоспників (в УССР лише 50% колгоспників мають корови). Лише за 1952 р., за поданими Кириченком даними, в УССР «скочено» власні корови колгоспників на 176 000 шт». Ще цікаво підмітити, що тваринництво сильно підупало в останні роки, і з приводу цього підноситься трилогія. Напр., коли надій молока в УССР від одної корови давав пересічно 1 221 кг. в 1950 р., то в 1951 р. він давав 1 215 кг., а в 1952 р. — 1 117 кг. Піднеслась також яловість корів і падіж худоби, головно взимку.

Особисте тваринництво колгоспника

Побіч присадибної землі воно було, як відомо, основним джерелом прохарчування колгоспника, тому колгоспник завжди тримав худобу, мимо того, що мусив здавати від неї державі м'ясо, молоко, шкіру і т. д. і це було важко цю худобу прокормити, бо худоба колгоспника не могла пастись на колгоспних пасовищах, а то і в придіорожніх ровах, а колгоспник не діставав паші від колгоспу за трудодні. Щойно з висуненням у 1950 р. Хрушевим пляну «укрупнення» колгоспів, що полягав також у скороченні присадибної землі і підвищенні податків на власну худобу колгоспника, колгоспник почав відмовлятись від власної худоби, бо вона ставала йому нерентабельною.

Тепер той самий Хрушев проголошує відворот і доволі одверто признається про провал попередньої політики. Держава дарує колгоспникам, робітникам і службовцям заборгованість за пездані м'ясодостави до 1. 1. 1953 р. Цим советський уряд не хоче допустити до дальшого скорочення власної худоби колгоспників, бо більшість з них залишилась одно — здати на рахунок м'ясодостав корову державі. Цей новий курс звучить так:

«Свільнити на друге півріччя 1953 і на 1954 р. від м'ясодостав ті господарства колгоспників, що на 15. 7. 1953 р. не мали власної худоби» («Вопроси економіки», ч. 11 за 1953 р.).

Далі ті самі господарства звільнено від податку на присадибну ділянку в 1953 р. на 50% і в 1954 р. — на 30%. Нарешті колгоспи мають допустити худобу колгоспників на колгоспні пасовища, управи колгоспів мають допомогти колгоспникам побудувати приміщення на худобу, а 10% збору кормів у колгоспі мають бути передані колгоспникам за трудодні і 30% кормів, зібраних поверх пляну. Також колгосп має допомогти доставити ці корми на двір колгоспника (постанова ради міністрів і пленуму ЦК КПСС, «Вопроси економіки», ч. 11, за 1953 р.).

На ці поступки змушений був піти со-

ветський уряд тому, що місто залишилось без продуктів тваринництва: худоба в посіданні колгоспників має важливе місце в постачанні. Безперечно, що ці поступки держави дещо піднесуть життєвий рівень колгоспника і зацікавлять його плекати власну худобу.

Тверді пляни розвитку тваринництва
Найновіші урядові постанови устійнюють тверді плянів завдання з тваринництва. На 100 га паші, лугу і пасовиськ колгосп повинен мати 20 шт. великої рогатої худоби, в тому 10 корів (в УССР 20-25 шт., корів 10-12), що мусять продукувати річно 27 цнт. м'яса (битої ваги), 260 цнт. молока (2 500-2 600 л. на корову) річно. На 100 га орної землі колгосп чи радгосп повинен мати таку кількість свиней (в УССР 20-25), щоб продукувати річно 30 цнт. свинини і 27 300 яєць. Залежно від природних умов визначені також норми на інші роди тварин. Це за два-три роки (з доповіді Хрушевого).

Цим разом пляни розвитку тваринництва більш конкретний, ніж було в минулому. Поперше, держава відпускає колгоспам і навіть колгоспникам якусь лепту своїх зисків з торгівлі продуктами тваринництва, далі допомагає колгоспам будувати приміщення для худоби і, разом з електрифікацією сільського господарства, — механізувати найбільш трудомісткі роботи в тваринництві. Нарешті звернено увагу на вирощування кормів, механізацію їх обробітку, головно картоплі і культур на силос. Але точніше невідомо, чи допомага ця дістати.

Матеріальні зацікавлення колгоспів і колгоспників

За постанововою ради міністрів і ЦК КПСС заготівельні ціни на худобу і птицю мають бути піднесені в 5,5 разів, на молоко і масло — в 2 рази. Для ілюстрації треба додати, що заготівельні ціни на молоко в 1939 р. були в 14 разів менші за державні в продажу, а на масло — в 11,2 рази («Енциклопедія Українознавства», ст. 1 126). Розрив між державними заготівельними і продажними цінами залишився і тепер. Лише заготівельні ціни на картоплю і овочі, що будуть піднесені (для картоплі в 2,5 разів і для овочів на 25-40%), є «максимумом того, що держава могла зробити», бо інакше не було б рентабельною роздрібна торгівля цими продуктами («Вопроси економіки», ч. 10).

Як подають офіційні дані, прибутки колгоспів і колгоспників від піднесення заготівельних і закупних цін, зниження податку і т. д. мають збільшитися на 40%. Отже це зовсім небагато, коли взяти під увагу низький життєвий рівень колгоспників, навіть якщо б усі ці зиски пішли в їх руки. Але поважна частина їх піде в руки управ колгоспів і будуть використані на виробничі по-

треби колгоспів. Лише 25% прибутків від реалізації продуктів тваринництва і 25% від реалізації овочів і картоплі управ колгоспів може давати колгоспникам авансом. Користь колгоспника хіба в свідомості, що він дістав символічну суму за існування в його колгоспі тварин.

Другим заохочуючим засобом є встановлення додаткових трудоднів усім, хто має відношення до тваринної ферми (від завідувача до робітників), «за виконання і перевиконання плану щодо поголів'я корів», за перезимування худоби і її продуктивність («Вопроси економіки», ч. 11). Це вже матиме більше значення, але все таки це не захід, щоб дати колгоспникам можливий для прожиття заробіток.

Матиме для колгоспів значення і певне упорядкування ринку сільсько-господарських продуктів. «Наділявона здача і закуп за максимально-закупними цінами заміниться єдиною системою державних закупівель з зустрічним продажем колгоспам промислових товарів», що відбуватиметься на підставі наперед укладених договорів «між торговельними організаціями і колгоспами» («Вопроси економіки», ч. 11).

Приміщення і корми для худоби

Але більше значення для розвитку тваринництва матиме пляни побудови модерніх, устаткованих новою технікою приміщень для худоби. Нові приміщення мають будувати і взимку. Ця постанова, як і постанови про нагороди за перезимування худоби, говорить про те, в якому жалюгідному стані перебувала досі худоба в колгоспах. Брак приміщень, сполучений не раз з браком кормів, був однією з поважних причин занепаду советського тваринництва.

Міністерства сільського господарства, держплану і легкої та паливної промисловості дісталі, як одні з першочергових, завдання дати будівельний матеріал колгоспам (досі в першу чергу — тяжкій промисловості, а колгоспам — лішкі). В південній Україні, де на пасовищах бракує води, мають бути побудовані від 1953 до 1955 р. ставки, артезіянські та шахтні колодязі і інші водні споруди, щоб у 1955 р. цілком забезпечити худобу водою (постанова ЦК КП України).

Продукція кормів також має піднятися на відповідний рівень. Хрушев доручив заготовляти на корову не менше 2,5-3 тонн картоплі і 5-6 тонн силосу, встановив норми для свиней і інших тварин. В зв'язку з цим наказано покращити пасовицьку, збільшити засів паші і кормів на силос, пашної картоплі, буряків тощо і механізувати процес при обробітку цих культур: для цього мають бути випущені нові машини або поширені продукція існуючих («Вопроси економіки», ч. 10 за 1953 р.).

Наскільки це покращить стан тваринництва?

Як бачимо, советський уряд і ЦК КПСС на розвиток тваринництва поклали тепер основний натиск, і ця ді-

лянка сільського господарства має в найближчі роки пережити подібну революцію, як пережило землеробство в ССР в часи колективізації з приходом трактора. Тепер будують модерні приміщення для худоби і кормів, провадять електрифікацію і mechanізацію всіх трумісівських робіт, виганяють на село фахівців сільського господарства та тваринництва і роблять деякі матеріальні поступки колгоспам і колгоспникам. Це, звичайно, вимагає вкладу поважних капіталів і посилення нагляду держави над тваринним господарством.

Ці вклади мали б розв'язати одну дуже важливу проблему — дати міському населенню харчі, а промисловості — сировину. Наскільки це дастися осягнути? За даними Хрушевого, в 1952 році держава заготовляла 3 млн. тонн м'яса, тобто коло 13,6 кг. на особу (коли брати стан населення ССР з-перед війни), а в 1954 році має заготовити 4,1 млн. тонн (коло 19 кг. на особу річно). Молока — 10 млн. тонн в 1952 р. і 14,3 млн. в 1954 р. Яєць в 1952 р. — 2 600 млн. шт. (коло 12 на особу), а в 1954 р. — 4 290 млн. шт., причому поодиноки види цих продуктів мають піднестись до 1956 р. в 2-3 рази. Звичайно, що і та вища кількість м'яса, молока, яєць тощо, що їх держава обіцяє дати несеєнно за 2-3 роки, коли має бути створений «наддостаток товарів», є дуже мала, бо вона в кілька разів менша від споживання цих продуктів в Європі, не говорячи вже про США. Тому дуже сумніваемся, чи в такий спосіб вдастся Маленкову розв'язати харчову кризу, а радше — чи така розв'язка задовольнить советську людність.

Друга, не менш важлива проблема — це перенесення колгоспного села, що особливо гостро стоїть перед советським урядом від хвилини mechanізації сільського господарства. Розвиток тваринництва в багатьох країнах polegєше проблему аграрного перенаселення і підносить продуктивність сільського господарства. Але тваринництво, щоб бути прибутковим, вимагає поважних капіталовкладів, — чи спроможна і захоче зробити їх советська держава? Врешті особливо тваринництво потребує солідного нагляду і опіки господарів, а це буде можливим тоді, коли господар матиме з цього належні користі. Але на це советський уряд і ЦК партії не пішов. Колгоспи, радгоспи та індивідуальні господарства колгоспників і надалі мають бути з безцінні здавати державі м'ясо і інші продукти тваринництва чи продавати державі за частину ціни. Продаж лішків на колгоспних ринках і ті мізерні, дещо збільшенні прибутки колгоспників ще не забезпечать їх життєвого рівня. Це відіб'ється на продуктивності їх праці і взагалі сільського господарства, в тому також і тваринництва.

Є. Ш-ра

КПСС — знаряддя імперіалізму

(Закінчення з 5. стор.)

род став повновладним господарем своєї долі», що «за кожною союзною республікою зберігаються суверенні права самостійної держави, яка має свої найвищі органи влади, свою територію, свою конституцію, своє законодавство». «Після возв'єдання всіх українських земель советська Україна стала однією з найбільших держав Європи. Українська СРСР нині нараховує понад 40 мільйонів населення. В цілому ряді основних економічних показників советська Україна далеко обігнала такі великі капіталістичні країни Європи, як Францію, Італію та інші... Українська СРСР з

Даллесова ,політика на далеку мету'

Її дійсність та перспективи

Американський міністер закордонних справ Даллес у своєму виступі від 12 січня 1954 р. перед радою для справ закордонної політики в Нью-Йорку дав оцінку дотеперішньої закордонної політики США і виклав нові засади плянування її під гаслом: «політика на далеку мету». Цю оцінку Даллес доповнило його заява від 19 січня перед сенатською комісією в справах зміни статуту ОН.

Цими двома виступами Даллес формує нові засади американської політики, що мають заступити старі гасла «політики примирення», «стремування», «визволення», «політики з позиції сили» та «політики розрядки протиріч». Психологічна потреба ясного зформульовання закордонної політики і забобонна віра в те, що відповідним гаслом, наче «Сезаме відчинися», можна розв'язувати всі проблеми, спонукають державних мужів США часто міняти ці гасла, бо жодне з них дотепер не дало бажаних успіхів. З цим новим гаслом Даллес вийшов на конференцію великої чверкі до Берліну. Воно з його новою візитною карткою, його зобов'язаннями супроти світу. Оформлення цього гасла випередила нова оборонна концепція, з'ясована адміралом Радфордом перед національною радою безпеки, і президентом Айзенгауером перед Конгресом у посланні про «становище нації», як також і в бюджетовому прелініарі на 1954-55 рр.

На тлі цих документів і настроїв у звязку з берлінською конференцією можна дослідніше зрозуміти з'ясування Даллеса про «політику на далеку мету», якої кимагає національна безпека США.

Процес закордонної політики США в оцінці Даллеса має дві позиції: додатню і від'ємну.

До добрих політичних вирішень своїх попередників Даллес заразовує воєнну допомогу для Греції і Туреччини, яка стимала похід комунізму до Середземного моря; плян Маршала, бо він уможливив господарську відбудову Західної Європи і нейтралізував поширення комунізму; «повітряний міст», що зламав бльокаду Берліну і породив духовий спротив німецького народу советським окупантам; реакцію ОН на агресію в Кореї, бо вона показала солідарність Заходу і була поштовхом до швидкої відбудови збройної сили США та реалітаризації Західної Європи.

До від'ємних сторін закордонної політики США Даллес заразовує обставину, що всі політичні засоби і все плянування закордонної політики США були уривчасті і диктовані ворогом. Обставина, що ініціатива мав ворог і диктувалася протизаходами, мала дуже погані наслідки в таких діяннях:

1) США вислали свої збройні сили в Корею, хоч війна там не відповідала стратегічним вимогам. (Невідповідний географічний місце війни, територіальна війна, непридатна для летунсько-морської стратегії). Відворот з Кореї відбувся також з ініціативи ССР.

2) Раптовий згорт воєнного бюджету і бюджету допомоги європейським країнам підважив рівновагу державного бюджету США і купівельну спроможність долара, що створило нездорові господарські відносини.

3) Політичні протизаходи США були фрагментарними, вельми дорогими і часто лише пізвасобами, що показалися недійсними на дальшу мету.

Потребу політики «на далеку мету» диктують не лише засади плянування і здобута тепер ініціатива, але й большевицька тактика. Советські комуністи в своєму плянуванні прямують до чогось, що вони окреслюють як «завершення всього історичного процесу доби». Вони різними маневрами намагаються ступнєво ділити і послаблювати вільні народи, змушуючи їх часто до надлюдських зусиль, щоб згідно з тактичними засадами Леніна противника «привести до банкрутства», а собі гарантувати перемогу після «решаючого боя». Така стратегія ворога вимагає від США політики плянування на далеку мету. Не є здоровово та стратегія, яка виснажує і в'яже на довший час американські суходільні сили в Азії і не оставляє стратегічних резервів на неперебачений випадок. Не є здорововою ні господарська, ні закордонна політика, яка стало підтримує чужі держави, бо це створює точно таку саму кількість злій волі по другому боці. Не можна на довгий час зобов'язуватися до високих воєнних видатків, коли вони ведуть до практичного банкрутства».

Потреба політики на далеку мету вимагає двох речей: доцільного вибору по-

тенційних та властивих союзників і колективної безпеки.

Колективна безпека не може базуватися виключно на «місцевих оборонних системах», тобто на обороні на всіх місцях, де ворог міг би напасті, лише на загальній оборонній колективній системі, що діяла б «відстражуючою силою» та відплатною силою протиудару у най slabіші і невралгічні місця напасника. Ця нова інтерпретація колективної оборони відмінною у концепції «гльобальних кіл», з'ясованої адміралом Радфордом (дивись «СУ» від 1. 11. 1953 р. — «Дипломатія і стратегія під знаком водневої бомби»). Даллес дас приклади нової інтерпретації колективної оборони. У випадку Кореї, за новою інтерпретацією, протиудар збройних сил ОН не буде «примусово обмежуватися лише до Кореї; у випадку Індо-Китаю протизаходи будуть «важкі і не будуть обмежуватися лише до Індо-Китаю».

Ксли йдеється про Західну Європу, то цей новий принцип плянування на далеку мету прийняла рада ОПАП-у (Північно-атлантичного пакту) вже в червні і грудні 1953 р. Метою колективних зусиль ОПАП-у в Європі є створити такі місцеві збройні сили, змінені американським летунством і атомовою зброєю, які відстражували б Кремль перед агресією і втримували б ССРУ у його кордонах. Досьогодні ще не вдалося включити Західної Німеччину до оборонної системи, бо на перешкоді ще стоять правно діючі передумови капітуляції та нехочта Франції ратифікувати ЕОС і творити європейську армію. Ці пляни лишаються надалі актуальними і побажанями.

Нова концепція колективної безпеки тягне за собою наслідки щодо американської фінансової і господарської політики допомоги західно-європейським країнам. В новому етапі політики на далеку мету двосторонні умови про господарську допомогу будуть заступлені умовами про взаємну торгівлю, про побільшення ринків збуту та про свободу інвестицій. У новому курсі цієї політики з передбачені лише допомога на певні мілітарні цілі, допомога на війну в Індо-Китаї та технічна допомогова програма.

Глибі зміни статуту ОН, що його виклав Даллес у заявлі від 19 січня, — це дальша загальна програма міжнародної політики та піднесення колективної безпеки.

Сподівання Даллеса

Хоч Даллес висловлює переконання, що «політика на далеку мету» не є маєтічною формуллою, яка хоронить проти всіх більшевицьких загроз, однак вона є найкращим засобом як для відстраження від агресії, так і для забезпечення мирі у місцевим факторам і льокальним системам. Сила їх залежить від кожної держави і потуги місцевих національних армій, на які США зобов'язуються далі давати допомогу. Інші цю концепцію критикують, бо вважають у ній, з одного боку, охоту США вигрібати з вогню каштани чужими руками, а з другого, — захопу держав до капітулянтської політики супроти ССРУ. Ця капітулянтська політика могла бы випливати з страху висуватися на перший фронт боротьби між Сходом і Заходом. Ці останні вказують, що нова оборонна концепція побудована не на обороні загрожених країн, а тільки на евентуальному протиударі. Тоді кожне порушення кордонів автоматично тягне за собою загальну війну. Далі, для країн, які творять зовнішнє коло колективної оборони, ця концепція, при не-

ділі означати змову проти свободи. Коли ми переговорюємо у специфічних умовах, то робимо це для злагодження людських нещасть і підтримки людського добробуту».

Ці засади стосуються конференції в Берліні і конференції в справі Кореї. Обидві конференції не мають, як запевняє Даллес, нічого спільного «з пляном поділу світу з таким партнером, що утискає свободу». Вони не будуть теж «торгівлею» коштом поневолених народів. В ССРУ ведеться таємна війна між поневоленою людиною і правлячою клікою, яка примушує Кремль до поступок у користі миру, щоб здобути передишку і щоб у міжчасі наладити внутрішні справи. Тому кремлівські сатрапи обіцяють своїм масам піднесення життєвого стандарту.

Генеральні штаби визначають напрямні політики

Нова стратегічна доктрина, яку з'ясували Радфорд та Айзенгауер, і засади Даллеса про політику на далеку мету у своїм головним принципі спираються на знаній концепції «контентменту», тобто на політиці стримування. Нова стратегічна доктрина — це комбінація щита і меча. Щит — це локальна оборона західних країн, Західної Європи і Азії, тобто периферії США. Меч — це американське летунство (морських і летунських збройних сил), атомова зброя і амурівські збройні сили розташовані, як стратегічна резерва в США, що мають б карати агресора в випадку порушення миру. В цій стратегічній концепції проблема морських і летунських опірних пунктів має чисто оборонне і алярмове значення. Однак дивно звучить проект Айзенгауера про створення «атом-пулю», тобто пляну контролю атомової зброї, і про використання атомової енергії на господарські цілі людства. Як відомо, США хотіли б затратити атомовою зброю як відстражуючий і відплатний засіб, а Кремль хотів би й взагалі заборонити. На випадок створення міжнародної контролі атомової зброї з участю ССРУ значення цієї зброї на ділі змінило б, а навіть вона відпала б як відстражуючий засіб.

В Західній Європі цю оборонну концепцію США одні схвалиють, бо вона дає можливість для гри місцевим факторам і локальним системам. Сила їх залежить від кожної держави і потуги місцевих національних армій, на які США зобов'язуються далі давати допомогу. Інші цю концепцію критикують, бо вважають у ній, з одного боку, охоту США вигрібати з вогню каштани чужими руками, а з другого, — захопу держав до капітулянтської політики супроти ССРУ. Ця капітулянтська політика могла бы випливати з страху висуватися на перший фронт боротьби між Сходом і Заходом. Ці останні вказують, що нова оборонна концепція побудована не на обороні загрожених країн, а тільки на евентуальному протиударі. Тоді кожне порушення кордонів автоматично тягне за собою загальну війну. Далі, для країн, які творять зовнішнє коло колективної оборони, ця концепція, при не-

задовільному стані оборони цих країн, означає, що їх хочуть віддати ворогові під окупацію і лише згодом визволяті. Таку можливість діякі країни самозрозуміло не хочуть прийняти.

Прелініар воєнного бюджету,

що його 21 січня подав президент Айзенгауер, потверджує нову стратегічну концепцію США. Для суходільних і морських збройних сил новий бюджет передбачає 10,2 і 10,5 мільярдів доларів. Це означає скорочення минулорічного бюджету для армії приблизно на 4 мільярди, для флоту — на 1 мільярд і скорочення силового стану цих родів зброй. Для летунських збройних сил цей проект бюджету ставить 16 мільярдів, тобто підвищує його на 600 мільйонів доларів. Тоді летунство зросте до 40 000 машин, з того 50% реактивних моторів. Видатки на атомову зброю атомове дослідження будуть піднесені подвійно, тобто — до 1,25 млрд доларів. Крім того, будуються ще два нові атомові підводні човни типу «Морський вовк» і «Навтілюс». Айзенгауер мотивує свій прелініар тим, що минулорічний бюджет був продиктований «максимальною небезпекою», а тепершній прелініар обрахований згідно з засадами політики на далеку мету. Метою нового бюджету є «створити сильну мілітарну позицію, яка б забезпечувала мир на час цього небезпечного періоду історії людства». Бюджет передбачає піднесення радарної системи безпеки і протиетапівської оборони для континентальної оборони США. Значення колективної безпеки зафіковане позицією на допомогу на мілітарні цілі для закордону. Цю позицію піднесено з 4,2 на 4,275 млрд, зате позицію на господарську допомогу по-меншено з 1,3 на 1,125 млрд доларів. Детальний розподіл закордонної допомоги буде поданий і умотивовані в окремі посиланні президента. Видатки на утримання окупаційних військ будуть обмежені до 4 мільярдів і є тепер прелініовані на 15,5 мільярда доларів. Хоч США обмежили допомогу на господарські цілі для закордону, Айзенгауер сподівається, що ударність збройних сил європейських союзників не зменшиться, бо вони докладно здають собі справу, що можуть програти. Європейські союзники будуть поінформовані про тактичне застосування атомової зброї і дістануть радіоактивний матеріал для мирних цілей. На кошти будови приміщень для магазинування спеціальної зброї, в тому і для атомової зброї, сенатська комісія ухвалила бюджет у висоті 30 мільйонів доларів. США дістали вже дозвіл від поодиноких країн на будову таких приміщень. Транспортування цієї зброї для Европи відбувається на основі спеціального дозволу президента.

Політичні перспективи

Твердження Айзенгауера і Даллеса, що США здобули ініціативу у спорі Сход-Захід, з проблематично. Коли виходить з заложення, що холода війна є справжньою війною і що її метою є наступ на ворога з середини, тоді концепція США обмежується до «відстражування» та «притягаючої сили свободи», не матиме жодного впливу ні на процес розвитку політичних взаємин Сход-Захід, ні на «тасмний двобій між поневоленою людиною і правлячою клікою в Кремлі». Відстражування від війни останньо прийшло дуже чіткими формами. На загрозу атомової війни і на політику з позиції сили відповідали не лише Маленков, а також і советський генеральний штаб. Такою відповіддю є: вибух водневої бомби в ССРУ; минулорічні маневри советської полярної армії в районах північного полюса — випадовою брами на США; створення атомових частин під проводом генерала Капіці, знаного дослідника атомів; брошура полковника Т. У. Врангеля про слабість ОПАП-у в танковій зброй; маневри китайської офензивної армії і наступ в стмінських повстанців в Індо-Китаї.

«Відстражування» не ліквідує «підмінкової» війни, психологічної і громадянської, які веде Кремль. «Відстражуван

На міжнародній шахівниці

Берлінська конференція

Більше ніж тисяча журналістів з'їхалася до Берліну в погоні за сенсаціями. У хвилини, коли пишемо, таких сенсацій дуже мало. Знаємо, що першим приїхав на нараду, які відбуваються в колишньому осідку Контрольної ради альянтів для Німеччини, міністер закордонних справ США Даллес. А всі є заскочені добром виглядом і елегантністю недавно операції міністра закордонних справ Франції Бідо, який відзискав наяву здоров'я і відограє в Берліні ролю арбітра чепурності. Низький ростом міністер закордонних справ Франції Бідо своїм усміхненим обличчям контрастує з суворим обличчям Молотова. Зрештою міністри так скоро заїздили автами під зали нарад, що тяжко було схопити їхні міні.

Бавиться сьогодні в пророцтва про результати цієї зустрічі міністрів закордонних справ великоріважав і надто ризиковані. Конференція мала 5 розв'язати австрійську і німецьку проблеми. Конференція 1950-их років різнялася від конференції класичної доби з-після 1914 року тим, що ті давні конференції були заздалегідь підготовані дипломатичним шляхом, а міністри приїздили тільки на те, щоб пафуфувати, тобто підписувати вже готові тексти. В нинішніх часах керманічі закордонної політики з'єднані майже без ніяких дипломатичних підготовань, а міжнародна публіка, перевищена тим вічним політичним криком, дивиться на них з недовір'ям і байдужістю.

Все ж таки міжнародна преса підкреслює, що вже сама зустріч тих міністрів з участию ССР є позитивним для світового муру явищем. Вітм уже було стільки невдач всяких міжнародних з'їздів і конференцій, проте до вітні не дійшло; тому і цим разом можливій невдачі не припиняє ніякого більшого міжнародного значення.

Австрійці надіються, що великоріважав намагатимуться знайти якийсь компроміс, а найлегший з них може бути саме в поданні австрійської проблеми. Окрема австрійська делегація поїхала до колишньої німецької столиці, щоб бодай з віддалі стежити за чутками, які дійуть до неї з замкненої залі нарад.

Приїхала до Берліну також велика делегація Західної Німеччини, яка намагатиметься бути в безпосередньому контакти з делегаціями західних великоріважав. Її місії припиняють цим нарадам велике значення, але ледве чи є серед німецьких політичних кіл такі оптимісти, які б вірили, що ці наради принесуть розв'язання німецької болоти.

Найбільші оптимісти серед міжнародних політичних кіл вірять, що ця «конференція», півніть не розв'язавши засад-

ничих питань, все ж приведе до цілого ряду інших нарад, які бодай десь відрізжатимуть міжнародне становище. Тільки зірвання конференції без надії на нову могло б скріпити вже існуючий хаос на міжнародному полі. Відай, такого зірвання ніяка сторона собі не бажає.

Е перші вістки, що Молотов хоче, щоб до стола нарад притягнути також Китай Мао-Тсе-Тунга, а цьому противіться в першій мірі США.

Еспансько-французький конфлікт

Конференція в Альжесірасі, яка відбулася 1912 року, поділила Марокко між Францією і Еспанією. Франція від програної вітні 1871 року шукала в заморських областях реваншу і цього військового престижу. Німецька дипломатія часів Бісмарка підтримувала цю французьку політичну і мілітарну тенденцію, думаючи, що Франція забуде на далеких територіях Африки і Азії проблему Ельзасу. Але Франція цього не зробила, а наслідок вітні 1914 року є найкращим доказом на це.

Мілітарно сильна в 1912 році Франція маючи до того великого полководця, пізнішого маршала Франції Ліюте, взяла собі велику частину здібного Марокко. Еспанії залишились тільки гетанії. Але лопа хотіла, що саме з цих марокканських посілостей Еспанії вийшли перші відділи генерала Франко під час граматянської вітні в Еспанії.

Еспанія вважає себе тісно об'єднаною з арабським світом. Від VIII до XV століття, тобто до вигнання арабів з Еспанії, а сталося це 1492 року, еспанський народ був у безнастанній вітні з арабами. Але арабський вплив відіграв лише велику роль у формуванні еспанської культури, ба навіть характеру еспанського народу. Сучасна Еспанія має дві політичні і культурні осі. Вона глядить і на арабський світ і на латинську Америку, якою вона колись володіла і де і її панівною є еспанська мова.

Генерал Франко з відчюності за допомогу, яку він отримав в момент свого приходу до влади від марокканських військових відділів, надав марокканській верхівці в еспанській зоні Марокко великих привileїв і самоуправу. Нелавно, як відомо, міністер закордонних справ Еспанії ген. Артахо відбув ветику подорож по арабському світу. Не диво, отже, що останній поділ в французькій зоні Марокко, які закінчилися скипленням сultана, мусили вільбитися широким вітром. Серед арабів еспанської зони. Тамошні арабські вельможі відмовилися призначити нового сultана французької зони, який

Бідо, який президіє, заскочений настіком Великобрітанії, щоб Франція в найкоротший час ратифікувала договір про спільну європейську оборону, мусить говорити про об'єднання Німеччини, — мабуть, проти своєї волі.

Становище США в цій справі є загальні відомі.

Колись Віденський конгрес танцював. Меттерніх влаштовував балі один за одним. Але тоді панували ціарі, що вважали себе помазниками Божими і тому не затрачували усміху на своїх обличчях.

Дипломатія 1954 року гумору не має. Але кажуть, що гумор є тоді, коли все ж таки смиються.

Кидають Франції злосусідську політику супроти Еспанії, пригадують, що Франція дала азімут еспанським комуністичним утикачам. і т. д.

Французи побоюються, щоб Еспанія не дісталася в своїй акції підтримки США. Во саме прийшли вістки, що американці розпочали будування в Еспанії чотирьох великих летунських баз, давши на це 200 мільйонів доларів.

Поки що мадридський уряд зберігає повний спокій, вважаючи, що еспанська політика супроти Марокко є цілком правильна.

Перед уступленням Черчіла?

В Англії щораз частіше поширюються вістки, що прем'єр Черчіл має намір уступити в червні цього року, тобто по поверненні королеви Єлизавети до Англії. Керму консервативного уряду ніби має обнати теперішній міністер закордонних справ Іден.

Черчіл мав би обнати в уряді Ідена становище без портфеля — так зв. пост лорда-президента державної ради, який не має ніяких обов'язків при виконуванні державних функцій, але який в державній ієрархії займає місце зараз після особи прем'єра.

Вісімдесятирічний Черчіл сьогодні вже належить до британського Олімпу, і кажуть, що він поволі передає свої функції іншим міністрим. Серед англійського народу, без огляду на партії, є він уважаний за свого роду національне божище.

Ці вістки англійські урядові кола поки що заперечують, але, мабуть, до цього таки прийде.

Маленький деталь із побуту Черчіла під час нарад на Мадейрі. В неділю міністер Бідо пішов на Богестру: до католицької каплиці. Президент Айзенгауер — до свангелицької церкви. Пані з англіканської церкви дуже просили Черчіла, щоб він з'явився на Службі Божій в англіканському костелі. Черчіл віткав із сміхом: «Я незабачим матиму дуже довгу розмову з Всевишнім, тому дозвольте мені в цю неділю виспатися». Ю. С.

КОРИННЯ БОЛЬШЕВИЗМУ (І)

Російська література і большевізм

За концепцією російських революціонерів, методи і засоби для націмченої мети повинні бути прості й гострі. Це бомби, ніж, убивства, бунт, — і соціалістичний рай осягнуто. Щастя на землі для російського і для інших народів завойоване. Може читач подумати, що це передбачення або що Достоєвський грайші зупиняє: «Зніщ твоїх противників, і ця зупиняється в претометом зяєвіті полеміки всієї французької преси».

Темперамент еспанської преси також об'являється в дуже різучих словах. Еспанські журналісти говорять про поїздку Індо-Китай в Марокко. Вони теж заявляють, що він з'явився на Службі Божій в англіканському костелі. Черчіл віткав із сміхом: «Я незабачим матиму дуже довгу розмову з Всевишнім, тому дозвольте мені в цю неділю виспатися».

Радіщев був першим видатним представником західництва. Він був посланий Катериною II в числі інших юнаків за кордон, щоб підготуватися до дипломатичної і цивільної служби. Він дивився на сучасне йому російське життя з трепетом і жахом, остильки воно видавалось йому відсталим і приниженим по-рівнянню з Західом. Кріпацтво було тоді в розквіті. Знамениті записи Радіщева «Мандрівка з Петербургу до Москви», які вийшли друком тільки через сто років після його смерті, хоч читались і перечитувались усюю освіченою частиною російського народу. — дають убивчий присуд тодішнім порядкам і самому життю. Радіщев уважав, що православ'я принесло російському народові темноту й відсталість, що якби російський народ прийняв західну релігію, його історичний розвиток пішов би іншими шляхом. Радіщев був тоді єдиним, що тримався цих поглядів. Тільки пізніше прийшли інші: Чаадасв, філософ Владімір Солов'йов, Гагарін, князь Голіцин та інші. За свої радикальні погляди Радіщев заплатив життям: переслідувані і гнаний, він отріусвав. Гнаний був за прихильність до католицизму і князя Голіцина. Жертвою переслідувань став (подумати тільки!) навіть і Достоєвський, якого було засуджено на смърт, але помилувано і заслано на католицизм.

Радіщев був першим видатним представником західництва. Він був посланий Катериною II в числі інших юнаків за кордон, щоб підготуватися до дипломатичної і цивільної служби. Він дивився на сучасне йому російське життя з трепетом і жахом, остильки воно видавалось йому відсталим і приниженим по-рівнянню з Західом. Кріпацтво було тоді в розквіті. Знамениті записи Радіщева «Мандрівка з Петербургу до Москви», які вийшли друком тільки через сто років після його смерті, хоч читались і перечитувались усюю освіченою частиною російського народу. — дають убивчий присуд тодішнім порядкам і самому життю. Радіщев уважав, що православ'я принесло російському народові темноту й відсталість, що якби російський народ прийняв західну релігію, його історичний розвиток пішов би іншими шляхом. Радіщев був тоді єдиним, що тримався цих поглядів. Тільки пізніше прийшли інші: Чаадасв, філософ Владімір Солов'йов, Гагарін, князь Голіцин та інші. За свої радикальні погляди Радіщев заплатив життям: переслідувані і гнаний, він отріусвав. Гнаний був за прихильність до католицизму і князя Голіцина. Жертвою переслідувань став (подумати тільки!) навіть і Достоєвський, якого було засуджено на смърт, але помилувано і заслано на католицизм.

Проти цих порядків повставали такі видатні поети, як Пушкін, що створив для російського народу російську літературну мову, як Лермонтов, що його з повним правом називають російським Байроном. Не дивно, що Пушкін піділяв погляди декабристів, які бажали знищити «перше зло» російського життя — кріпацтво. Тільки випадково не попав Пушкін до Петербургу, де відбувались події (Далі на 11. стор.)

Українці в Югославії

(Закінчення з 6 стор.)

рада», пошта, гімназія. В Керестурі з 4 священики. В неділю правляться чотири Богослужби, з них одна для шкільної дітвіори. Церква гарно розмальована в східному стилі.

До вітні школа, «Просвіта» й церква тісно співпрацювали. Ніж між ними йде тиха боротьба за душу молоді. Деякі подобиці нагадують стиль епізодів з роману Гварескі «Дон Камільйо і Пеноне», але не всі дійові персонажі мають стільки почуття гумору. Є такі, що як правило негують усе те «партизанське», ігнорують його і чванияться, що «динара ще не видали на партизанську пресу».

Бачванська інтелігенція нарікає на цекого з-поміж священиків, що вони допомагають розбудовувати національне життя, навіть у допущених формах. І такі священики, що й нині допомагають це робити. Вам скажуть, що це, мовляв, залежить від того, чи то студіюєтеоологію в Римі чи в Львові.

Керестур має свій драматичний гурток, що здобув признання не лише своїх, але й чужинців. Грають крім оригінальних бачванських п'ес, переважно українські реалістично-етнографічні репертуари, які є близькими смакові публіки, ніж, напр., сербський. Котляревський, Тобілевич, Кропивницький, Франко — перекладений на бачванський говір — захоплюють однаково в Керестурі, як і в Полтавщині чи Гернольдії. Переклади робить і керує роботою драматичного гуртка П. Різнич.

Пам'ятаючи про чудовий Костельниковів опис вечора в Керестурі, коли «у міом» валає на бачванські

Юрій Соловій

Шкіц кількох проблем

(Образотворча виставка членів ОМУА)

Сьогорічна збірна виставка мальарства, скульптури і графіки «Об'єднання мистецтв-українців в Америці» безсумнівно найцікавіша групова виставка українського мистецтва за час від останньої війни. Єдино цей комплімент заохочує нас висловити кілька критичних уваг про виставку.

Не треба розуміти, що все показане на виставці високої якості. Але треба взяти до уваги, що це виставка групи емігрантів, об'єднаних континентом, а не ідеологічною платформою.

Та все ж таки виставка оптимістична, навіть як мистецька виставка, надихнала шляхетним мистецьким зусиллям. Під цей рахунок треба підвести внутрішнє сконкретизування насамперед старшої генерації та досить певні, хоча часто нерівні якість, заангажування молодшої групи в нових для українського мистецтва проблемах.

Це обговорення спрямоване виключно на проблеми, заінтересовані на виставці, що мають зокрема для українського образотворчого мистецтва найпершу актуальність.

Відмінно поставленої проблеми на одну з перших уваг заслуговує мальарство Якова Гніздовського, особливо гарний форматом образ з назвою «Весна» — відмінної і чіткої концепції. Та що простір між опублікованою окремо статтею про цього мистця надто малий, я не маю нічого особливого додати, а залишається відіслати шанованого читача в міру зацікавлення до статті в «Сучасній Україні» ч. 22 (73).

Вже не раз зверталось увагу, що проблеми мистецтва, особливо т. зв. модерного мистецтва, належать на фатальні спрощення. Спрошення загрожує скрізь, але сьогодні воно зокрема над безпредметним мистецтвом. Тим більше, що можна помітити нахил до синтез окремих ідеологій, популярно званих ізмами. В час таких споєнь народжуються непорозуміння, і хоча в цілому вони не реєструються, в наших чисельних обмеженнях з кожного погляду варто поцівуватись деякими їх проявами.

В час, коли на обріях мистецької проблематики почався мистецтво Кандінського, Міро, Мондріана і Моголі Нарі, було тяжко передбачити ширину діяння цього типу мистецтва. На базі прецизно виробленої методичної школи, чого не мала більшість з тоді виникаючими ізмами, далекоперспективність особливо безпредметного мистецтва виявилася позадискусійною. І дійсно, коли взяти до уваги важливі педагогічні моменти або моменти вникнення мистецьких елементів в побут, безпредметне мистецтво в цих випадках виявило чималу енергійність і можливості естетичної прикладності. Та все ж таки його історична місія здається вужча, як це могло здаватися сучасникам творців цього мистецтва і як це частково перешло в традицію поглядів на мистецтво. Треба визнати, що творцям цього руху, що є закономірністю, удається затримати свої твори на певній

динамічно-сприймальній висоті, що умовується на той час ще не втвітою естетичністю. Це тяжко сказать на користь наступників; та навіть молодші учасники авангарду цього руху, як Бавмайстер, сьогодні в послідовному продовженні стають вичерпаними. В суцільному вигляді цей рух, особливо в Америці, з такими представниками, як Гілля Рібсі, Бауер, Едвард ін., звісся до формалістично-естетичних вправ. Зрештою, ці вправи в першу чергу в ширині вищколення при доцільному використанні можуть принести мистцеву неоцінений вигравш в орудуванні мистецьким матеріалом, знаряддям і формотворчими елементами.

Збігом обставин молодому учасникові виставки Гуцалюку припало на цій виставці найбільш дослідно ілюструвати цей відцвітаючий парадокс — американський масовий модернізм. Однаке дуже важливо, що Гуцалюк починає засвоюва-

віться, що конфлікт між замовцем-споживачем і ідеями течії сучасної духовості був викликаний не виключно формою новочасного мистецтва, а вирішально невибагливими глибиною духового піднесення вимогами споживача. Поза надзвичайним значенням релігійних елементів в індивідуальній творчості, релігійна тематика для найближчого майбутнього першорядного значення.

Черешньовський зважився на драматизуючий першень радості, і це теж характеризує його світоглядову лінію. Очевидно ж, в час увочання людини, якщо творчість стає на дорогу любви понад атракційними витребеньками, з властивості рідної природи, з окремою увагою варто підійти до цього мистецтва. Можливо, прикладність релігійного мистецтва занадто займає увагу Черешньовського, прикладність в найскорішій реалізації, та можна сподіватися, що самі обставини змусять його трохи інакше ці питання усвідомлювати.

В аспекті нашого культурного руху розрахунок з привидом провінційності не виключно в утечі до т. зв. західно-європейських течій, бо це теж може бути проявом провінційності, а в найбільшій мірі в потрясаючі актуалізації рідного

ґрунту у великому заплянуванні в простір ідей. Стилізації Бутовича на фольклорні мотиви — це вже традиція українського мистецтва. Традиція з іншого погляду кепська. Причина не в настіві сюжетного інтересу, а в перевикористовуванні стилізаційних трюків, в іншому випадку, коли Бутович про них забував, його речі можуть стати навіть дуже цікавими і вартісними проявами української ментальності. Маю враження, що його натура дуже споріднена з тоголівським макабрізмом, з сюрреалістичними візіями переважно гумористичного забарвлення; це були б можливості важливого змагання органічно гуманного гумору з шарлатанськими вигадками циніка еспанського сюрреаліста Далі. З виставлених образів Бутовича спішено сприйматися в шкіці затримана композиція з чортом. Власне не величина образу говорить про шкіцівість, а виключно неповна композиційна вирішенність.

Виставлені два великих кольорові лінорити Білинського говорять про сильно напінні луки мистця на якусь ідею. Сподіваймося, що його мистецтво з певним часом стане об'єктом докладніших обговорювань.

Портрет старого чоловіка в зеленій куртці Мегіка під кутом пластичності поставлений під побільшуюче скло, він затримує гармонію лъвокальних кольорів. Власне партія куртки і рук — пальмічна, але в обличчі мистець залишився занадто вірний натурі: обличчя, запляноване проти найпрямішого світла, утратило силу пластичної виразності, як зрештою кожний пластичний предмет, підставленний під силну концентрацію світла, стає пласким. Дуже школа, бо образ міг бути одним з особливих. Тут варто пригадати гасло Гогена, що «у мистецтві все можливе». Я б доповнив: у мистецтві, коли вимагає ідея твору все можливе.

Але щоб не вдаватися в детальне рецензування, можна ствердити, що з припливом інтересу до новаторських течій більш виправдано виглядає група мистецтв консервативних орієнтацій, та хоча мої особисті переконання не півводять до цієї групи, дозволяю собі в об'ємі цієї статті зауважити, що я в групі «екстремістів» помітне прагнення до ішораз складніших завдань, так наша консервативна група помітно обмінає складніші теми і взагалі завдання типу свого мистецтва.

Виставка відкрита в зимовому сезоні при кінці 1953 і на початку нового 1954 року в українському літ.-мистецькому клубі в Нью-Йорку.

Мирослав Радиш: Над берегом моря, (олія), 1953 р.

ти властивості критичного мислення і приступає до ускладнення завдань. Його участь на виставці двома типами образотворчого мистецтва, скульптурою і мальарством, свідчить про ширше трактування мистецької праці. Особливо моделляції в дереві естетично задовольняють ритмічні наростиання почуттів, а композиційний кістяк в противагу пануючій брилуватості сучасної скульптури назріває актуальністю мистецького реалізування стихійних форм в роді ажурного плетива гілля в безлисти.

В цьому врешті величезна потенційна сила творчості Мухиши, велична динамічна натура, але якщо вона здійснюється назагал непомітно, бо я маю на увазі участь в мистецьких подіях світового значення, то, мабуть, великою мірою тому, що сам підхід мистця до предмету мистецтва і звідсіля до сюжетів об'єктів позбавлений особливого проникання.

Приклонність до релігійного сюжету притягає нас до творчості Черешньовського, який на цій виставці представляє виключно зображеннями Матері Божої з Дитятом. Наше враження: намагання мистця врегулювати неминучі творчі коливання в пристайні і рівну річку замірюють ясний контур світогляду Черешньовського. Зрештою, виявлення насикрізь ідеалістичного світогляду засобами натурализму, які досить самостійно конкурють з суттю мистецтва, допроваджуючи мистецтво в історичному перебігу до немистецьких парадоксів. викликає застереження. Варто б врахувати, що мистецтво ренесансу, орієнтуєчись на натуралистичні зображення (прошу відрізняті на традиційні від реалістичного), свідомо і підвідомо, кольористичними гамами і сюрреалістичними співставленнями сюжетів або окремих фрагментів образу знайшли дорогу для зрозуміння ідеї фантастики мистецтва, містики між Божими і земними світами.

Проблема релігійного мистецтва сьогодні на особливо трудній дорозі. Ремісничий шаблон церковного мальарства і різьби між масмо, але насикільки він далекий від ідеї мистецтва, а зокрема релігійного мистецтва, не треба доводити, бо самі зразки наскрізь промовисто говорять про себе. Причину не трудно віднайти: спрощений погляд на релігію і зокрема здерев'яніння естетичного смаку сучасного замовця. Виховати нове покоління, дійсно глибоко віруючу людину, — це можна зробити великою мірою потягнувшись релігійним мистецтвом. Тоді вияв-

те під цим, що він занадто великий чоловік, щоб належати будь-якій жінці Він перестерігатиме тебе з палкою стурбованістю перед ним самим, і то зовсім цирко, знаючи при тому, що це одна з його найнебезпечніших пасток. Він ще перестерігатиме тебе перед своїми пересторогами, не чекаючи ні в якому разі, що ти послухаєш його, а пізніше казатиме: «Я ж тобі казав». Він уявляє собі жінку, яка його любить, також: це жінка, яка сильно блідне й згиняється цілком він тільки заходить до кімнати і яка є втіленням єдиного нещасного ревнівого закиду. О ні, ні, ні, не заходить до нього, але не відбирає йому радості бути закоханим в тебе і писати всю можливу фантастичну, вічну серцем вишукану брехню, брехню, брехню якою він тебе, ним обожіваний, обріхус.

Б. Ш.

8 листопада, 1912.
Стелля, Стелля,
закрій добре очі перед цим влесливим ірландцем, перед цим брехуном і актором. Не читай більше від нього листів. Він вмочить своє перо в кров твоєго серця і продастя на сцені всі твої священні почуття. Він тулує без серця. Він машина, яка пише й говорити і яка майже за сорокалітній вжиток набула чортячої вправності. Я мав би тебе раніше передити, але я думав, що з білим волоссям і 56 роками його залишання стали вже смішними і що ти побігш його на його ж власному послі помстишся за його колишніх жертв. Я все ще благаю тебе, велику акторку, вести з ним так само гру, як і він з тобою. В лідності його ніщо в світі не турбус, крім, як він це сам називає, його місії й праці. Він найбільш зрадливий з усіх ірландців, однім оком він молиться на тебе, другим дивиться на тебе. я на розраховано пістрібу річ. Безтурботно він пробус тобі подобатися, тебе порадувати, спокусити, щоб ти його на хвилину піднесла до неба (саме зараз пробус він це знову), і, коли ти це зробила, він утікає й кидас все це натовпом. Усі товари, які він має, лежать на вітрині; він ще й твої товари викраде й положить їх до своїх.

Але не вілкідай його цілком. Він дійсно чогось вартий, навіть для тебе, коли ти озброєш проти нього своє серце. Він тобі розкаже, що ти занадто вилата жінка, щоб належати будь-якому чоловікові, і, як я догадуюсь, розуміти-

11 серпня, 1913.
Добре, іди: втратити жінку — це ще кінець світу. Сонце світить: присмі плавати й добре працювати. Моя душа може й сама впоратися з собою. Але, є глибоко, глибоко, глибоко вражений Ти попробувала з мною, і моя присутність тобі неприміна: я не можу дати тобі миру, спокою чи розваги: в нашій дружбі це просто не виходить. Це я, хтось був щасливий, безтурботно щасливий почувавши себе добре в своїй шкіурі, був у стані після обіду мильми, шукаючи тебе, бігти і при тому всю дорогу співати (між іншими, я вже вранці про гулявся вісім миль і написав частину своєї п'еси), так що мені ставало приснено душі і хотілося спати після цього в ту мить, коли я помічав, що тобі це дуже заважало і що вітер вів не з твоєї боку. Ба! Ти не маєш в собі сили: ти нічого розуму: ти карикатура сентименталіста і вісімнадцятого століття, Гедд Габлер, устаткована рештками з скриньки баракольника Берна Джонса: ти нічого не знаєш, нехай допоможе тобі Бог і те, що ти знаєш, ти фальшиво зрозуміла: серед білого дня ти спіла: ти нишком біжиш за життям і втікаєш від нього, і ховаєшся, і кричиш, коли воно обертається й розкриває тобі своє

(Далі на 10. стор.)

Переклад М. Орест

Російська література і більшевізм

(Закінчення з 8. стор.)

14 грудня 1825 року. А коли пізніше цар Микола I запитав його, чи взяв би він участь в бунті, Пушкін прямодушно відповів: «Так, государю, обов'язково взяли би, всі мої друзі були в змозі, і я не міг би не брати в ній участі. Лише відсутність моя врятувала мене, за що я вдячний Богові». А відсутній він був тільки тому, що був висланий з Петербургу і перебував у своєму хуторі Михайлівському.

Лермонтов упав жертвою тих порядків, які панували за Миколи I. Він був шкотського походження, пращури його за часів Петра I прийшли з Західу. Зневірений в тодішній російській дійсності, Лермонтов доходив не раз до заперечень, що він росіянин. Цей настрай його найкраще передає вірш «Бажання»:

«На захід, на захід понісся б я,
Де пращурів квітнуть веселі поля...»

І далі:

«Останній нащадок відважних бійців
Хиріє і в'яне між чужих снігів.

Я тут народився — не тутешній ду-

шоє;

О, чом я не ворон над волі землею?

Чому я не можу під небом вітати,

Саму лиш свободу у серці плекати?»

Ще раніше Фонзін в лагіднішій формі засуджував кріпацтво. Він наводить відповідь кріпака на питання, скільки той дістас платні на посаді сторожа: «П'ять карбованців на рік і п'ять ляпасів на день». Ця фраза говорить більше, ніж цілі томи, написані про кріпацтво, яке продовжувалось у Росії 300 років. Взагалі це число «триста» виявилось для Росії фатальним. Триста років монгольського ярма, триста років кріпацтва, триста років існування династії Романовичів... Триста років «возз'єднання України з Росією... Багато росіян у цьому збігу добачають якийсь знак.

Те ж незадоволення російським суспільним життям, яке привело до повстання гвардійського полку 14 грудня 1825 року, талановито відбив у своїй п'єсі «Горе через розум» Грибоедов. Хоч він сам і не брав активної участі, але глибоко співчував намірам декабристів. Хоч безпосередніх доказів проти нього не виявилось, все ж його підозрювали і через те перевели на Кавказ. Такі передові на південь, переважно на Кавказ, практикували всі царські уряди щодо всіх незадоволених. На Кавказі побували Пушкін, Лермонтов, Лев Толстой і інші. Грибоедов, залишившись у Грузії, одружився з грузинською князівною Чавчавадзе, був у близьких взаєминах з ватажком змови тридцятого року генералом Григорієм Орбліані, змови, що ставила метою знищення російського панування над Грузією. Після викриття змови Грибоедова відправили до Персії амбасадором. Там він був розтерзаний натовпом під час протиросійської демонстрації в Теграні.

В п'єсі «Горе через розум» Грибоедов розкриває прірву, яка утворилася між тими, хто попробував європейської цивілізації, і консервативним російським суспільством. Чацький — головний герой комедії — прожив три роки за кордоном, далі повернувся в Росію з патріотичним почуттям у душі, але умови життя тут видалися такими огидними, що йому довелося втікати від цього суспільства, яке взяло його за ненормального. Він був зарозумій, і цей його розум приніс йому «горе». Він втікає з Росії з словами:

«Геть із Москви! Сюди я більше не їдець.

Не оглядаючись тікаю, шукатиму по світу

Ображеному серцеві куток!
Коня мені, коня!»

Салтиков-Шедрін, теж відомий письменник Росії, в романі «Місто Глупов» показує пасивність російської людини і її славнозвісне терпіння, — все це усипдковане від монгольського ярма. «Якщо нас зберуть докути, — пише Шедрін, — і з усіх чотирьох кінців підпалить коло дверей, ніхто з нас і словом не писне, всі будемо вважати, що це, значить, так і треба». В іншому творі — «Головльові», що у всесвітній літературі міг би зайняти почесне місце, показано картина цілковитої безнадійності і гнилі російського суспільства і побуту. За Шедріним три пороки характеризують росіян: тиняня без цілі, нездатність до правління і пияцтво. Перші дві властивості безумовно перебільшені, щодо третьої, то треба ствердити, що такого, як у Росії нахилу до алькоголю, до славнозвісної російської горілки, ніде не зустрінемо. Іноді здається, що російська людина, до якої б прошарку вона не належала, за горілку продасть усе, що є в ній на світі. Звичайно, інші народи п'ють — шведи, англійці, французи тощо, але ніхто голови не втрачає і знає міру.

Інші письменники впадали в крайності, в нігілізм. Так Пісарев казав, що

всяка естетика є ніщо інше, як головний елемент відсталості, і тому небезпечний ворог усякого прогресу. Він за-перечував здібності до поезії у Лермонтова, Гоголя, Грибоедова. Пушкін і Жуковський за Пісаревим — це пародія на поетів. Про Гете Пісарев каже таке: Гете такий нікчемний, що якби він свій талант застосував до видобування молока у корові, він був би найменшою комахою, огідною й безпомічною, нікчемнішим, ніж наші невігласи-мухи, бо вони стівають в наслідок своєї обмеженості, а Гете уявляється нам з своїм талантом, як невинно співаюча канарка». Пісарев, навіть Чернишевський і Добролюбов, були представниками реалізму в літературі, але їхній реалізм доходив до крайніх меж, іноді прямо до літературного нігілізму, який визнає тільки матеріальну користь для народу, і в ім'я цього література повинна діяти й працювати.

Крайність мислення російської людини виявлялась і в національному питанні. Найкращу характеристику в цій справі дає Алексей Толстой, один з чудових російських письменників (не сплутати з советським письменником Алексеєм Толстим. — Ред.). Він мав мужність на одному бенкеті, влаштованому в Одесі на честь його приїзу в 1869 році, випити тост за всіх підданців його величності без різниці національностей. За це на нього люто напала реакційна преса. А він відповів так: «Панове, ви хочете единій Росії, я теж, будьте в цьому певні. Вам пріємніш було б, щоб різні народності, яких ви

не визнаєте, але які все ж існують, обернути в одну російську націю, тобто русифікувати. Відповідно, признаючи, мені теж приемно було б. Але ви хочете досягти цього насильством. І от тут розходяться наші шляхи. Ви хочете всіма засобами змусити інші народи обернутися в російську мірку. А я стою за таку політику, щоб різні національності прийшли до цього добровільно, з охотою. Ви хочете для цього рівень життя інших народів знизити до рівня російського народу, а я хочу створити рівність усіх національностей, щоб ми підносили рівень культури в самому російському народі». Але ці слова залишились, на жаль, голосом волаючого в пустині. Алексей Толстой був людиною правих поглядів, але він повставав проти існуючого порядку речей. Його історичний роман «Князь Серебрянин» є дещо з кращого, що має російську літературу. Це суцільне сбивування прости панування батога.

Шоб закінчити перелік російських письменників, що сміливо показували російську дійсність в усіх її проявах, назовемо ще одного видатного і дуже своєрідного письменника — Івана Гончарова. Серед інших талановитих його творів назовемо роман «Обломов», який вічно залишається своєго роду пам'ятником його творчості. Поява цього романа була подією. Вплив його був такий дужий, що кожен російський читач залитивав себе, чи немає в ньому тих рис, які показано в Обломові. Кожен російський громадянин, а особливо ті, хто на словах були радикальні, а в діях — обережні ліберали, могли помітити свої власні риси. Майже все російське «освічене» суспільство, за малими винятками, бачило свою спорідненість з Обломовим. Цей тип став символом. Здавалось, ім'я Обломова розповсюдилось

на всю Росію. Вислів «обломовщина» став загальнозвичаним, що сзначало лінівство, запущеність, бездіяльність. Критик Добролюбов у своїй статті «Власне, що значить „обломовщина“», вказав, що тип Обломова споріднений не тільки з спорожнілим Тентентніковим Гоголем в «Мертвих душах», але та-коож з Евгенієм Онегіним Пушкіна, з Печориним Лермонтова, з Рудіним Тургенєва, з усім отим бездіяльним «барством», з отією «зайвою» російською людиною. Обломов — це неминучий продукт суспільства, яке існує не з власної праці.

Ця сторона «обломовщини» так закоренилася в російському житті, що навіть в больщевиків, коли, здавалося, все йшло ударними темпами, з корінням перебудовувалася (радше завалювалася) суспільна будова. цей тип випливає на верхню життя, що змусило і самого Леніна висловити в одній доповіді таку цікаву думку: «Був такий російський тип — Обломов. Він все лежав на ліжку і складав пляни. Від тоді минуло багато часу. Росія зробила три революції, а все ж Обломови залишились, їх досить багато, бо Обломовим був не тільки поміщик, а й селянин, і не тільки селянин, а й інтелігент, а й робітник і комуніст. Досить побачити, як ми засідаємо, як працюємо в комісіях, щоб сказати, що старий Обломов ще залишився і треба його довою мити, чистити, тікати і дерти, щоб щось до ладу вийшло» (підкреслено самим Леніном). Ленін чудово розумів усю марність зусиль здійснити соціалізм у такій відсталій країні, як Росія.

Такий добрий ґрунт для больщевицького заперечення російської дійсності таємної самої російської література пропагувала більш як столітнього свого розвитку.

Д. Сарашвілі

Рецензія

Цікава спроба викликати критику

WHAT EUROPE THINKS OF AMERICA — Edited and with an introduction by James Burnham. The John Day Company, New York, 1953, p. 222.

ЩО ДУМАЄ ЕВРОПА ПРО АМЕРИКУ — Редакція і вступне слово Джемса Бернгема, Нью-Йорк, 1953, стор. 222, ціна 3,15 дол.

«Коли Європа загине, тоді наші (Америки — прим. Л. О. О.) дні почислені... Якщо ми хочемо жити і рости, Європа мусить знайти нове життя і форми росту...» — так твердить Д. Бернгем у вступному слові до збірки статей, що з'явилися за його ініціативою і під його редакцією при кінці минулого року п. н. «Що думає Європа про Америку». Як стверджує редактор збірника, притягнено до співпраці «випробуваних приятелів Західу і США». Погляди європейських комуністів, поплентачів чи т. зв. нейтралістів виключені з збірника, бо, як, до речі, слухно відмічає Бернгем, їх стереотипова критика Америки зводиться до втірки фраз про «утиск негрів», «культуру кока-колі» і «атомову дипломатію», що й так є вже добре відомі американському громадянству.

Автори статей, що мають дати відповідь на це питання, заступають доволі широкий ваххяр думки і відповідають з пункту бачення різних європейських національностей, до яких вони належать.

В збірці є статті таких авторів: француза Жюля Моннера «Непорозуміння», італійця Вітторіо Цінконе «Моральна Америка», українця Юрія Шереха «Високі капелюхи і суха шкірка», бельгійця Сільвія Тредера «Американський колоніалізм», італійця Гвідо Піовене «Невдачна Європа», англійця Джуліана Емері «Американський вибір», поляка Юзефа Чапського «Імпресії», поляка Юліуша Мерошевського «Аналіз», француза Ремона Арона «США як домінуюча сила».

Цю односторонню розмову, що, за бажанням Бернгема, мага б привести в майбутньому до європейсько-американського діалога, починає Ж. Моннер, статтею «Непорозуміння». Європейці, ще точніше французи, не розуміють американців і навпаки. Воно, це непорозуміння, виліплює з того, що обидві сторони не задають собі труду як слід взаємно пізнати і говорити одна до одної зрозумілою мовою. На його думку, замість говорити до французів про добре сторінки американського народу американськими поняттями і словником — треба б уживати французького підходу і навпаки. Конечність послуговуватись саме такою тактикою зумовлена засадничою різницею між Францією і США. Франція, як і решта Західної Європи — це в грунті речі змодернізована стара країна; США — це в повному значенні слова модерна країна, що своїм дина-мізмом заплідніє і підтримує західний світ.

Аналізуючи книжку Малишка та його критику Америки і ілюструючи її виклад закінчує таким висновком: Європа є скептична, Америка ентузіастична. Найбільш ентузіастичним серед європейських народів є німці, і тому американці по дорозі з німцями. З латинськими народами мають американці, коли йдеться про особисті відносини, прихильні стосунки, але в політичній площині США тяжко знаходити спільну мову з найближчими європейськими скептикіами — латинськими народами.

Дуже цікаву й оригінальну підхідом і формою відповідь на поставлене питання дає український автор Юрій Шерех. Наперед застерігши, що він не буде говорити про політику, а тільки про психологічні процеси і феномени, Шерех відійшов від манери інших авторів виставляти Америці «спісок побажань» і, через аналогію, не скотив процесуватися от хоч би за ту чи іншу політику американського державного департаменту чи «Американського комітету боротьби з большевізмом» супроти України, а підійшов до проблеми з вищою перспективою. Аналізуючи книжку Малишка та його критику Америки і ілюструючи її виклад думками інших українських авторів про США, Шерех

Політика еміграції в документах

§ 22 contra § 23

В бюллетені «Українського інформацій-ваючого бюро» (офіційного видання ресорту преси і інформації Виконавчого органу Української Національної Ради) від 18 січня 1954 р. читамо таке повідомлення:

«В зв'язку з смертю президента Української Народної Республіки Андрія Лівицького і тим, що після смерті проф. Іванницького новий голова Української Національної Ради ще не обрався, права й обов'язки президента, згідно з Тимчасовим законом про реорганізацію державного центру, стаття 23, передали на голову Виконавчого органу д-ра Степана Витвицького.

Канцелярія Президії Української Національної Ради за підписом п. Ф. Пігіда розіслала 19 січня 1954 р. до редакції українських газет таку заяву:

«У зв'язку з смертю сл. п. президента УНР А. М. Лівицького цим доводжу до відома всіх фракцій УНРади й всього українського громадянства наступне: Згідно з діючим Тимчасовим законом про реорганізацію державного центру, стаття 22, у випадку смерті президента права й обов'язки його переходят до голови УНРади, який а в т о м а т и ч - и о стає президентом УНР. Головою УНРади після передачі мені писемно всіх прав і обов'язків від сл. п. д-ра Б. Іванницького, на підставі статті 11 того ж діючого Тимчасового закону, до сьогодні був я і тепер мусів би, у виконання Тимчасового закону, тягати обов'язки в президента передрати на себе.

Однака в існуючій ситуації, керуючись добром української справи, щоб не розпалювати пристрастей серед певних політических середовищ, я з того пра-ва, передбаченого статтею 22 діючого Тимчасового закону про реорганізацію державного центру, резигнув. Гадаю, що питання про нового президента має бути вирішено на третій сесії УНРади у сьогоднішніх цілях складної проблеми.

18 січня 1954 р.

Іван Багряний,
голова УНРади.

(вс-в) Можна б ці повідомлення залишити без будь-яких пояснень і коментарів, бо вже самий зміст їх говорить за себе. Але в боротьбі параграфів статуту УНРади буде на деякий час втягнена частина української громадськості на чужині, зокрема до часу скликання третьої сесії цієї політичної установи. Тому коментар не тільки потрібний, але й доцільний.

Мусимо ствердити, що, передруковуючи ці документи, ми звели їх з правописного боку до реальних вимірів, зокрема, якщо мова про писання з великих літер. В коментарі зведемо й іх політичний зміст до таких же реальних вимірів, бо цього вимагає від нас усіх правильне ставлення української визвольної політики.

Дивно, деликатно висловившись, вражає кожну безсторонню людину факт, що тільки один день після смерті найвидатнішого діяча екзильних кіл УНРади розпочато дуже сумнівної негартості торгівлю параграфами, закри-

ними своє політичне честистю і нічим неоправдані амбіції. А все те в той час, коли вся Україна (не тільки її революційно-визвольне підпілля) стоїть у найважчій в своїй історії боротьбі з ворогом. І це треба сказати на адресу авторів обох повідомлень.

Приймім на хвилину, що мова йде справді про статті державного (хоч і тимчасового) закону, схваленого в Україні правним носієм суверенності українського народу, напр., Центральною Радою чи Трудовим Конгресом, а не про параграфи статуту об'єднаних однієї політичної інституції емігрантських партій. В такому випадку зміст статтей закону, а навіть і конституції, інтерпретує не якісь один політичний діяч чи випадковий гурт таких діячів, навіть «найвидатніших і найбільш заслужених для батьківщини», але відповідна, від злободінної політики і політики взагалі незалежна судова установа. В Англії, напр., до цього покликана Рада коронних юристів, в Німеччині — Федеральний конституційний трибунал, в США — Найвищий суд і т. д. Квалітаривна парламентарна більшість, а ще менше одна людина, законів не інтерпретує, вона тільки схвалює нові закони, а то й змінює статті конституції, якщо конституція таку методу передбачає.

Але спільній статут об'єднаних в УНРаді політичних партій не є, поперше, жодним державним тимчасовим законом; подруге, цей статут досі не опублікований і тому не відомий ширшим колам української громадськості, а то й не відомий незалежним українським юристам; потрете, формулювання поодиноких параграфів з юридичного погляду не точні, навіть протирічні, що яскраво доводять згадані в обох повідомленнях параграфи 22 і 23. В цьому статуті є ще більше юридичних протиріч та нелогічностей, історичних неточностей і даже самовільних інтерпретацій, але в даному випадку це для нас не цікаве.

Нас цікавить передусім факт, що цей статут гучніший як пластеліна, з якої можна виліплити політичні геометричні фігури, що кожножасно відповідають «політиці перманентності» учасників якогось, діючого незалежного від того чи того складу УНРади, «таємничого екзильного державного центру». Ця пластелінова слястичність може бути базою для дискусії над параграфами 22 і 23, але вона ніколи не може стати базою для справжнього об'єднання всіх наших політических сил за межами Україні.

Хоч як дивно, болюче й прикро, що така параграфова дискусія почалася перед ще незакритою могилою, вже перед похороном А. М. Лівицького, що з морального боку треба вважати найнегативнішим виявом нашого громадського життя, то її політичне значення в тому, що ця «дискусія» якнайскравіше показала, що, з політичного боку, насправді, уявляє собою Українська Національна Рада. В такому балансі це також негативна позиція.

Цікава спроба викликати критику

(Закінчення з 11. стор.)

ня народів за залізою завісою доконаним фактом і згідним з міжнародним правом; 2) США декларують готовість зорганізувати країни світу в системі колективної безпеки, віддавши атомову зброю під міжнародну контроль; 3) США заявляють, що у відповідний момент воїни домагатимуться від СССР звільнення поневолених народів; зростаюча військова потужність США має підсилити значення такого домагання.

«Америка, — кінчить автор, — потребує приятелів і союзників, а не американських урядовців східноєвропейського походження. Східноєвропейська політика, зведенна до характеру «урядового хлопця до посилок», не знайде співзвучності по другій стороні бар'єра».

Збірку закінчує економічною студією француза Ремоя Арон, що давши грунтовний аналіз американської економіки, в тісній співпраці всіх вільних народів під провідництвом Америки вбачає єдину правильну розв'язку економічної проблеми Заходу.

Як бачимо, тематика велика, багатство і різноманітність проблем. Від глибоко скоплених психологічно-соціальних міркувань Юрія Шереха і політичної гострої і близкуючої аналізу Ю. Мерешевського через калькуляції чисто торговельно-банкової натури Емері ми

приходимо аж до «списка побажань» Тредера, що критикує американський антиколоніалізм і очікує від Вашингтону підтримки для європейських колоніальних держав, змучених «тягнем білої людини» (відомий британський месіанізм або ідейне обґрунтування колоніальної політики, уживане часто в минулому столітті, а сьогодні вже ніяк не актуальному).

Усім авторам спільна думка, що тільки Америка може в наш час очолити вільні народи, а також і ті народи, що бажають стати вільними. І всі автори згодні також у тому, що посівши становище провідника народів, Америка мусить врешті почати дію, що відповідає її ролі, яку вона перебрала.

Л. О. Ортинський

Зубний лікар

Др. Богдан Білас

München 15, Sonnenstr. 8, Tel. 51715

Модерне устаткування, власна технічна лабораторія, рентген. Приймає щоденно від 10—12 та 16—20 год. виключно за попереднім домовленням. Всі каси хорих.

З бльокнота репортера

Національне свято в Мюнхені

У віцьорі виповнений, великий концертний залі мюнхенського середмістя відсвяткували українська колонія Мюнхену 36-ліття відродження української державності.

Вже мистецькі оформлени запрошення і розмах підготовки свята, а головно — особа промовиця, проф. д-ра Ганса Коха, притягнули до репрезентативної залі, прикрашеної великим тризубом і українськими прапорами, сотні українців і небувалу, як на наші імпрези, кількість чужинців.

По відкритті свята в українській і німецькій мовах ред. Р. Ільїнським і зложені привіту та побажань від баварського державного секретаріату для співбіженців надрадником Нентвігом, відчитано ряд адрес міністрів бонінського уряду і відповідної міністру держави.

Центральна точка програми, доповідь проф. Коха, являла собою близьку аналізу українського минулого і глибинну концепцію на майбутнє. Згадавши історичні події 22 січня 1918 р., промовець назавв їх завершенням українських змагань до волі, що позначені в минулому діями короля Данила, гетьмана Хмельницького і Мазепи. Але і від пам'ятного двадцять другого січня український народ уже неоднократно маніфестував свою волю до суверенності. Акт від 30 червня 1941 р., що, як підкреслив Кох, відбувся без згоди і проти волі німецького уряду, це що одна маніфестація змагань України до волі і державності. На перешкоді українській і інших народів волі стоять, як і завжди стояла, Москва. Референт вбачає саме в «абсолютистичних, тотальніх стремліннях московських

урядів всіх часів і форм» найбільшу перешкоду. Йї можна протиставити християнському Захід, але, на думку професора, цього мало. Збройної Європи, ідеї Ешора irredenta вже сьогодні також не вистачає. Вона була продемонстрована в останній війні, але, бувши тільки негацією, мети не осагнула. Треба протиставити московському тоталітаризму Європу духу, Європу трьох великих ідеалів: едності права і волі. Ці ідеали стали початковими словами, заразом і гаслом німецького гімну. Але немає в німецькій мові слова, що віддавало б так повно глибоко сукупність цих трьох ідеалів, як одно слово, що вже стало власністю і українського словника. Це слово звучить: соборна. Соборна церква, Соборна Україна, Соборна Європа. Європа трьох великих ідеалів: едності, права і волі.

Соборна Європа! — кинув доповідач у тиші притасних віддихів сотень учасників, і невгаючи оплески дякували йому за цінне зображення українського національного свята.

Ше вокальне оформлення, що його дав геройчний тенор Орест Руснак і яке в «Гетьмани, гетьмани» осягнуло вершків мистецтва, кілька пісень хору «Дніпро» — і всю залю сколихнув український національний гімн.

Український Мюнхен мав багато святкових урочистостей, але такого національного свята, либонь, ще таки не було. Ви спитаєте: чому? Не знаю! Во ані програма, хоч як і злагатив виклад проф. Коха, ані вокальні точки не перевищували рівня вже бачених і чутих імпрез. І не про це йшлося, і не вони вирішили величність свята. Її надав свята кожний з тієї тисячі присутніх українців і чужинців, відчутвиши, що сьогоднішнє свято — це не тільки спогад про минуле, але в куди більшій мірі рефлекс сучасності. Відблиск і відгук маршуєчної до певної перемоги могутньої України.

лк

СУЧАСНА УКРАЇНА

Видає:

Закордонне Представництво УГВР

Редактор: Колегія

Д В О Т И Ж Е В И К

*

Редакція не вміщує статей, не підписаніх ім'ям та прізвищем автора. В справі неприйнятих статей не листується. Редакція застерігає за собою право скорчувати статті і правити мову. — Статті підписані авторами, не конечно висловлюють погляди чи становище редакції.

Адреси наших представників

Австралія: Fokshan Library&Book Supply 1 Barwon Street Glenroy W. 9, Vic.
Аргентина: Denysuk Mykola c. Curapaligüe 790 Buenos Aires
Бельгія: Schreyer E. 4 rue des Bouleaux Cheratte, Liege чекове кonto для пересилки грошей: Camp. 2376.24
Бразилія: Baijuk Dmytro Caixa Postal 6 Sao Caetano do Sul Sao Paulo
Великобританія: Prokop Konstantyn 25 Hillcrest Rd. London W. 3
Венесуела: Dejneca Alexander UKRAFOT Av. Espana Edificio Panamerica Caracas Catia

Дрібниці зайдають...

Коли вчитуємося в ті труднощі, які стоять на перешкоді до здійснення маленковського гасла — за два-три роки створити в ССР наддостаток харчів і товарів ширпотребу, то приходимо до висновку, що, мабуть, маленковці таки не пощастили досягти тут чогось грунтовного. Важко дати коротке визначення причин невдачі Маленкова в його господарській політиці. Ці причини не господарського, а соціального характеру. Тут ми вступаємо в сферу явищ навіть філософського і психологічного порядку. Советська людина нагадує тигра, якого ми часто бачимо в зоологічних садах: могутній звір лежить апатично, а перед ним великий шмат, кілограмів на 15-20 свіжого, соковитого м'яса. Тигр лініво лизне м'ясо, встремить у нього зуби і так з застромленнями зубами і заклякне, дивлячись кудись у невідому крапку. Він не пересичений, ні. Йому дають істини, скільки належиться. Він просто не має жадоби до життя.

Не має тієї життєвої снаги і советський громадянин. Звичайні, він любить життя, а головне — мусить жити, бож у нього багато обов'язків перед дітьми, батьками, перед родиною. Але в нього немає отого неграмовного гону до життя, що притаманий вільний людині (і тварині). Гону, за якого ця людина жадібно бореться, набирає якогось незвимовно зосередженого терпіння до всіх труднощів. Як вона так непомітно, але й так подивутіно обходить і поборює. І тоді виходить, що преса, мистецтво, література, вся духовість суспільства не тільки не потребують ветривати в техніку боротьби з життєвими труднощами, а навпаки — їх завданням стає відлагувати людину від тих дрібниць у світ цікавіший, вищий.

В ССР же вся духовість суспільства мобілізована на боротьбу з технічними труднощами життя. Драматичні дії в театралах зосереджуються навколо проблем вирощування картоплі. З естради несеється лірична пісня про виконання плянів хлібодостав. Газети до нудоти занурилися в виробничі дрібниці, про які в нормальному суспільстві не знає навіть директор підприємства, коли ті дрібниці полагоджують десь робітник коло варстата. І все ж, не зважаючи на цю задивленість цілого суспільства в технічні дрібниці, вони не тільки не зменшуються, а з кожним днем нарощують в якусі справді непоборну лявино.

Ось кілька прикладів.

«Недавно я купив зимове пальто, — пише в «Радянській Україні» від 12 січня агроном П. Лук'янів з колгоспу ім. Кірова, Буринського району на Сумщині. — Проте вати в пальті так мало, що воно зовсім не гріє. Крім того, вже на третій день на пальті пообралися всі гудзики, а через тиждень відрвалася вішалка. Коли спробував щось покласти в кишеню, воно випало, бо кишені забули... зашити. Пальто двобортне, але в борти нічого не підкладено, і тому вони звисають». Не дбають про споживачів на Охтирській швацькій фабриці, яка пошила те пальто, а час уже перебудувався, — додає, мабуть, уже від себе редакція «Радянської України».

«Недавно наша школа придбала через Лоташівське сільське споживче товариство Катеринопільської райспоживспілки шафу для фізичного кабінету, — пише там же завідувач кабінетом Піщанської школи на Київщині О. Поліщук. — Коли нову шафу привезли в школу, виявилось, що на дверцях немає замків. Шухляди не відкриваються — одна забита, а друга перекошена. Вся робота виконана недбало, шафа дуже негарна. Ми довідалися, що виготовила шафу Вінницька мебльова фабрика, при чому на фабричній марці зазначено, що це продукція першого сорту».

«Завод ім. Шевченка, Червоноармійського району, Запорізької області виробляє посуд та столові прибори. Але, як і раніше, завод випускає багато бракованої продукції, пусє цінний метал, має великі збитки, місяць-у-місяці не виконує виробничого пляну. Справжнім бичем виробництва є брак. Найбільш відстає цех, який випускає ножі. Але винні не тільки працівники цього цеху. Брак починається з штампувального цеху, де виготовляють клиноножки і гарпуноні ножі в печі. В цьому цехові немає приладу для вимірювання температури, і тому продукція передержується в печі. Високоякісна сталь так перегоряє, що вкриється плямами, які вже не можна зніти ніякими хемічними й термічними способами. Такі зіпсовані клинки ножів повертаються до ливарного цеху на переполення. Але на заводі бував і так, що навіть високоякісні клинки, випущені штампувальним цехом, псується у термічному цеху (начальник — тов. Любасенко), бо тут несправні прилади, які мають показувати твердість металу і темпера-

туру печі. В результаті термообробка виконується «на око». В цеху зовсім немає спеціалістів. Однією з важливих причин браку є також неправильна технологія припавання кінника до ручки.

Ножі, які випускає завод і направляє в торговельну мережу, інгарні і низької якості. Не можна миритися з тим, що торговельні організації продають вимогливому радянському покупцю таку погану продукцію. Пора міністерству місцевої і паливної промисловості УРСР рішуче втрутитися в роботу заводу ім. Шевченка».

Підпис І. Хмара. Та сама «Радянська Україна» від 12 січня.

«Меблі, які виготовляють наші фабрики, повинні бути не тільки гарні, але й довговічні. Однак цісі умови не додержують колективи Білоцерківської та Житомирської меблевих фабрик. Придбала наша школа якось кілька стільниць, виготовлених цими фабриками. Спочатку здалося, що це дуже хороша продукція. Але минуло небагато часу, і стільниці почали руйнуватися — спинки відхилялися назад, розлізлись у боки ніжки — клей їх більше не тримав. Неваже можна подбати про те, що як слід склеювати меблі?» (Учителька О. Яхимович. Те саме число «Радянської України»).

А ось віправдання фабрики.

«Дуже прикро нам, робітникам Білоцерківської меблевої фабрики, коли ми чуємо справедливі скарги покупців на

якість нашої продукції. Чому ж меблі нашого виробництва купують так неохоче? Хто в цьому винен?

Насамперед корівництво фабрики та директор тов. Мирренко, які не дбають про правильну організацію праці на виробництві. Дуже погано у нас є постачанням матеріалів. В окремі дні робітники фабрики виконують деякі місцеві замовлення, ремонтують меблі, але нічого не роблять для виконання пляну, бо немає сировини. Коли ліс прибуває, його не встигають навіть як слід висушити, а пряма пускається у виробництво. Це, природно, спричиняється до браку, до низької якості, до збільшення собівартості нашої продукції.

Погано підготувалася наша фабрика до роботи в зимових умовах. У клейовому та обробному цехах дуже холодно, вікна не утеплені як слід. Двері щільно не причиплюються. немає навіть на них ручок, щоб їх можна було зачинити. Обробний цех погано освітлений і підтримує там доводиться в температурі, що, безумовно, позначається на якості обробки меблів.

Дуже погане у нас пресово гospодарство, всі роботи виконують на кіннах і на гвинтах ручним способом, а гідравлічний прес, що його давно обіцяють звести в дію директор фабрики тов. Мирренко і головний механік тов. Крутоус, і досі не працює.

Є на фабриці двохарбальній шліфувальний варст, який міг би поліпшити якість шліфування і звільнити від ручної праці наших шліфувальників. Та цей варст відомих нам причин стоїть у кутку без руху. На фабриці чимало пе-

редових робітників... Весь колектив фабрики сповнений бажання дати... Але для цього необхідно краще забезпечити фабрику сировиною, краще організувати працю робітників» (Підпис — робітник Ф. Григоренко).

*

На жаль, не можемо ми вислухати відповіді директора Мирренка, а також ті організації, які постачають фабриці, і тих, які постачають постачальникам. А в них напевно з свої обґрунтовані скарги і вони теж ходять у плацах з незадовільними кіншенами. Всі вони однакові люди і всі однаково грошні. Всіх біда в тому, що їх змушують шукати поверхові причини недоміків і не дозволяють заглядати в корінь зла.

Нехай преса пише про те, що хвилює людину, а не про те, що дратує на виробництві. Нехай із сцені театрів потечуть справжні пристраси, а не фальшиві патетика навколо квадратно-гніздового посіву. Нехай людина працює на виробництві для себе, а не для молока держави. Нехай людиною опікуються сама вона, а не «любима наша партія і уряд». Відчиніть клітку, випустіть з неї тигра на волю, щоб він сам собі добував харч. Тоді запроцюють зуби, заблицьта очі... І відпаде потреба суспільства потопати в технічних дрібницях. Вони самі зникнуть, сама людина, смакуючи життя, усвятиме їх мимохід.

Але маленковці цього не спроможні зробити, бо здійснення цих заходів пов'язане з свободою. Свобода ж і маленковщина — поняття несполучні. **М.**

З СОВЕТСЬКОЇ преси

Бажан проклинає Хвильового з нагоди 300-річчя «возз'єднання» України з Росією. Цим роковим присвячене ч. 18 московського журнала «Комуніст», і там віміщено статтю поета Миколи Бажана «Дружба народів, дружба літератур». Ця статтю передрукована київською газетою «Радянська Україна» в двох числах від 4 і 5 січня. Статтю написано в дусі «Тез ЦК КПСС», присвячених 300-річчю «возз'єднання». Хоч «Тези» в той час не були ще оголошенні, проте дуже інколи окремі формулювання явно проглядають з статті Бажана. В статті (як і в «Тезах») багато історичної брехні, можливо тільки за умов, коли говорить Росія і мовчить Україна. Спеціальну увагу приділяє Бажан Миколі Хвильовому: «Націоналіст Хвильовий зухвало проголошує своє профашистське гасло: «Якнайдалі від Москви». Він злобно раздів українській поезії тікати якнайдалі від російської поезії, від її стилю. Відомо, як відповіла українська радянська література на ці підлі зрадницькі поради. Відповіла презирством і обуренням, розгромом і викорчуванням осінніх гнізд, що приліпились були і до літератури».

Переяславська бакханалія мутною хвилиною котиться тепер по ССР. Протягом цілого 1954 року Москва зорганізує ряд імпрез по ССР в зв'язку з національним російським святом — по глинянням України російським імперіалізмом. 16 січня президія верховного совета УССР ухвалила в зв'язку з 300-річчям «возз'єднання» України з Росією передіменувати місто Переяслав на Хмельницький, а Кам'янець-Подільську область на Хмельницьку область.

В зв'язку з тим же 300-річчям уряд УССР ухвалив розпорядження в 1954 році будівництво нового будинку Київського державного університету ім. Т. Шевченка, гуртожитків для студентів та житлового будинку для професорів і викладачів. Уряд ухвалив також спорудити в Києві тріумфальну арку, а в Переяславі Хмельницькому монумент.

Урядовий комітет для переведення свята 300-річчя при уряді УССР ухвалив перевести в травні 1954 року на підприємствах, в колгоспах, радгоспах, МТС, в учбових закладах та установах урочисті збори. В травні, в день всенародного святування, в Києві відбудеться урочиста парада і демонстрація працюючих. В усіх школах відбудуться урочисті вечори, а в травні в усіх районах і містах — зліт юніх пionерів. Вищі училища заклади і науково-дослідні установи проведуть наукові сесії і ювілейні збори. В містах і селах відбудуться народні гулянки, спортивні змагання, виступи колективів мистецької самодіяльності.

В історичних місцях, зв'язаних з 300-річчям, будуть встановлені меморіальні дошки. За пляном передбачено впорядкування міст Переяслава й Чигирина. Буде випущено масовим тиражем нарядний знак для продажу населенню. Випустять також ювілейні поштові марки. Святкування переяславського 300-річчя відбудеться також по всіх союзних республіках. У Москві в зв'язку з

ювілем буде споруджено на площі коло Київського вокзала монумент.

Чергові вибори до верховної ради ССР відбудуться 14 березня. З 699 депутатських мандатів до ради союзу на УССР припадає 142 мандати. На 631 мандат до ради національностей УССР маємо 25 мандатів.

Пленум ЦК КПУ відбудеться на прикінці січня. Пленум заслухав звіт секретаря полтавського обкому партії Стакхурського про хід виконання по області постанов вісвересневого пленуму ЦК КПСС та жовтневого пленуму ЦК КПУ (про сільське господарство). Пленум стверджує, що Полтавська область виконує ці рішення незадовільно. Область з року в рік не виконує завдань щодо піднесення врожайнosti зернових та технічних культур і щодо піднесення тваринництва.

Пленум ухвалив скликати черговий XVIII з'їзд КПУ в березні 1954 року.

Місто Переяслав, що перейменоване тепер на Хмельницький, є обласним центром Кам'янець-Подільської області. Московська «Правда» від 23 січня подає про це місто такі відомості. Це один з великих культурних і промислових центрів України. Тут є понад 40 підприємств металообробкою, швадцюкою, взуттєвою й харчовою промисловості. Всього в області є коло 400 підприємств. Серед них варстобудівні й цукрові заводи, великий целюлозо-паперовий комбінат, овочево-консервні та інші підприємства. Валова продукція підприємств області більш як в 50 разів перевищує продукцію фабрично-заводської промисловості бувшої Кам'янець-Подільської губернії. В області є 1477 шкіл, в яких навчається 300 тисяч дітей, є педагогічний інститут, 17 технікумів і спеціальних шкіл.

Нова Черкаська область в УССР створена постановою... Кремлю від 7 січня. Центр нової області — місто Черкаси на Дніпрі. До нової області у

Чортячі души

ПРОЛОГ

Ані урядове становище, ані ланцюг орденів, що починається від горла і закінчується нижче пояса, не утримали на цьому світі душечки Лаврентія Павловича Берії. Вона крякнула, розпростерла крильця і полетіла ген туди, де на неї так нетерпляче чекав дідко. А за нею, ніби граючись, наввипередки линув саможерний регіт нових господарів Кремля. — А-ха-ха-ха!...

В АДУ

Щойно закінчилася восьмимісячна ботьоба за владу. Відомий інтриган грішної землі — Йосиф Сталін коронувався на Ірзузула I.

Тріумф трубадуритися — Йосип промовляє:

— Камунізм — ето вездесущий, пабеда чартей...

— Гі-гу! — виуть чорти.

— Ю-я! — верещать підкортики.

А потім бурхливе долоньоплескання.

До Ірзузула I чалапає зйоржена душа Єжова:

— Ваше Комуночортаство, до нас прибули Іх Душевидерательство Берія!

— Лаврушка?... — перепитав Йосип і тітерів.

Його душу заволік клубок диму, ненароком випущений з «люльки миру»,

В ПЕКЕЛЬНОМУ КРЕМЛІ
на троні, побудованому з мощів Маркса-Енгельса-Леніна-Сталіна, сидів гіноподібний Ірзузула I. Поруч нього стояв синовбивець Іоан Гроздний, опершись ліком на ділочеря Андрія Боголюбського. Ліве крило уквітчували винокровці Петро I та Микола I. А потім... усі чальдь деспотичного російського імперіалізму. Вони вирішували долю щойно прибулої душі Берії.

Йосип повернув голову направо і захріпив:

— Ванька...

Іоан Гроздний, облизуючи криваві губи, сухо проідив:

— Токмо череп разможжіті...

— Андрушка...

— Огніще ему... Огніще... — шипів Боголюбський.

Злобні очі Йосипа покотились наліво.

— Петька...

— Павінен смрті... — прогугнявши Петро I.

— Ніколка...

— Через строй... палок ему... палочек... — верещав, підстрибути, Микола I.

А позаду, надриваючи горло, ревіла чальдь:

— На творені Санкт-Петербурга...

— Чутунку строй...

— Беломорканал...

— В Сібір...

Йосип закоплив хвіст — все завмерло:

— В МЧБ!...

Дві кремезні чортячі лапи вхопили Лаврентія Павловича за душу і потягли до льоху Міністерства чортячої безпеки.

В СЛІДЧОГО

душа Берії стояла наструнко. Головний слідчий, з роду основоположників большевизму, роздмухував під казаном вогнище.

— Ну, — звернувся він до Берії, — смола кипить. Підсмалюйся...

— Я... Я — чесний... — прокозлив Берія.

— До лямпочки честь...

— Я невинний...

З СОВЕТСЬКОЇ ПРЕСИ

Критикує програму телевізії київська газета «Правда України» від 15 січня. «Пересилання одного з найбільших в ССР — Київського телевізійного центру» — пише газета, — далеко не задоволяють вимог. Читачі з повним правом скаржаться, що коло телевізора все частіше стає нудно». Газета наводить цитати з листів до редакції. Ось пише архітектор Л. Абрамов: «У нас телевізор уже понад півтора року. Період, коли нас захоплювали сам процес бачення по радіо, давно минув. В нашій родині і, наскільки мені відомо, в родинах багатьох моїх знайомих часом і не вмикають приймача — до того сірі й одноманітні телевізійні пересилання». «Таких скарг немало», — додає від себе газета. Газета цитує лист про виступ Остапа Вишні в телевізії: «Ми чекали, що Остап Вишні розповість про свою працю, свої плянні — розповість цікаво, весело, як його гуморески. Замість цього, радіоглядачам заекатали грунтovну доповідь про життя й діяльність письменника, потім артист Юрій Шумський прочитав (дослівно прочитав — з книжки) старе оповідання, а настанку сам Остап Вишні прочитав тільки один свій твір». Газета критикує, що телевізія часто показує старі непорушні фотографії, ці можна зробити й без телевізії. Тим часом не показують,

— Мовчати!... — розлючено заревів слідчий. — Ти зрадив ідеї комуночортизму. Ти не дотримав слова нашому дорогому й любому ідолові ада. Ти... ти затемнив його земну світлість.

— Ні, ні... то не я... — мегичив Лаврушка.

— Що?... Не ти... А хто Маленкова висуває, га?

— Це — Я. Але я невинний, що його демократи визнали.

— А... — зарогатив слідчий. — Демократи! Так ти ще й під вплив капіталізму потрапив.

— Це брехня, — просльозив Берія. — Він сам під нас розплівся:

— Годі!... — горлян слідчий і, вхопивши душу Берія за душу, жбурнув до казана. — Боягуз... На суді не віправдався...

Душа Берії спочатку заграла в бульки, а потім залепетала:

— Віправдуйтесь ви, коли мене ще до суду розстріляли.

— До суду?! — здивувався слідчий. — Так вони, значить, тебе ж і твоєю методою...

— Моєю... — прошкварчала берідущечка і спустилася на дно казана.

НА СУДІ

булі присутні всі кропоїди аду. Вони з нетерпінням чекали прибуття фахового обвинувача живих і мертвих — прокурора Вишинського. Його ж поява була не легкою справою. Поперше, «академік» не хотів умірати «по собственному желанию», а, подруге, смерть ще не намагала його. Тому в пеклі вирішили його душу тимчасово стъбнути.

Так і сталося. Змучений сидячою правою на черговій сесії ОН, Вишинський занурився в миротворчий сон, а чорти за душу та в пекло.

— Йде, йде!... чортополохнуло по аду.

Прокурор чотирнадцятирічних «судебних дел» консерваторству (де вперше виступав прокурор Вишинський), «зімовки» та всіляких центрів справа і блоків зліва, розпочав промову:

— Товариши судді! Історичне значення цього процесу полягає перш за все в тім, що на цьому процесі з винятковою проникливістю й точністю показано, доведено, встановлено, що... відвічний за-проданець Берія ще в зачатку свого існування намагався знищити, отруїти і так далі, і тому подібне...

Поки не промінуло три години. А потім:

— Я обвинувачую не сам! Я обвинувачую з усім нашим народом! Вирок може бути лише один: роздавити прокляту гадину!

ВИРОК

закандзюбився. Судді відсиділи годину, другу, а на третю дотямили, що навіть у пеклі неможливо цілковито знищити душі, тому схвалили такий вирок:

«Душу Лаврентія Павловича Берії роздерти на дві частини: одну з них вселити Георгієві Маленкову, а другу — Нікіте Хрущову, чим і символізується перемога колективного керівництва. До того ще

ЕПІЛОГ

у Президії верховної ради ССР.

Президія верховної ради ССР признала: Сабурова, Первухіна, Тевоянія, Малишева і Косігіна заступниками голови рали міністрів ССР. Зростає колективне керівництво, зростають кандинати до пекла.

Василь Стернін

наприклад, «архітектів, що проектиують нові будинки в Києві, малярів, що створюють нові розписи на посуді, нові зразки меблів».

Великим другом України став несподівано відомий україножер, російський критик В. Белінський. «Правда України» від 9 січня присвячує йому статтю: «Великий друг України». В чому ж бачить газета дружне ставлення Белінського до України? Газета наводить цитати з Белінського. Ось одна: «Зливши навіки з однокровною її Росією, Малоросія відчинила до себе двері цивілізації, просвіти, мистецтва, науки...» Хіба не так само ставився до України царський міністер Валуев з його знаменитим «не било, нет і бить не може?» В літературних оцінках Гоголя Белінський теж захоплюється Малоросією: «Це були поетичні нариси Малоросії, нариси повні життя й зачарування. Все, що може мати природа чудесного»... Та хіба не так само захоплювалася Малоросією чорносотенець Пуршикевич? Газета підкреслює, що Белінський «високо підняв ідею дружби... единання українського й російського народів». А хіба цар Микола II ні? Самозрозуміло, що Белінському дуже подобався Богдан Хмельницький. Газета не наводить цитати з Белінського, де той називав українську мову мужичною, що пахне дьогтем і що такою мовою негідно писати мистецькі твори. Це він говорив

Маріо Шельба творить уряд в Італії

По упадку Фанфані президент італійської Республіки Ейнавді покликав колишнього міністра внутрішніх справ Маріо Шельба, члена партійної президії християнських демократів, щоб він створив новий уряд. Зaproщений перед тим, Де Гаспері відмовився стати прем'єром.

Чотири партії, а саме: християнські демократи, ліберали, республіканці і соціал-демократи групи Сарафата порозумілися щодо конечності створення «кабінету демократичної концентрації». Таким чином уряд мав би малу більшість у парламенті (302 : 287 голосів) і в сенаті (121 : 111). Призначений прем'єр подав основні принципи своєї програми, що мають забезпечити розвиток республіканського устрою і перепровадити соціальні реформи.

Іменування Шельби викликало розкол між соціал-демократами, а також опір на правому крилі християнської демократичної партії. Створення бльоку полі-

тичної середини викликало завзятий опір комуністів, лівих соціалістів Неніні, а також монархістів і неофашістів. Як довгорічний міністр внутрішніх справ, Шельба дуже завзято поборував правих і лівих екстремістів. Він був відомий, як людина дуже твердої руки.

Поки що не легко передбачити хід дальших подій в Італії. Є однак певне, що бльок середніх партій намагатиметься впровадити італійське політичне життя з хронічною кризою, до якої довели останні парламентарні вибори.

Ліві і праві екстремісти закидають новому прем'єру зорганізування знаменитих поліційних відділів, які не допускали в Італії до ніяких вуличних демонстрацій. Під проводом міністра внутрішніх справ Шельби в країні панував безоглядний лад. Тому і його програма, що має забезпечити республіканський устрій, викликає затривоження не тільки між комуністами, а також між неофашістами.

Тривожні вістки з Ватикану

Який вплив і значення має особа папи Пія XII в міжнародному політичному житті (тут, в політичному огляді між собою тільки до цього відтинку діяльності Апостольської Столиці), найкраще доводить те занепокоєння, яке настало в політичних канцеляріях західного світу на вістку про тяжке захворіння Святого Отця. хоча папа не має дивізій, як висловився колись про Ватикан Сталін, проте очіло під моральним оглядом той затяжний бій, який ведеться між світом, що є побудований на християнських засадах, і більшевизмом. Сотні телеграм від шефів держав і прем'єрів, які наспіли до Ватикану, доводять значення і ролю папи в обороні західної культури перед Кремлем.

2 березня цього року місце п'ятнадцять років від 2 березня 1939 року, коли по-

дуже короткому конclave кардинал Падчеллі став папою. Пій XII ма

Восьмий рік війни в Індо-Китаї

Восьмий рік війни в Індо-Китаї повстанці відзначили не лише новою контрофензивою, але також поновленням пропозиції в'єтніського провідника Го-Чі-Міна про мирне поладнання конфлікту. Як мілітарні операції в'єтніського повстанського генерала Гіяпа, так і пропозиції Го-Чі-Міна мають за мету вплинути на французів щодо їх ставлення на берлінській конференції і викликати реальну атмосферу для ідеї конференції великої п'ятки, яка мала б довести до закінчення міжнародного напруження. Як відомо, Кремль, з одного боку, сподушає Францію двома смаколиками, а саме: заміненням в Індо-Китаї та обіцянками (французька господарча місія перебуває тепер в Москві) наладити торговельні взаємини і, з другого боку, страшити відродженням німецького мілітаризму та примарою політики реваншу.

Протиофензива генерала Гіяпа, яка саме є в повному ході, має більше політичне, ніж стратегічне значення. Успіхи цієї протиофензиви активізують французьку громадську думку, а передусім комуністичну партію в її політиці і пропаганді проти цієї непопулярної війни. Операції генерала Гіяпа викликають зростаючі побоювання також в урядових колах у Парижі, ба навіть у Вашингтоні. Офензива французького генерала Наварра, яка зміяла при допомозі рухомих частин і активній підтримці летунства та парашутних відділів ліквідувати не лише загрожені повстанцями французькі опорні пункти, але й відомі місця концентрації повстанських збройних сил, не увічнилась сподіваннями успіхами. Тактиці генерала Наварра повстанський генерал Наварра виступає в рантовій зміні театру воєнних дій і нападах на непідготовані до оборони місця. Французька офензива вдається переважно в порожнечу або в місця-позиції, які повстанці здають без бою лише на те, щоб з'язнати малими силами французькі сили і, непомітно відв'язавши, загрозити на іншому місці. Як бачимо, це рухома війна, з одного боку, партизанських з'єднань, яким дуже легко відв'язатися від бойовища в непроглядних джунглях, і так само рухома тактика модерно війнованих збройних сил, керованих з центрального пункту скупченню резервів, з другого.

Ось дві малі картинки цієї тактики. В січні повстанці почали наступ на найважчому кордоні східного Ляосу вздовж рік, спускаючись по них на своїх малих суднах, і скорім маршем зайняли місто і опірний пункт Такек. З цього опірного пункту скорими малими відділами вдалося їм перетягти країну Ляос і поділити її на дві частини. Заки прийшли французькі з'єднання і почали наступ, повстанці, виконавши велику пропагандну і терористичну акцію, зникли без сліду. В іншому місці повстанці великими силами оточили французький опорний пункт і летовище Ден-Бієм-Пу, а коли там сконцентрувалася вся французька оборона, вони, залишивши там лише малу облогу, почали раптовий наступ на столицю Ляосу Люанг-Прабанг. Характеристична обставина тут — це можливість такої три поміж повстанськими відділами і модерними частинами експедиційного корпусу.

Коли пишемо ці рядки, йдуть більше за столицею Ляосу. Про перебіг операцій маємо лише дуже скучні вістки, бо французький уряд завів строгу цензуру інформації. Але вони і не внесли б нічого цікавого щодо становища в Індо-Китаї. Громадську думку більше може цікавити політичний, міжнародний аспект війни в Індо-Китаї. Звертає на себе увагу побоювання президента Айзенгауера щодо перебігу операцій і його завага про занепад бойового духу в'єтнамських частин, що борються по боці Франції. В пресі є відомості про міжнародну допомогу французькій армії, але немає вже мови про інтернаціоналізацію конфлікту, як це було під час війни у Кореї. З нарад на цю тему між Парижем і Вашингтоном не подавано жодних звідомлень. 5 лютого американський уряд подав свою ухвалу про уділення мілітарної і господарської допомоги у висоті, «якої вимагатиме війна», але немає мови про можливість американської інтервенції. Американська преса дискутує можливість зобов'язання приватного летунства і цивільних летунів.

Критичні заваги Айзенгауера про бойовий дух автохтонних армій, які виникли у французькими інструкторами, показують на певні політичні ускладнення між урядами Ляосу, Камбоджі і В'єтнаму, з одного боку, і Фран-

ці, з другого. На 31 грудня 1953 р. національні збройні сили начислювали 250 000 вояків, зорганізованих у трьох родах зброй. Французький експедиційний корпус на той час начислював 170 000 вояків, у тому більше 60 000 новорекрутованіх автохтонів. Найбільшу армію має В'єтнам; вона протягом 1953 р. зросла від 140 до 230 куренів, зорганізованих у трьох дивізіях та окремих куренях. Ляос має лише всього 15 куренів, а Камбоджа, на терені якої юні релятивний спокій, має лише 10 куренів. Як бачимо, що далеко до постанови національних збройних сил даних держав, щоб уже можна було передати їм журбу за безпеку цього терену або за спокій національні амбіції. Зрозуміло, що повстанські армії, які здобувають лаври в війні з колоніальними частинами Франції, і далі мають притягаючу силу. Крім вдалих воєнних операцій, немає впливу на боєвий дух автохтонів має соціальна та політична програма Го-Чі-Міна, яка прямує до створення великої об'єднаної держави таїв, які в більшості замешкують усі три країни.

Советська і просоветська преса похвалила для досягнення Го-Чі-Міна і зловисливих нападів на США. Вона підкреслює, що офензива генерала Наварра була зорганізована на честь заступника президента США Ніксона, який приїжджає сюди для того, щоб побачити, на що йдуть американські гроші. Мету американської політики в Індо-Китаї советська преса вбачає в тому, що США хоче там перебрати колоніальні позиції Франції. Всі демократичні і незалежниці проекти щодо державної незалежності і свободи, які признала цим країнам Франція, відбулися під тиском США, а передусім американського амбасадора Булліта і сенатора Новленда. На думку советської преси, це лише зміна варти з французької на американську, яка не привнесе азійським народам бажаної волі. Воло може принести і гарантити лише «народний уряд». Таке умотивування советської преси чітко показує, чого саме большевизм бойиться в Азії найбільше і чому намагається ці пляни знівечити збройною силою. — М. Б.

«Радянська Україна» від 22 листопада 1953 року у статті Г. Старка під заголовком «Американські пляни щодо Індо-Китаю» писала:

«Індо-Китай цікавить американських мілітаристів не тільки як вогнище війни, але як війняткової ваги воєнний пляцдарм. Спираючись на цей пляцдарм, вони мають намір здійснити свої стратегічні пляни в Азії. Одверто виклав свої амбиції американські казів

Нові стратегічні пляни США в Азії

Переговори між США та Пакистаном про пакт взаємної допомоги і між Туреччиною та Пакистаном теж про пакт взаємної оборони викликали великий крик в советській та індійській пресі.

«Радянська Україна» від 21 листопада 1953 року у статті Г. Микитенка під крикливим заголовком «Пакистан у плянах американських агресорів» пише:

«За останній час діяльність, спрямована на створення воєнного блоку і укладення воєнних угод між США і Пакистаном набрала досить інтенсивного характеру. Генерал-губернатор Пакистану Гулям Мохаммед зробив недавно подорож по країнах Середнього Сходу і після цього відвідав Вашингтон, щоб зустрітися з Айзенгауером. Недавно перед цим Туреччину і США відвідав головнокомандуючий пакистанською армією генерал Мохамед Айлуб-Хан, де він об'їздив воєнні бази і провадив переговори в військових і політичних колах».

«Переговори, які ведуться останнім часом у Вашингтоні і Качарі, залишили таємно, що надання США воєнних баз на території Пакистану і американські дотави зброй 250-тисячній пакистанській армії — справа найближчого майбутнього... Американсько-пакистанське зближення і перетворення Пакистану у воєнний пляцдарм завдає відчутного удару по політичних і економічних інтересах Англії на Близькому та Середньому Сході і являє собою серйозну небезпеку для Індії... США докладають усіх сил до того, щоб з допомогою Пакистану утвердити своє панування в Кашмірі. Кашмірську долину у 80 миль довжиною і 35 миль ширину, оточену високим гірським пасмом, Пентагон вважає безпечною базою для бомбардуваньників».

Справа включення Пакистану в обо-

Один німецький профіль

Його не супроводять великі поліційні ескорти, і тільки зрідка сотні пограничної сторожі віддають йому зброєю поочи. Його велика лімузина з ч. 1 під'їжджає непомітно, і тільки одні поліційні авто спереду та чорний орел на великім штандраті авта вказує на те, що ідеється про урядову особу, про першого мужа в республіці.

Коли ви дивитеся на нього, ви маєте враження, що перед вами професор, що йде на лекцію чи вертається з неї. Приймінні таке відчуття мають стоячи разом з групою журналістів перед входом до німецького парламенту в Боні, куди приїхав був президент Теodor Гойс на траурну святкування по смерті президента Найвищого німецького трибуналу, д-ра Гепкер-Ашофа.

А все ж таки ви мусите мати респект до білоб, як сніг, голови і лагідного виразу обличчя німецького президента. Во, поминаючи його теперішній найвищий пост у державі, ви знаєте, що перед вами великий науковець і відомий автор. Проф. Т. Гойс викладав німецьку історію у Високій школі політичних наук у Берліні, а в 1932 р. був послом до ні-

мецького «райхстагу». Там заблиував він як відважний промовець, що часто говорив полемізував з Гебельсом, закидаючи йому і його партії конституційні порушення і нехтування закону. Ці його виступи в парламенті спричинили уснення його націонал-соціалістами з катедри, а ще згодом, коли проф. Гойс критикував у пресі режим, — заборону писання. Не обмінула його також в'язниця. По невдалому перевороті в липні 1944 року він разом з іншими визначними німцями попав на дежай час за грата.

Посла від Партиї Вільних Демократів (ФДП) до першого західнонімецького парламенту, Гойса вибрали 12. 9. 1949 президентом Німецької Федеративної Республіки, яку він, згідно з теперішньою конституцією, очолюватиме п'ять років.

Син вином текучої і зарослями садів заквітчаної Вюртембергії, Т. Гойс ще й

Теодор Гойс
Етюд проф. Герарда Маркса

досьогодні не визувся свого м'якого, швабського акценту, що, як кажуть німці, раз причепивши до підошви дитини в колиці, не опускає людини до гробової дошки.

Статті конституції Німецької Федеративної Республіки так дефініюють права і обов'язки президента: він репрезентує республіку назові, приймає закордонних амбасадорів, іменує і відкликає федеративних суддів і урядовців, підписує і проголосує федеративні закони.

Але сама буква конституції не в силі віддає справжньої функції, що її несе у Федеративній Республіці през. Гойс. Його перш за все глибоко поважають, і то в одинаковій мірі, німці і чужинці. Шанують його знання, захоплюються його простотою і лагідністю, ніяковіють перед його критицю.

«Не трактуйте себе так страшно серйозно», — така порада президента Гойса своїм міністрам і його життєвому девізу. Людина науки і вченого пера, великого політичного досвіду і твердих християнських засад, він, крім конституцією передбачених обов'язків, виконує ще один, що його найкраще віддає слова тієї латинської пісні, якою віталі президента в 1950 р. монахи одного німецького монастиря під час його відвідин. Вони тоді співали про «супремус модератор». Отже Гойс є «найвищим злагіднівачем», він виконує функції, що його вимагав уже Ціцерон від голови держави, коли теж характеризував його як «модератора». Він злагіднє гострі канти внутрішніх німецьких противіріч, до нього звертаються або він сам втрачается, коли бачить, що вже вичерпані інші засоби і що справу треба ладити на найвищому щаблі. Це стосується головно стосунків Аденauera до Оленгауера, а колись — до Шумахера; його авторитет кличує партії і організації, коли вважають, що тільки «модератор» може знайти вихід із становища.

30 січня ц. р. президент Гойс скінчив сімдесят рік життя. Два дні проходили приймальними сальонами палати Гамерштідта, теперішньої резиденції президента, дипломатичний корпус і визначні люди німецького політичного, культурного і наукового життя з гральницькими побажаннями, а серед 400 телеграм від голов і провідних мужів західної гемісфери не забракло ні одного державного мужа, ані голови держави. Особливо теплі слова прислає сеньйор світових політиків, Вінстон Черчіл.

Нам здається, що до чімецької історії президент Гойс перейде таки як президент-модератор, а з його і канцлером Аденauerом іменем пов'язуватимуть фено-мен німецького відродження по найбільшій в Історії катастрофи.

Л. О. Ортинський

На міжнародній шахівниці

Берлінська конференція

Коли б воскресити до життя Тайлерана і Меттерніха і завести їх до Берліну, щоб вони придивились тим нарадам, що там відбуваються, то нема найменшого сумтіву, що вони знову в короткому часі померли б на удар серця. Не тому, мовляв, що їх наслідники такого низького рівня, навпаки, на берлінській конференції зударються представники великої чвірки, наче добре майстри фехтування, але з причини зовсім антикласичної підготови цих великих нарад. Під час Віденського конгресу (а цей Віденський конгрес надав стиль світовій дипломатії по 1914 рік) все було підготоване заздалегідь в інтимних і довірочних розмовах, і дипломатичні переговори продовж століття ніколи не відбувалися на публічному ринку.

Сьогодні дипломатія стала прилюдною, а промови міністрів призначенні найчастіше для пропаганди, яка потрібна не тільки закордонній політиці, а також і для заспокоєння чи, краще сказавши, мобілізування внутрішньої громадської думки.

Всі коментатори є однозгідні, що найкращі відповіді і найкращі інтервенції та промови виголошує міністер закордонних справ Франції Джордж Бідо. Він постійно в повній верbi і впевненості щодо своїх тез. Вроджений йому піднімів об'єднуне від зревістю своєї аргументації. Ним захоплені не тільки члени французької делегації, а також англійці і американці, і кажуть, що наявність Молотова і відпоручники ССР часто не в силі були стримати свого усміху, чуточку дуже зручині і темпераментні слова кермача французької закордонної політики.

Зате менше вдоволені паном Бідо французькі політичні партії в Парижі, а передусім, очевидна річ, комуністи і голісти, які закидають йому, що він проти інтересів Франції став чемпіоном оборони договору про європейську спільну оборону. Несподівано скликано в Парижі комісію закордонних справ французького парламенту, яка хоче підати гострі критики діяльності і поведінку французького міністра у Берліні.

Міністер закордонних справ Великобританії Ентоні Іден ввійшов у свою давню фірму. Він виблизись між усіма міністрами своєю широкістю. По його інтервенції в справі загальних німецьких виборів, Молотов несподівано склав заяву: «Ви говорите, як німецький юрист». Міністер закордонних справ ССР, мабуть, був дуже точно поінформований, що промову Ідена виготовляла також і німецька делегація боніського уряду, а кажуть, що складав це місце промови професор державного права Кавфман.

Загальню звертає увагу на конференції поведінка міністра закордонних справ США Даллеса. Він дуже часто робить враження знудженій людини, яка відбуває свою панцину, а робить це більше для своїх англійських і французьких союзників, ніж для потреби ССР. Він маломовний, але його усі виступи є дуже рішучі і впевнені.

Вкінці суворий, з обличчям сфинкса міністер закордонних справ ССР — Молотов. Він залишки не звертає уваги на промови своїх колег по званню, але виголошує промови, мета яких плутати та комплікувати, навіть найпростіші справи. В перерві між засіданнями він виливає одну чарку віскі, якщо конференція відбувається в західному Берліні, або одну чарку горілки, якщо наради йдуть у східному Берліні. Відразу по тім він завжди п'є помаранчевий сік.

Вже близько трьох тижнів, як міністри закордонних справ перекидають собі політичні м'ячіки. Два перші дні потрібні були, щоб усталити хід нарад, а отісся західні дипломати для святого спокою погодилися на порядок нарад, запропонований Молотовим.

Перший м'ячик західного світу — це вільні вибори в обох зонах Німеччини, щоб створити спільні німецький уряд, вибраний на основі волі народу.

Молотов відповів шаржею, кидаючи на порядок дні спільну конференцію з Китасом Мао-Тсе-Тунга. Міністер закордонних справ ССР змалював делегатам західних держав також візію великих торговельних операцій між Західним Сходом, включаючи навіть Далекий Схід.

Міністер закордонних справ Франції постійно впевняє Молотова, що договір про європейську спільну оборону є тільки оборонним, а не агресивним пактом. А потім усі три західні міністри впевнюють Молотова, що німецький новий уряд, вибраний на основі загального го-

лосування, матиме право приступити до цього договору або його відкинути. Тоді Молотов запитує, навіщо Франція має спішитись ратифікувати цей договір, якщо Німеччина (а цей договір має забезпечити світ перед відродженням німецького мілітаризму) матиме право цього відкинути.

М'ячік переходить з рук до рук, і часто арбітром було б тяжко одінити, хто має більше пунктів у тому політичному змагу. Кажуть теж, що Іден хоче переконати Молотова, що договір про європейську спільну оборону міг бути поширеній і на ССР, вичаровуючи перед міністром закордонних справ ССР мерехтливу візію нового Льокарно.

Берлінські м'ячіки
(Карикатура «Зюддойче Цайтунг» — Міонхен)

Останню дипломатичну бомбу кинув Молотов, пропонуючи європейський пакт без участі Великобританії і Америки.

Міністри закордонних справ західних держав попросили Молотова, щоб він дав свій проект в письмовій формі. Видно, що для великих грачів чвірки потрібна була мала передишка.

Зрештою темпо нарад є скоре, і поки що погляди західних держав і ССР — цілком розбіжні. В найгірші моменти, коли виглядає, що конференція розбивається, Молотов кидає м'ячік про наради над ліквідацією всіх спірних пунктів на землі кулі. А що таких спірних правил є дуже багато, то вести довгі розмови зовсім не тяжко.

Колись існувала притиска: «Bella gerunt alii, tu felix Austria nube» (Нехай інші ведуть війни, а ти, Австрія, щастливо одружуйся). Вона стосувалась тих часів, коли австрійські цісарі і герцоги приєднували до Австрії щораз нові землі через щастливу подружжя. Сьогодні Австрія знаходиться в стані розведені дами. Аншлюс не був щастливим подружжям для наддунайської пані. Неза-

баром почнуться розмови про т.зв. державний договір, які мали б підписати альянти і ССР. Міністер закордонних справ Австрії д-р Фігль приїхав до Берліну з апелем до окупаційних держав, щоб всі виконали свою обіцянку з 1943 року, що була дана в т.зв. московській декларації і яка говорила про незалежність і свободу для Австрії. Маленька Австрія хотіла б теж зберегти свою повну нейтральність.

У хвилину, як пишемо, нема ще вісток, чи буде австрійська проблема на берлінській конференції розв'язана повністю. Австрійці мають надію, що, якщо всі інші проблеми залишаються без розв'язки, то, може, бодай проблема їх батьківщини знайде якесь поладнання. Голоси московської «Правди» не дають Австрії багато надій. Але чи є це тільки гра, чи тверде рішення Кремля не поступиться і в цій справі ні на крок?

Загальне враження таке, що Молотов усіма силами хоче стопорити договір про європейську спіальну оборону і закріпити в Східній Німеччині совєтську систему, яка має далі бути форпостом

для поширення совєтських впливів на всю Західну Європу, щоб скоріше чи пізніше проковтнути і Й.

Зрештою, що є сьогодні можна ждати на всілякого роду несподіванки, а британський прем'єр Черчелі у момент, коли берлінська конференція тріщить, заповідає нову конференцію про справи Азії.

А на тлі цієї конференції відбувається нова офензива в Індо-Китаї. Ми знаємо, що воєнний міністер Франції Плевен приїхав до Сайгону, маючи уповноваження діяти на місці на свою руку. Тінь Індо-Китаю захмарює і так невеселу атмосферу берлінських нарад. Ми знаємо вже, що Айзенгауер рішив вислати на індокитайський фронт літаки. Поки що США не мають наміру висилати туди своїх військ.

Закінчимо короткими вістками про жіночі великі чвірки. Пані Даллес залишки купує в Берліні стару порцеляну, пані Бідо проходиться по берлінських вулицях. Іден і Молотов є солом'яними відвідами.

Кашані на овиді

В Ірані знову неспокійно. Розписані вибори викликали нові бурхливі хвили, що перекотилися раптово по всій країні. Мосадек — у в'язниці. Уряд під проводом генерала Сагеді намагається сильною рукою затримати лад. Тисячі прихильників Мосадека теж у тюрмі. Однаком одвертим противникам уяду є відомий релігійний провідник Кашиан. Кажуть, що його девізою є: «Мій професія трохи фус. мій противник гине». Колишній його противник — генерал Размара був убитий. Як довго Кашиан підтримував Мосадека, так довго скінчений прем'єр мав фактичну владу в країні. Після непорозуміння між Кашианом і Мосадеком дні уряду цього останнього були почислені. Тоді Кашиан кинув анатему на шефа національного фронту: «Я скину уряд Мосадека на протязі одного місяця!» І так сталося.

Іранські знавці впевняють, що Кашиан має надзвичайно вироблену притмету «відчуття» настрою мас. Його двір знаходить в середині найбіднішого тегеранського кварталу. Він вміє в разі потреби кинути завжди відповідні гасла. Його погрози чи його схвалення відбиваються широким гомоном по всій державі. Це некоронований володар іранського царства.

Кашані гостро протиється виборчій системі, яка завжди дає перемогу урядові. Цим разом вибори мали б акцептувати становище уряду до Великобританії. Державні каси порожні. Треба за всяку ціну розв'язати нафтовий конфлікт.

Ангосакси виготовили відповід-

ний плян. Між урядом генерала Сагеді і представниками Великобританії та США прийшло на основі цього пляну до порозуміння. Час наглить. Треба скоро створити новий парламент та ратифікувати договір.

Є велике питання, чи іранці акцептують договори між іранським урядом і англо-американськими експертами. Іранська преса, хоча під строгою цензурую, протиється тому, щоб англо-іранська нафтова фірма знову здобула своє управління становище. Історичне колесо обернулося, і тяжко уявити собі поворот до минулого. Все таки помітно, як діс американська рука, що за всяку ціну хоче дійти до компромісу між Великобританією і Іраном. На основі англо-американського пляну до нової нафтової спілки мали б увійти теж і велики нафтovі французькі і голландські фірми. Іранський уряд домагається, щоб чужинецькі фірми забезпечили внутрішній ринок нафтою.

Іран не має відповідного числа техніків, щоб пустити нафтопроводи в рух, а ще більше відчувають іранці недостачу нафтovих цистерн, без яких експорт нафти є немислимий. Генерал Сагеді і його співробітники мають зrozуміння до цієї проблеми. Можливо, що парламент і ратифікує цей новий договір, головні пункти якого звучать так:

- 1) Відшкодування англо-іранської нафтovої фірмі;
- 2) Пущення в рух нафтового промислу при допомозі міжнародних чинників;
- 3) Забезпечення внутрішнього іранського ринку і вільна виміна тієї пайки з іншими країнами західної гемісфери.

Іранський уряд є в дуже тяжкому становищі, бо в маси були кинені Мосадеком демагогічні клічі, які ще досьогодні діють серед іранського народу. А уряд стоять на становищі, що нафтovе національне багатство мусить бути використоване в першу чергу для добра Ірану. Але уряд теж розуміє, що в теперішній час Іран не є в силі опанувати продукцію нафти та її експорт.

Французькі нафтovі спілки мають забезпечити довіз нафти з Ірану до Франції, ощаджуючи заплату чужим девізам. Мав би бути створений т.зв. «нафтovий франк».

Окрімм питанням для іранського уряду та для всіх міжнародної нафтovої спілки є питання віднайдення ринків звичту для нафти. Бо з випаденням іранської нафти скористали інші нафтovі фірми.

Ю. С.

Нові стратегічні пляни США в Азії

(Закінчення з 5. стор.)

метом нарад ради державної безпеки США. Всі наради ради державної безпеки є таємні, але американський журнал «Ньюс вік» інформує про це так: «Віцепрезидент Ніксон поручив створити мілітарний союз під прапором півмісяця, складеного з Туреччини, Ірану, Пакистану, Індо-Китаю, Фармози і Японії». Цей бльок півмісяця причиниться до замкнення оборонного кола довкруги російсько-китайської імперії. Ця, на основі досвіду, складена стратегічна концепція була підтримана військовими колами, передусім Радфордом, тому, що вона пасує і вміщається в воєнний доктрина генеральний штаб, який базує оборону США не на суходільних силах, а на атомовій і лютуської обороні.

Під теперішньою пору США провадять мілітарні переговори з Сауді-Арабією, Іраном та Пакистаном. В Індо-Китаї США намагаються зорганізувати національну армію, а в Японії підтримують процес ремілітаризації і перетворення поліції в національну збройну силу.

В. Державин

Модерна німецька поезія в перекладі Михайла Ореста

По нещадніому виході з друку збірки перекладної лірики: Р. М. Рільке, Г. фон Гофмансталь, М. Давтендай: Вибір поезій. Переклади М. Ореста (Августбург, 1953, ст. 96), можна вважати, що ця і попередня перекладна публікація Орестова — Стефан Георге: Вибрани поезії. Переклади М. Ореста (Августбург, 1952, ст. 88) — взяті вкіп, об'єднують в остаточній, книжковій формі, якщо не все, то прийманий все далі найважливіше, що належало до перекладів із модерної німецької поезії в просторій «Антології німецької поезії» Михайла Ореста, яка по кількох роках чекання так і не спромоглася знайти собі на нашій еміграції прихильного видавця; бо, поза названими вище чотирма німецькими модерністами естетично істотний зміст тієї плянованої антології складали переважно переклади з німецьких клясиків — зокрема з Гете і Гельдерліна — тим часом як німецький романтизм і реалізм були в ній репрезентовані лише побіжно.

Тому, гадаю, не недоречним буде поставити насамперед питання — який саме літературний аспект модерної німецької поезії є адекватно відтворений майстернimi перекладами М. Ореста в цих двох технічно прегарно виданих публікаціях, а зокрема в останній з них. Во щодо перекладів із Стефана Георге вже мали нагоду сконститувати, що ми в них «Георгевого символізму сливе не знаходимо: М. Орест перекладав переважно супо клясицистичні поезії Георгієві, суттєві, символічні, але більшіменш клясицистично оформлені... але є й Георгієві чистий символіст, під історично-літературним (а мабуть, і під поетичним) кутом зору більше значущий за Георгієвого клясициста... Георгієв в перекладах М. Ореста — це лише одни з аспектів Георгієвого поетичної творчості і, під об'єктивним кутом зору, не найважливіший» («Український самостійник», 1952, ч. 53-154).

Mutatis mutandis, доводиться сказати приблизно те саме й про Орестові переклади з Райнера Марії Рільке. В своїй стислій післівомі М. Орест згадує Рільке, як «одного з найвидатніших поетів» тієї доби, коли «німецька поезія стояла під знаками символізму і імпресіонізму». Про інших двох німецьких поетів, репрезентованих тут у його перекладах, він каже: «Стилістично у віршованім наступку Гуго фон Гофманстала схрещуються символізм і імпресіонізм, тоді як поетична творчість Максіміліана Давтендай лежить у річищі виразного імпресіонізму». З цими двома останніми характеристиками засадniche згоджуємося, а тому й подані у цій книзі вибір з обох цих поетів вважаємо (з деякими застереженнями), що їх зазначено нижче) за адекватний та об'єктивно показовий для іх ліричної творчості. Не так стойть справа з Р. М. Рільке. Якщо в Орестових перекладах із Георгієвом диспропорційно висунено на перший план

Георгієв-клясициста, то в перекладах із Рільке — Рільке-експресіоніста; а притаманний їм обом і найхарактеристичніший для них обох символізм лишився в обох випадках поглядно мало узглядненим.

На нашу думку, М. Орест не має рації нав'язувати до поезії Рільке «добу, коли німецька поезія стояла під знаками символізму і імпресіонізму». Такої доби в поетичній творчості Рільке не було, а були дві доби, імпресіоністична і символічна, що навіть хронологічно даються до досить чіткого розмежування: «Frühe Gedichte» — сливе чистий імпресіонізм, а «Stundenbuch» та «Neue Gedichte» — сливе чистий символізм (хібащо стосовно до другої частини «Neue Gedichte» та цілої низки пізніших віршів варт було б, мабуть, виділити ще й третю окрему добу — добу імпресіонізму, що так виразно позначив собою, напр., «Дуйнеські елегії»). В мистецькій прозі Рільке такий розподіл теж можна перевести, хоч і з певними ускладненнями; але цього тут торкатися не будемо.

Отже з 34 віршованих творів Рільке, що містяться в цій збірці в українському перекладі, лише коло однієї десятої є пізнії з «Frühe Gedichte» (серед них, щоправда, одна довша лірична поема — «Народження Венери», але до цього, мабуть, спричинилася її підкresлено клясицистична форма викладу). Ані поета-філософа «Сонетів до Орфея» або «Дуйнеські елегії», ані навіть автора таких вживлих у складі Рількевої поетичної творчості циклів з біблійною та сванельською тематикою в переведеному М. Орестом виборі поезії немає ні сліду; і сливе немає Рількевого символізму. Якби цей вибір поезії був опублікований окремим виданням, то найвідповініший для нього заголовок був би: «Ранній Рільке».

З поглядів інтересів українського читача, можна було обстоювати, що саме в такий спосіб вибір зроблений Богданом Кравцевим в його книзі віршованих перекладів із Рільке «Речі й образи» (Нюрнберг, 1947) якоюсь мірою взаємно себе доповнюють, боже. Кравцеві у цій своїй збірці лише зірка виходить поза межі «Neue Gedichte» (а за приватними відомостями вже скінчив і повний переклад «Сонетів до Орфея», який, сподіємось, рано чи пізно таки буде опублікований). Так, вони себе доповнюють, проте — дисгармонійно. Не застановлятимемось тут на загальнозвінними високоартистичними властивостями віршованих перекладів М. Ореста взагалі; вони є такою мірою відомі, що й обстоювати їх якось незручно. Проте саме стосовно до поезії Рільке конче слід зазначити, що оту органічно притаманні Рількевій поетичній синтаксіс напруженні разом з тим внутрішньо гармонійну іntonaciю, з її специфічним повільним нарощанням і повільним спаданням емоції. М. Орест скоплює

її відтворює бездоганно, тим часом як перекладам Б. Кравцева цього засадниче бракус (зовсім незалежно від того, що Б. Кравцеві незрідка передає окремі образи та іх послідовність точніше за М. Ореста). Пояснімо це на 1. строфі загальнівідомого віршу «Das ist die Sehnsucht...».

В М. Ореста:

Є болем: бути в вироті тривоги
І в часові не знати, де твій дім.
І є бажанням: тихі діялоги
Годин щоденних з вічним і святым.

В Б. Кравцева:

Оце ж і туга: жити в хвиль розлогах,
Не мати дому в безвістих часу.
Та й сьє бажання: тихі діялоги
Годин щоденних з вічним про красу.

Не зупиняємося тут на неточній рімі «розлогах» — «діялоги», бо вважаємо, що пильне зберігання точних рим, клясиичної цезури, бездоганного наголосу та інших формально-технічних складників клясицистичного віршу надмірно обмежує можливості якнайточнішого відтворення значно важливіших елементів поетичної мови — образності та синтактичної дикції (адже точна рима та бездоганна цезура й акцентуація стилістично ще нічого не характеризують — це є занадто елементарні формально-технічні

■ ■ ■ ■ ■

Оскар Вайлд

ЛИСТКИ ЛОТОСА

I

Нема спокою тут навкруг.
Він угорі, на полі тім,
Де в срібла хутрі осяйтім
Блукас Люна, мов пастих.

Владарка неземних садів,
Де зорі, як лілей краса,
В морозні світять небеса,
Зажди, світанку час наспів!

Зажди, для заздрісного дня
Твої ступні в руках метких?
Дарма! Ти вирвешся від них,
Я знаю біг твоєго коня.

V

Чи днем я втішуся тепер
І чи душі моєї міць
Схвилюється од опіву птиць
При дубі, що гілки простер?

Ta служать ці лініви сни
Для душі далеко менших змог,
Я ж чуюсь наче напівбог,
Великий став я і міцний.

Я знаю: дерево в труді
Зростає з кореня щораз,
І овочів ніхто запас
На голій не зbere воді.

Переклад Ол. Зуєвського

показники, занадто загальні і безосбові для передачі індивідуального поетичного викладу). Безперечним є, що «туга» в Б. Кравцева стоїть значно більше до німецької «Sehnsucht», аніж «біль» у М. Ореста; проте це, поперше, вповні компенсується тим, що Орестове «з вічним і святым» незрівняно краще пасує не до самої лише тематики цього віршу, але й до всієї ментальності Рільке, аніж «з вічним про красу» в Б. Кравцева (в оригіналі стоїть просто з «вічністю»); а подруге — і це є найголовніше — синтактичні вступні слова в 1. і 3. рядках: «оце ж і... та й ось» — навіть поза своєю аж кричуною прозаїчністю, марканто порушують збережений у М. Ореста ціляхетно-ляконічний паралелізм слов: «є болем... і є бажанням».

Що єдин приклад — закінчення одно-го з найпоширеніших віршів Рільке «Осінній день» («Herbsttag»):

В М. Ореста:

Безхатній нині — не віднайде хати,
Самотній нині — довго буде ним;
Не спати буде він, листи писати
І спокійно по саду блукати,
Де листя мчиться натовпом глухим.

В Б. Кравцева:

Тим хто бездомний, дому не звести.
Хто нині сам — самотнім він лишиться.
Читатиме, писати — як не спить —
Листи він буде довгі — і бrestи
алеями — з тривожним вихром листя.

Огут, уже навіть поза порушенням синтактичного паралелізму в перших двох рядках («Wer jetzt kein Haus hat... Wer jetzt allein ist...»), самоочевидно, що від рафіновано гармонійної закругленості цілої строфи, в основному збереженої в М. Ореста, в перекладі Б. Кравцева просто нічого не лишилось. Зauważмо, заради вичерпності, що третій наявний переклад того самого віршу, що належить Юрієві Липі, щоправда, зберігає згаданий вище паралелізм, проте збільшується в 1 рядку з 5-стопового ямбу на 6-стоповий, істотно змінює порядок рим (бо чергування авава становить під строфічним кутом зору щось засаднє відмінне від авава в оригіналі і в Б. Кравцева, тим часом як авава в М. Ореста лише незначно відхиляється від оригіналу) і вже зовсім недоречно представляє останні три рядки з майбутнього часу в теперішній:

Хто є бездомний нині, дому не збудує.
Хто є самотній, буде довго сам,
ось він не спить, до когось пише всує,
блукати у тривозі тут і там
алеями, де жовтий лист вирус.

З усього сказаного випливає, що сливе відсутність серед перекладів М. Ореста символічних пісезій Рільке інші досліджені переклади заступити не спроможні. Цим ми не повинні закидати М. Орестові, що він переклав із Рільке лише те, з чим його власний стиль і світогляд уповні гармоніюють: ще навіть не тільки його право, скільки його (далі на 9 стор.)

Герман Гессе

Брати Карамазови або занепад Европи

(Думки при читанні Достоєвського)

Мотто: Немає нічого зовнішнього, немає нічого внутрішнього, бо все, що зовнішнє, є внутрішнім.

Подані тут думки я не міг прибрати в зв'язну й принадну форму. Для цього мені бракувало таланту, і, крім того, я сприймаю як своєрідну недолугість чи навіть пихатість, коли автор, як це роблять дуже багато, з кількох думок буде есей, який спровалє враження досягненості, тоді як справді в ньому дуже мало думки, зате надто багато начинки. Ні, я, як той, що вірить у «занепад Европи», і саме в занепад душової Европи, маю найменше підстав турбуватися за форму, яку вважаю за маскарад і ліжу. Я кажу те, що сказав сам Достоєвський у останній книжці про Карамазових: «Я бачу, що найліпше мені зовсім не просити вибачення. Я зроблю так, як зможу, і читаці самі зрозуміють, що я робив саме так, як міг».

У творах Достоєвського, і найконцептуальніше в «Карамазових», як здається мені, з надзвичайно ясністю висловлено й пророче передбачено те, що я називаю собі «занепадом Европи». Що європейська, особливо ж німецька, молодь сприймає як свого великого письменника не Гете і навіть не Ніцше, а Достоєвського, це, здається мені, виришує нашу долю. Глянувшись після цього на найновішу поезію, можна скрізь побачити наближення до Достоєвського, хоч це і вражає часто як лише дитяче

ти що думку провадять ще далі, ідуть цим шляхом ще рішучіше, і часто здається, наче, вспереч усьому, відношення між братами Карамазовими в розгортанні товстого тритомового твору повільно обертається, так що дедалі все стало перетворюється на сумнівне, і святий Альоша повільно становиться більш світським, світські ж брати святішими, а злочинний і нестримний брат Дмитро становиться найсвятішим, найвразливішим і найпереконанішим, провісником нової святоності, нової моралі, нового людства. Це дуже дивно. Чим більше по-карамазовськими, чим злочинніше і п'яніше, чим нестримніше і грубіше, тим більше мерехтить через постаті цих грубих явищ, людей і дій новий ідеал, тим одуховленіші, тим святіші вони внутрішньо. І поряд з п'яніцею, вбивцею і насильником Дмитром та цинічним інтелектуалом Іваном чесні і добродорядні типи прокурора та інших представників громадянства, чим більш вони зовнішньо троїмують, тим більш нікчемніють, порожніють і зневартнюються.

Отже, «новий ідеал», який в корені за-грожує європейському духові, здається цілковито аморальним думанням і сприймається, здійсністю вичуті божественне, потрібне, роковане навіть у найзлішому, та ще

Леонид Полтава

Одна дорога на Заході і на Сході

(Замітки про нову

Темі взаємовідносині і взаємовпливів між ССР і Китасм присвячують сьогодні багато уваги і політики, і фінансисти. Менше цікавляться цією темою письменники, літературознавці та психологи, хоча для них на цім полі є дуже багато цікавої праці. Назагал прийнято вважати, що китайський традиціоналізм явище майже непереможне. То — світ у собі, маси людей, віковично усталений спосіб мислення і життя, нахи до фатализму, до затримання февдалних соціальних відносин, а в літературі — нахил до збереження і дальшого культування ідей старовинних китайських письменників та мислителів. То, мовляв, мистецький світ Лі Ге, есеїст 9. століття Су Ші, чи повістя 17. століття Ліо Джая. Ускладнене світотворіння, фантастичні тематики (що так часто росла із реалізму), тисячолітні традиції китайської літератури... — про це ми читали, як про щось незмінне, ще яких п'ять років тому.

*

Між тим, китайський народ після тяжкої і довгої боротьби з японцями розпочав внутрішню боротьбу, громадянську війну, що на зразок еспанської. В боротьбі виграли ті, які більше обіцяли, які на прапорах несли, здається, ніколи нездійснені в реальному житті шляхетні гасла рівності, свободи та братерства. Перемогли вони, звичайно, при великий допомозі ССР. Кремль уміло втрутівся в гру: поїх на Китай, стара мрія Росії, було зроблено китайськими ж арміями! Але за танки, літаки і бомби, за славнозвісні «ватяники», за советських офіцерів, за виступи советських письменників і пропагандистів Китай мусить платити. І він платить щедрою покищо рукою, хоча й не знає, до якого часу. Ця платина в ділянці нової китайської літератури і мистецтва — особливо висока.

*

Китай уже мав свого Максима Горького. Ним був нещодавно померлий письменник, памфлетист і пропагандист Лю Сін. В одній із промов Мао Тсе-Тунг назвав Лю Сіна «найбільшим і найвидаважнішим прaporosцем нової культурної армії нового Китаю». Лю Сін багато працював у ділянці історії китайської літератури, при чим, його праця базувалася на советських взірцях. Він залишив по собі сотні памфлетів та нарисів, а також переклади на китайську мову «Розгрому» Фадесса, кількох творів М. Горького, оповідань А. Чехова та «Мертвих душ» Гоголя. В памфлетах, склерованих проти кумінтанців, Лю Сін часто загдував ім'я М. Горького і називав його «великим художником нової Росії». Тепер сучасні китайські

китайську літературу)

письменники і псевдописьменники називають Лю Сіна «новим Горьким».

І не лише називають, а і вчаться у Лю Сіна робити з літературі один із засобів пропаганди.

Як бачимо, російська соціалістична культура впливала на Китай ще і перед захопленням комуністами влади у тій країні.

*

Земля, війна і робітнича кляса — це основні теми, що ними цікавляться чи змущені цікавитися письменники, драматурги, поети і критики сучасного Китаю. Одним із перших визначніших романів нової китайської літератури був роман «Ураган» Джо-Лі-Бо. Герой цього твору — командир загону по здійсненню земельної реформи Сяо Сян, комуніст, ненависник старої культури і режиму. Він веде селян на розгром маєтків феодалів, наділяє їх землею іменем китайського уряду Мао Тсе-Тунга. Роман написано цікаво й талановито. Лише в закінченні його відчувається якесь безперспективність: наступ селян на багачів закінчився, розпочалася щоденна праця, зникла романтика битви... До творів цієї ж тематики належать «Сонце над рікою Сан Ган» Дін Ліна, «Могила живих людей» Чена, талановито написана повість «Сива дівчина» Хе Цзін-Жі (зекранізована, фільм у російському дуплікаті тепер іде і в Україні) та інші. Всі ці твори нагадують такі ж тематично твори в українській літературі 30-х років. Кириленко, Григорій Епік, Микитенко... — в Китаї вони мають тільки інші прізвища, коли помінуть специфіку чисто китайського вислову. Тільки Джо Лі-Бо, здається, залишился надовго в літературі нового Китаю із своїм «Гураганом», в якій є добре карбоване: образи — візник Сун, базіка і жартун, бідар-селянин Лі Ю-Цай, який обожнює землю, складаючи про неї пісні.

Джо Лі-Бо відомий і як перекладач з російської. Він, між іншим, переклав усього Шолохова, а на «Гурагані» вплив Шолохова дуже помітний.

*

І тепер у Китаї триває масовізм у мистецтві, прихід нових літераторів, часто від плуга і варстуту, як це мало місце в Україні, Білорусі, та інших республіках ССР у 30-х роках. Периодична преса в Китаї дуже багата на кладом і назвами. В кожній газеті завжди читач знайде оповідання чи нарис якогось «призовника» в літературі. Ще мусить минути кілька років, доки цей «призов» закінчиться і відімре. Але тепер китайці часто читають у газетах і журналах бездарне писання вчора неграмотного «письменника» чи «п'єста». Та у потоці писанини на тему дня зу-

стрічаються і поважні твори, написані з талантом і з подиву гідною відмінністю від способу писання та мислення китайських письменників ще 10—20-х років цього століття. Реалізм, вірніше, советського вибору соціалістичний реалізм, що наполегливо культівувався у новому Китаї і партією, і урядом, і скремими письменниками-комуністами.

Робітнича кляса, яка тепер постійно зростає завдяки розбудові промисловості, стала об'єктом уваги багатьох письменників країни. «Паротяг», «Канал Люксюйгу», «Перед обличчям нового», «Повість про трактор», «Рушійна сила» — це назви творів не советської літератури 30-х і 40-х років, це назви нових китайських повістей і романів.

Нам потрапив до рук матеріал про п'есу Лю Ше «Канал Люксюйгу». Нещодавно советська преса писала, що ця п'еса вже кілька років підряд не сходить із китайських сцен. Дійсно, вона написана цікаво і, здається, з найкращим дотепер китайським твором на так звану «виробничу тематику». Лю Ше — старий віком і стажем письменник, близький стиліст. Нові дні він не міг спочатку беззастережно прийняти як свої. Та зміни, що у країні відбуваються, не проходять повз його увагу. Дотепер сталося те, що вічні жебраки селяни дістали наділ землі. Не можна цього факту не розшірювати як явище позитивне. Знікли рицарі. Робітники пішли на фабрику і мають відносно кращу платню, ніж раніше. Здається, трохи підвищився матеріальний рівень життя вчоращих бідарів. Про це і пише Лю Ше, уникаючи, і то свіdomо, говорити на тему свободи. У п'есі «Канал Люксюйгу» Лю Ше оповідає про Пекін. Біля імператорського палацу Неба була смердюча канава. Коли в тій канаві назбирувалося із палацу багато

нечистот, рідина розливалася і затоплювала пороги злідених хаток передмістя Пекіну. Прийшла нова влада, і населення міста, звичайно, за почином комуністів, узялося копати підземний канал для відводу нечистот. Канал викопали. На місці хаток збудували будинки. На місці канави — парк. П'есу написано настільки в реалістичному дусі, що пекінський театр, як з радістю повідомило «Советське іскусство», поставив її в дусі... системи Станіславського! Талановитий Лю Ше зумів показати у п'есі народження нової людини Китаю. Народжується китаський патріот, але покірний інтернаціоналістичним наказом свого уряду; людина невимоглива і небагаліва, задоволена тим, що вже нема «куомінської» канави, є трохи рижу і є присланя Росією ватянка. Виявляється в ході п'еси, що Чен, якого вважали за божевільного, не божевільний, а нормальна людина, доведена до тяжкого стану голодом. Глядач вірить, і може так воно й було. Та як і інші письменники нового Китаю, так і Лю Ше не ставить питання: а що завтра, куди доведе спрощення і примітивізація, навмисне культівовані урядом Мао Тсе-Тунга?

*

Десятки і сотні томів написали про Корею не лише змущені советські письменники, а й китайські. Між ними великою популярністю користується збірка нарисів молодого талановитого поета Вей Вей «Найулюбленіші». Це книжка про спільну боротьбу на фронтах, про любов, китайці до країни, який загинув на фронті і залишив її синка... Однак, не варто спинятися на літературі, присвяченій цій темі: про неї через дік буде забуто, як було забуто в ССР про таку ж писанину на тему еспанської громадянської війни.

*

Найбільшим сучасним китайським поетом є Ай Цін; пост старшого покоління, його книги видаються мільйонними накладами у напівнеграмотній країні. Збірка «Сніг падає на землю Китаю» уже переведана дванадцять разів. Вірш тієї ж назви став однією із найпопулярніших китайських пісень. Останні писання Ай Ціна свідчать про те, що його уже спілктували сумна доля: постійно змушуваний з боку уряду писати на теми дня (боротьба в Кореї, смерть Сталіна тощо), постійна втрачата свіжість голосу, той час, що полонив донедавна читача. Може, Ай Цін — це наш Тичинка. Одну із поем молодого поета Лі Дзі «Ван Зуй...» про історію любови двох молодих китайських людей-фронтовиків, було зафільмовано і, здається, нагороджено сталінською премією (як і «Сиву дівчину» Хе Цзін-Жі). На жаль, дотепер неможливо дістати нових китайських поезій в якомусь перекладі. Та й судити про поетичність і майстерність тих творів дуже тяжко хоча б тому, що китайське розуміння поезії і наше цілковито відмінні.

Другий вислів імператора, що запам'ятався мені і звісно справив на мене жахливе враження (не знаю, чи він справді був висловлений, чи йому лише приписували його): «Виграс війну народ, що має країці нерви». Коли я тоді, зовсім на початку війни, почув цей вислів, мене охопило глухе передчуття землетрусу. Було ясно, що імператор думав інакше, він думав, навпаки, сказати цим щось лестиве Німеччині. Можливо, сам він і товарищи його полювань і військових парад мали прекрасні нерви. Знав він і стару бридку казку про зіпсовану хвору Францію та про чеснотних і багатодітних німців, і вірив у неї. Але інші, ті, що розуміли, що відчували, люди з відчуттям завітрішнього позавітішого — для цих той вислів був жахливий. Бо всі вони знали, що Німеччина має зовсім не країці, а гірші нерви супроти ворогів на Заході. Тому ця сентенція в устах тодішнього провідника нації зустрічала як зловісний рокований кошмар, що сліпо прямує назустріч загибелі.

*

Німеччина зовсім не мала країців нервів від французів, англійців і американців. Щонайбільше, країці за росіян. Во «маті погані нерви» це означення в народній термінології для гістерії і неврастенії, для moral insanity і всіх тих не-

дуг, які можна різно оцінювати, але які в своїй сумі зовсім рівнозначні з Карамазовчиною. Німеччина була значно сприйнятливішою й слабішою у відношенні до Карамазових, Достоєвського, до Азії, ніж кожен інший народ Європи за винятком Австрії.

Так навіть і імператор, у мудрості своїй, дівчі передбачив і навіть прорік занепад Європи.

Але вже зовсім інше питання — як оцінювати занепад Європи. На цьому розходяться шляхи і мислителі. Рішучі прибічники минулого, вірні почитателі освяченій шляхетної форми й культури, лицарі випробуваної моралі, всі вони лічуть намагатися цей занепад стимулювати й не втішно оплакувати, якщо він надійде. Для них занепад — це кінець; для інших — початок. Для них Достоєвського, Карамазових, росіян, Азію, деміургічні фантазії, все це просто заперечують, проклинають і бояться його безіменно, потрапили у важке становище в світі, бо тепер домінует Карамазов більше, ніж будь-коли. Але вони допускають помилку, коли в цьому всьому хочуть бачити лише наявне, видиме, матеріальне. Вони бачать прихід «занепаду Європи» у вигляді жахливої катастрофи з громами і літаврами, або як революцію з різаніною і насильством, або як поши-

зові» не були викінчені, бо в противному випадкові не лише російська література, а й Росія й ціле людство вибухнули, б. полетіли б у повітря.

Але висловлене, хоча б той, що можить, і не зробив остаточних висновків, не можна обернути на невисловлене. Існує, подумане, можливе вже години вітерти з пам'яті. Російська людина існує вже давно, вона урядує в половині Європи, і частина того застравшого вибуху досить відчутно відбулася в останні роки. Виявляється, що вона хоче повернутися до себе, хоче відпочити, бути перетвореною новонародженою.

Тут спадають мені на думку два вислови одного европеїца, европеїца, який для кожного з нас представляє старе, колишнє, вже загиблу тепер або сумнівну Європу. Я маю на увазі імператора Вільгельма. Один з висловів, той, що він колись зформулював у своєрідно алгоритмічному образі, умовляв народи Європи берегти свої «найсвятіші здобутки» перед

небезпекою, що загрожує із Сходу. Імператор Вільгельм напевно не був людиною з великим передчуттям, дуже глибокою людиною, однак він, як прихильник і оборонець старомодного ідеалу, мав певний дар відчути небезпеки, яка загрожувала цьому ідеалові. Він не був духовно людиною і неохоче читав добри книги та надто був зайнічтваний політикою. Тож і той образ з пересторогою народом Європи не постав з читання Достоєвського, як можна б думати, а на основі неокресленого страху перед народними масами Сходу, що їх честолюбство Японії могло урухомити проти Європи.

Імператор зізнав лише певно, хоч

Хроніка культурного життя в УССР

О. Довженко, український кінорежисер, як повідомляє московська «Літературна газета» (у відділі «План на новий рік»), написав п'есу «Нащадки запорожців» про початок колективізації сільського господарства і ліквідації куркулів як кляси. Дія відбувається в українському селі над Дніпром, в 1930-31 рр., біля Запоріжжя. П'еса буде друкуватися в «Новому мірі». Він також почав писати сценарій про сучасних колгоспників та готове до друку збірник літературних сценаріїв і оповідань.

Експедиція Академії Наук УССР, інститут фольклору, записала на Дніпропетровщині дотепер невідому старовинну народну «Думу про битву під Жовтими Водами» та кілька історичних пісень, що збереглися з часів Хмельниччини. Згадана «Дума про битву» була насправді записана ще у 1939 році студентом Ніжинського педагогічного училища Величком і текст думи зберігався у літвідділі при філологічному факультеті.

На сценах театрів Узбецької, Грузинської і Казахської республік ідути в перекладах на рідні мови такі українські п'еси: Корнійчука «Платон Кречет» і «Калиновий гай», І. Франка «Україненшасти», Я. Галана «Любов на світанку», крім того балет «Маруся Богуславка» (в Узбецькій ССР) та опера «Запорожець

Модерна німецька поезія...

(Закінчення з 7. стор.)

го безпосередній обов'язок, як поета, бо, перекладаючи антипатичні або й просто мало цікаві Іому твори, він наявді чи зберіг би мистецьку досконалість перекладу. Проте факт лишається фактом: Рільке в українському поетичному відтворенні М. Ореста — це суттєво лише «ранній Рільке».

Вибір у перекладах із Гофманстала і Давтендая не викликає подібних застережень, а щодо Іхньої артистичної вартості, ми навіть склонні вважати деякі переклади з Гофманстала («Пробесна», «Вдоскона», «Двос», «Терцини про минулий», «Так, одні внизу сконати мусять...») за справжні шедеври перекладницького мистецтва Орестового — мабуть, у зв'язку з тим, що в поетичній творчості Гофманстала (на відміну від Рількевої) імпресіонізм і символізм спрайді сполучені цілком природно та органічно. Інша справа — що Гофмансталь іще далі більший драматург, аніж лірик.

Щождо перекладів із Давтендая, нам навіть здається, що вони не зірка артистично вищі за оригінал — але це, на жаль, не становить компліменту ні для автора, ні для перекладача, бо мистецька вартість переважної більшості Давтендасів творів підлягає серйозному сумніву. Хай навіть — за твердженням М. Ореста — «серед німецьких поетів-імпресіоністів М. Давтендасів з цілковитим правом належить одно з первих

за Дунаєм» (в Узбецькій і Грузинській ССР).

У Харкові відкрито великий музей, присвячений 300-літтю «возз'єднання» України з Росією. Музей налічує понад півтори тисячі експонатів, між ними чимало з часів Хмельниччини. Між іншим, паризький журнал «Парі мач» за 23 січня ц. р. опублікував у фотопортажі з ССР Світлину одного із відділів Харківського музею з підписом: «В історичному музеї у Харкові, бюсти трьох українських героїв 1648».

«Доля Марини» — новий повнометражний художній фільм Київської кіностудії. Тема фільму (сценарій Л. Компанієць) — життя колгоспного села по другій світовій війні. На партійних зборах українських письменників письменник В. Минько, автор відомої повісті «Ясні зорі», гостро критикував новий фільм за прикрашування життя українського села і збідлювання духового життя людини.

У Туркменістані... теж готуються відзначити «урочисту» дату приєднання України до Росії: кілька туркменських майстрів-кілімарів готують килим із зображенням гетьмана Хмельницького. Килим має бути подарований Україні від Туркменістану.

місць», — ці «перші місця» є, в аспекті «світової поезії», досить таки малопомітні; і зрештою, замість Давтендая, так само міг би репрезентувати німецький «чистий» імпресіонізм і Арно Гольц і ще дехто. З цим літературним напрямком (у віршах) німецькому письменству рішуче не пощастило.

Попри це, перекладний «вибір поезій» М. Ореста лишається, в площині визначення та відтворення відмінних між собою течій німецької імпресіоністичної лірики, надзвичайно вартісним — вже не згадуючи про майстерність українського віршування. В. Державин

МАЛА ЛІТЕРАТУРНА БІБЛІОТЕКА ч. 3
в-ва «Сучасна Україна»
Збірка поезій

Діми
«РОСЯНІ ЗОРІ»

Голос критики: «... Тому, читачу, дістаньте нову збірку поезій паризької поетки Діми «Росяні зорі»... Може вам буде корисно, після газет, дихнути росяним ранком, босоніж пробігтися по росяй траві! чи, по теплій, сонячній землі!»

(«Українець-Час», Париж, 26. 10. 1952)
Замовляти:
Verlag „Sučasna Ukrajina“
(13 b) München 2, Karlplatz 8/II
Germany — US - Zone

щоб бути порядним суб'єктом і бути придатним до життя в спільноті. У людини повно тваринного, повно прадавнього, повно могутніх, ледве вгамованих інстинктів тваринного, жорсткого егоїзму. Усі ці небезпечні інстинкти є в ній, завжди в ній, але культура, взаємопорозуміння, цивілізація приховали їх; їх не виявляють, ще з дитинства навчаються ці інстинкти гамувати й заперечувати. Але кожен з цих інстинктів раптом колись виринає на поверхні. Кожен продовжує жити, жоден не вбивається, жоден триває, назавжди не перетворюється в не ушляхтності. І кожен з цих інстинктів добрий сам собою, не гірший від усіх інших, лише кожна доба й кожна культура має інстинкти, яких вона боїться більше від інших, які вона найбільше осуджує. Коли ці інстинкти прокиджаються, як не подолані, а лише п'єверхово з напругою погамовані природні сили, коли ці тварини знову ревуть і порушуються із стогоном довго гнобленого і катованого раба та з прадавнім вогнем своєї природності, тоді постають Карамазови. Коли якась культура, спроба приuruчення людини втомлюється й починає хитатися, тоді люди у все більшій кількості стають дивакувати, гістеричні, мають особливі пристрасності, наподоблюються юнакам у добу статевого досягнення або вагітним. У душі ворується прагнення, яким немає назви, які плямуються старою культурою і мораллю, але вони можуть промовляти таким сильним, таким природним і таким невинним голосом, що всяке розуміння добра і зла становиться сумнівним, і захищається всі закони.

Ці люди відрізняються від інших, передніх, упорядкованих, розрахованих, ясних і чесних людей принципово тільки тим, що вони живуть так само в себе, як і назовні, що вони постійно мають порахунки з своєю душою. Карамазови здібні на кожен злочин, але поповнюють його лише винятково, бо в більшості випадків вистачає їм продумати злочин, виміряти його, відчути його можливість. У цьому їхня тасмниця. Пошукаємо для цього формулу.

Всяке формування людини, всяка культура, всяка цивілізація, всякий порядок спирається на взаєморозуміння дозволеного і недозволеного. Людина, по дорозі від тварини до людини далекого майбутнього, має безмежно багато в собі такого, що треба подолати, приховати,

(Закінчення буде)

Репортаж про німецьку зиму

Між політикою і карнавалом

Штутгарт-Майнц, початок лютого 1954

ференцію і про Аденауера, чи він, людина похилого віку, має добрих учнів?

— «Йоль», — відповідають наші боніські знайомі, — бундесканцлер готує собі вже наступника з головою. Це молодий міністер внутрішніх справ Шредер. Крім нього, є ще ціла низка добріх дипломатів і адміністраторів...

— А як із новим «вермахтом»?

— Так як і з старим. Поки що його ще немає, але може бути дуже швидко. Підготовчі роботи проведено детально. Все залежить, звичайно, від берлінської конференції...

— А, власне! А які ж прогнози щодо Берліну?

І тут знову починається велика політика. Схрещуються погляди, прогнози і здогади. Звичайно, всі німці хотіли б, щоб Молотов і Даллес договорилися до того, щоб ситі бюрери в Бонні, Кельні, Франкфурті і Пассав могли спати спокійно, не дістаючи холодних мурашок за плечима, на думку про те, що одного дня на вулицях їх історичних міст загуркують советські танки. Але в оточенні канцлера, — якщо вірити тому, про що запевняють журналисти, — існує переважання, що берлінський шум скінчиться нічим, як і багато попередніх конференцій. Коли ж Захід зустрічається з твердолобими большевицькими дипломатами, то діє так виключно тому, щоб зробити реверанс власній громадській думці, мовляв, ми витривало і терпеливо використали всі шанси і мали добру волю договоритися з емісарами товаришів Маленкова.

Подія в Ганновері і доповідь у Майнці

Конференція української журнальної стилістичної делегації в Бонні в справі московських святкувань Переяславського договору відзначалася цікавими питаннями, ставленнями великою міжнародною пресою. Між іншими, було також питання, як українці ставляться до справи польсько-німецького кордону на Одри-Найсі. Українська відповідь була проста: це справа поляків і німців. Негайно впало чергове питання про Львів і лінію Керзона. З великою увагою слухали німці українських пояснень, проте наступного і дальших днів на цю тему не появилося ні в одній газеті ні одної заметки. Появилися натомість на передових місцях великих щоденників сенсаційні повідомлення про «українсько-польську... війну» в Ганновері.

Сталася там прикра подія: українець убив поляка. Убивця, оточений юрбою розлючених поляків, пістолею й ножем обороняється від лінчч. аж поки не прибула німецька поліція, які він піддався. Проте і кордон поліції не стримав юрбу від жадоби помсти. Сімдесять поляків метнулись відбити «гайдамаку». І відбили. Коли ж прибули нові відділи поліції, які нарешті вдалося вирвати українца з рук натовпу, той нещасний ледве ще дихав.

Причина цього непохвального кримінального вчинку не така звичайна, як можна було думати. У великому таборі, де все це скoilося, де поруч живе понад тисячу поляків, українців та югославів, існує — як пишуть німецькі газети — вже від довшого часу стан тривалого напруження між українцями й поляками. Убивство й побиття були якраз вершком цих міжнаціональних непорозумінь.

У нас, у розсвареній мюнхенській «столиці» немає тих, хто б думав про життя на провінції, в «далекій брітанській зоні». В «столиці» йде боротьба за радіо, міністерства тощо. Народні «маси» на провінції, звичайно, вегетують по-своєму, без керми і вітрил, а вже дуже рідко читають свої, українські газети.

У Вісбадені попала в руки місцева газета з повідомленням про цікаву доповідь в університеті Гутенберга.

Перед учасниками природничо-філософічного кольківюму виступив проф. д-р Молітор з доповіддю: «Німецька середньовічна колонізаційна акція на Сході».

Виклад був атракційний. Доповідач, займаючись правно-історичними дослідами, опрацював цю тему тому, що вона, на його думку, має велике значення сьогодні з огляду на втрачені німцями землі на сході.

Ось тези професора:

Християнізація слов'янських країн потягнула за собою закладання монастирів цистеріян, за якими помандрували на схід німецькі поселенці. Німецький орден хрестоносців прочистив шлях різним німецьким групам. Зокрема німецькі хлібороби спричинилися до втримання німців на сході.

(Далі на 12. стор.)

В КЛЮБІ «КРАПКА НАД і»

Різнопородна програма — цікаві дискусії

В новий рік Клуб молодих українських публіцистів «Крапка над і» в Мюнхені увійшов з новим президентом і різнопородною, цікавою програмою. 17 грудня 1953 був вибраний, згідно з правильником клубу, що не дозволяє на «засідання» президентського фотеля одним щасливцем довше, ніж чотири місяці, новий президент в особі д-ра О. Даїка, а до президії ввійшли В. Леник і С. Данилюк.

*
З уваги на святочний час, в засіданнях клубу була довша перерва, і перша доповідь відбулася 21 січня 1954. Виголосив її доц. Іван Кошелівець на тему «Забобони в українській еміграційній літературі».

Вибаглива зовнішністю формою і незвичайно глибока і оригінальна змістом, доповідь п. Кошелівеця піддала гострій критиці ряд недоліків нашої еміграційної літератури по 1945 році. Відсутність справжнього мистецтва і перевантаження дешевими патріотичними штампами, незугарність форми, зле вивчені факти та історичних романів, слаба художня форма — це, за словами прелегента, основні її хиби. Одною з причин цих браків вважає Іван Кошелівець у своєрідному «терорі» думки, що розпаночився на еміграції і що заставляє художників «писати на замовлення» і під смак партійних програм, у наслідок чого ця література нагадує радше політичну агітацію, а не мистецьку творчість. Для останньої зчаста не має змоги з'явитися друком, бо всевладно панує партійний цензор.

В живій дискусії її учасники, за малими винятками, погоджувалися з тезами доповідача, тут і там злагоднюючи їх чи речово коментуючи.

*
Заплановану серію викладів чужинецьких гостей, що їм в цьому семестрі буде відступлено більше місяця, розпочав грузинський політик і публіцист п. Д. Сагарашилі доповідь на тему «Визвольна політика причорноморських народів». Давши короткий перегляд своєї біографії і змін власних поглядів, яка колишнього експонованого інтернаціоналіста і члена другого соціалістичного Інтернаціоналу привела до грузинського націоналізму, доповідач відмітив конечність якнайтінішої співпраці всіх поневолених Москвою народів як протиставлення російським імперіалістичним тенденціям. Головною на еміграції така співпраця потрібна, бо вона демонструє перед Західом вагу проблеми поневолених російським імперіалізмом народів. Але і з російським народом треба шукати спільні мови. Треба знайти тих росіян, що вже зрозуміли конечність постання самостійних держав поневолених сьогодні народів, і з ними співпрацювати. Д. Сагарашилі свідомий великих труднощів у цій справі, а все ж уважає, що скоріше чи пізніше треба буде знайти спільну мову і навіть співпрацювати. Очевидно, передумовою співпраці з росіянами мусить бути їхнє беззастережне визнання за поневоленими народами їхньої політичної підметності.

Дискусія, що слідувала, відзначалася двоподілом думок. З однієї сторони, частина дискутантів відкидала можливість співпраці з росіянами, вважаючи весь російський народ за втілення імперіалізму; з другої, ряд дискутантів гостро засуджував т. зв. «колективну відповідальність» всього народу і вказував на необхідність порозуміння з прогресивними колами російського народу, що, без сумніву, існують серед мільйонових мас російського народу і що лад іх думок, на жаль, не знаходить відзеркалення в російській еміграції.

*
Велике число добірної публіки, що відзеркалювало слив не весь вахляр українського політичного Мюнхену, і ряд чужинецьких гостей вислухали 4 лютого з великою увагою доповідь англійського гостя, ред. Оберона Герберта, заст. президента Англо-українського товариства в Лондоні.

Свій реферат про «Англо-українські взаємини» п. Герберт відчитав поправленою українською мовою, в якій, порівняно з останнім роком, він зробив дуже великі поступки, так що сьогодні може нею свободно владіти.

Давши вислів своїй радості виступати перед автандорією клубу і передавши привіт від англійських приятелів, як теж давши вислів глибокому співчуттю англійських приятелів з причини смерті през. А. Лівицького, референт передав про цілі англо-українського товариства, що сьогодні нараховує 100 англійських і 400 українських членів. Ан-

гло-українське товариство постало з ініціативи приватних англійських кіл, що доцінюють значення української справи і що хотіли б спопуляризувати її серед англійської громадськості.

Поки що наставлення урядових кіл з повне резерви, як і взагалі до всієї проблематики СССР. Спопуляризувати українську справу серед англійців, запізнали їх з українськими культурними національностями і політичними цілями, щоб відтак, саме через англійську громадянство, домагатися позитивного ставлення уряду до українського питання, — це головні завдання англо-українського товариства. Воно має всі вигляди на успіх. Завдяки шляхетності, характерності і працьовитості українських людей в Англії, українці здобули собі повне признання і симпатії англійців. Товариство заплянувало ряд імпрез і зустрічей, що мають взаємно запізнати обидва народи і створити сприятливу атмосферу для

майбутньої політичної дії. Конкретним завданням буде переконати урядові чинники про конечність і доцільність українських радіомовлень у радіо ББС. Згадав теж прелегент про ще сильно закорінені русофільські тенденції серед англійців, що є наслідком довголітньої діяльності російської еміграції в Англії. В кінцевому апелі О. Герберт залишив уповати не тільки на силу організації і матеріальні моменти, але головно в багатій українській духовості, в християнських патронах України, на першому місці в Покровительці України — Почаївській Матері Божій, вбачати гарантії позитивного і справедливого полагодження української справи. Словами «Хай живе самостійна, соборна Українська Держава» закінчив О. Герберт, під рясні оплески присутніх свою цікаву доповідь.

Ряд дискутантів порушив з різних аспектів англо-українські стосунки в минулому і сучасному. Тоді як п. ред. Котович, Ортинський і Пеленський (молодший) критично посталили до сучасної політики Англії, відмічаючи відсутність будь-якого позитивного прояву офіційних англійських кіл щодо українських визвольних змагань, ред. Стасіхів, навпаки, вказував на цілий ряд потягнень англійської політики в минулому, що недвозначно доводять, що знання про українську справу в офіційних англійських колах, а нерідко і позитивна поставка до неї, не були аж такими рідкими. Говорячи про відсутність українських радіомовлень у ББС, дискутант стверджував, що не є аж таким важливим моментом, чи це радіомовлення є, чи його немає. Головне — яка політична настанова. Краще ніяких радіомовлень українською мовою, ніж убрані в українські слова, але протирічні українським політичним цілям, авдіції. Польський відмітив конечність економічної інформації англійського громадянства про Україну. Самої культурної пропаганди чи навіть політичної акції не вистачає. Англієць у першу чергу зацікавлений у конкретних справах, і це треба брати до уваги, коли йдеться про працю англо-українського товариства. В дискусії брали ще участь п-ні Наконечна і п. Котович, Прокопчук, Гловінський, Єндик, Старицький і Леник.

лкт

Мета й завдання „Англо-українського товариства“

Друкуємо в цілому доповідь одного з заступників голови «Англо-українського товариства», яке постало в квітні 1953 р. у Лондоні, п. Оберона Герберта, що її він виголосив у мюнхенському Клубі молодих українських публіцистів «Крапка над і». О. Герберт з постійним співробітником католицького тижневика «Теблет» і добре ознайомлений з проблематикою європейського Сходу. Він с прихильником визволення українського, польського, білоруського і інших поневолених російсько-більшевицьким імперіалізмом народів.

Шановні Пані й Панове!

Це для мене велика часть, що я маю змогу сьогодні промовляти до молодих українських журналістів та інтелектуалістів на еміграції, які мають можливість тут, на чужині, зберігати духові вартості свого поневоленого народу і гідно презентувати свою націю перед західнім світом.

Дозвольте мені насамперед використати цю нагоду, щоб висловити співчуття не тільки моє власне, але і всіх англійських приятелів України, бо мені відомо, що ваші приятелі у Великобританії бажали, щоб я висловив їхнє окреме співчуття панові Миколі А. Лівицькому та всьому українському народові з приводу смерті пана президента Лівицького. Я, на жаль, лише один раз мав нагоду розмовляти з померлим Президентом, і ця розмова зробила на мене велике враження, як розмова з великим українцем, людиною великудушною, європейським державним мужем і гідним провідником свого народу.

Згадуючи померлого Президента, ми маємо перед очима цілу низку спогадів і фактів останніх тридцяти бурхливих років української історії та українського національного відродження, а зокрема героїчної боротьби головного отамана Симона В. Петлюри. Ці тридцять років відзначаються трагізмом. Але, не зважаючи на це, треба констатувати, що міжнародна позиція України стала далеко сильнішою, ніж тоді. Бо не тільки майже всі землі, на яких живуть українці, ввійшли вже до складу української державної території, але сьогодні ваша батьківщина займає своє місце в Об'єднаних Націях, при чому не важко, які були мотиви ССРС, коли він увів Україну в Об'єднані Нації; важливий сам факт перебування України в ОН, як добрий козир міжнародного значення. За винятком росіян сьогодні вже ніхто з політичною грамотністю і зорієнтованих людей не може мати сумніву, що український народ бажає і має право існувати державно. Звичайно, тільки пророк міг би сказати, коли ваші українські мрії про незалежність стануть дійсністю. Але, бачачи вашу рішучість у прагненні до волі вашого народу, можна без перебільшення сказати, що мета ваших прагнень буде досягнена.

Ініціатива приватних кіл

Я сподіваюся, що вам цікаво дещо почути про «Англо-українське товариство», про те, як воно постало, яку має мету і як воно веде свою діяльність.

Наše товариство постало головно тому, що група ваших англійських приятелів уважала слушним дати вашим землякам в Англії можливість інформувати наш англійський народ про вашу боротьбу, вашу політичну мету, ваші потреби та справи і взагалі про ваше життя. Треба підкреслити, що така ініціатива була виявом всіх приватних людей, отже вона не народилася в колах нашого уряду. Ставлення англійського уряду до справ ССР відзначається, як замінно, великою резервою. Але в нашій приватній ініціативі відмінної була воля приватних людей, отже вона не народилася в колах нашого уряду. Ставлення англійського уряду до справ ССР відзначається, як замінно, великою резервою. Але в нашій приватній ініціативі відмінної була воля приватних людей, отже вона не народилася в колах нашого уряду.

Бирала вже не раз такого значення, що згодом ця ініціатива здобувала вплив на загальну громадську думку і пізніше удостоювалася належної оцінки з боку уряду. Акцентую це з особливим притиском, щоб ніхто не думав, що постання нашого товариства означає якусь зміну в нашій державній політиці; бо коли б нам згодом навіть удається досягти зміни нашої політики, то це могли статися тільки після довшого часу наших зусилів і солідної, послідовної та написливої праці

Наша перша мета — це довести до тіснішого співжиття українців з англійським суспільством, поруч якого вони живуть і працюють. Ми бажали б, щоб англійці шляхом особистих контактів познайомилися з багатою культурою українського народу, так гарно препрезентованою, напр., вашими піснями і танками. Ми бажаємо, щоб українець в очах пересічного англійця на провінції був людиною якось окресленою особовістю.

Осягнувши цю нашу першу мету та змінивши таким чином нашу позицію, ми будемо далі намагатися досягти також певних політичних цілей, зокрема взяти наступом неприступну досі твердиню Бі-Бі-Сі, дотеперішнє негативне ставлення якої до радіопресилянів українською мовою викликало таке сильне огорчення серед української еміграції.

Потрібна співпраця всіх українців

Наše завдання було б набагато легше, коли б до співпраці з нами стали всі українці в Англії. Значні внутрішні різниці серед української еміграції є зрештою виразником здорового політичного життя української еміграції. Однак було б дуже трагічно, якщо б такі, як скажено, суть внутрішні різниці зробили неможливою конфронтацію англійської громадської думки з серйозним загальним українським фронтом. Якщо ми мали б виконати наші завдання, то насамперед будемо вважати потрібною співпрацю кожної української людини в Англії. Тут, у Мюнхені, українці своєю поставою в справах КЦАБ-у і в своїй поставі до пропагандивної акції Москви в справі Переславської річниці довели, що спільній українській фронт можливий. Було б добре, щоб таке сталося і в Англії.

Я хочу підкреслити ще й таке: люди, як я, що ніколи не була емігрантом, іслегко зрозуміти важке становище політичного емігранта. Ніхто з нас на Західі не може належно зрозуміти, не переживши цього на власній шкірі, як важко жити відірваним від рідного краю, без рідної хати, без родини, без грошей і перспектив, без усього того, що втримує людину при житті і дає їй мету для праці, для змагання й особистого щастя.

I, безумовно, важко бачити емігрантів, як мало вдається йому — як представників поневоленого народу — зробити для своєї окупованої батьківщини, не маючи можливості впливати на змі

РЕЦЕНЗІЇ

Як на польського генерала - таки мало

General Wladyslaw Anders: HITLER'S DEFEAT IN RUSSIA, Henry Regnery Company, Chicago 1953, pp. XX+268.

Ген. Владислав Андерс: ПОРАЗКА ГІТЛЕРА В РОСІЇ, Чікаго 1953, стор. XX+268, шість шкітів у тексті і один поза текстом, ціна 4 дол.

Де є причини поразки «Третього райху» у війні з СССР, — таким є засадниче питання, що на нього старається дати відповідь у своїй аналітичній студії «Поразка Гітлера в Росії» польський генерал В. Андерс. Часткову відповідь він дає вже, зформулювавши заголовок книжки. Наголошуєчи Гітлера, він не наче наперед відповідає на поставлене питання.

Праці, що складається з п'яти частин і двох розділів, передує вступне слово американського полковника Трумана Сміта, кол. військового аташе в Берліні, а згодом співробітника відділу розвідки американського генерального штабу. Сміт дає книжці і її авторові в суперятивах видержані похвали, а про саму працю говорить так: «Студія ген. Андерса — це найкраща книжка, яка коли-небудь і денебудь появилася на тему про причини поразки Гітлера в Росії».

Чи така кваліфікація відповідає вартості праці Андерса, це, на нашу думку, справа дискусійна, хоча треба вже на вступі відмітити, що для англомовного читача вона дає короткий і приступний образ німецько-советської війни і причин німецької поразки на Сході. Цей образ має бездоганний і повний, коли йдеться про розгляд стратегії Гітлера, отже про чисто військові питання. Він загальниковий і здебільшого неоригінальний там, де польський генерал перевідає за двома авторами політичну сторінку і недомагання т. зв. німецької східної політики.

*

Давши короткий перегляд подій напередодні вибуху німецько-советської війни, автор ділить причини німецької поразки на Сході на такі чотири категорії:

- 1) військові помилки Гітлера,
- 2) помилки політичні,
- 3) моральна і матеріальна допомога Заходу,
- 4) стратегічне бомбардування англо-американським летунством німецької індустрії.

Розглядові кожної з чотирьох причин поразки присвячені окремі частини книжки.

Військові помилки Гітлера

На думку автора, кардинальною помилкою Гітлера у військовій площині був факт, що з двох можливих форм стратегії — стратегії знищення і стратегії виснаження — він вибрал першу, не зважаючи на те, що саме у випадку СССР єдино допущеною з стратегії виснаження. Але під впливом успіхів у попередніх кампаніях (Польща, Франція, Норвегія), Гітлер просто зігнорував такі відмінні від згаданих країн питоменності і військовий потенціал СССР і рішився на стратегію знищення — в пеконанні, що йому вдається в ході однієї великої військової кампанії знищити ворога.

Але, прийнявши навіть цю стратегію, Гітлер нехтував її законами і порадами своїх генералів. I так, всупереч порадам адмірала Редера за всяку ціну опанувати Близький Схід і відняти СССР від півдня, він потрактував африканську експедицію Роммеля як периферійний маневр, не подбав про підтягнення сил, і велика шанса, що могла закінчитися опануванням німецьким військом сuezького каналу, перетворилася у велику поразку німецького африканського корпусу.

Чергову помилку бачить Андерс у недоціненні Гітлером військового і економічного значення Москви для ходу війни. I в цьому випадку Гітлер знехтував поради своїх фахівців і точку тяжіння наступаючих німецьких армій почав на здобуття України. I хоча вдалося там, у київському кілі, знищити кілька ворожих армій, проте ця битва не стала «найбільшою в історії світу переможною битвою», як про неї говорив Гітлер, тільки справдіся слова шефа німецького генерального штабу ген. Гальдера, що назвав її «найбільшою помилкою».

I справді, київська битва закінчилася в останніх днях вересня 1941 р., а два місяці пізніше німецька армія дізнала першої і дуже доцільної поразки перед півднем Москви. Якби наступ німецьких армій відразу був скерований на здобуття столиці СССР, вона напевно впала б у німецькі руки, операції відбувались би ще вліті і зима не внесла б у ряди німецької армії такого спустошення, як це мало місце.

I врешті дві останні стратегічні помилки, що остаточно пересудили долю німецької східної кампанії: перенесення напряму німецьких операцій від літа

мали б ними бути всі ті, що боролися проти советського режиму? I кінчиць таким спочутливим і вірним ствердженням: «Вояки східних формувань були найбільш нещасливими людьми другої світової війни. Позбавлені батьківщини, зневажані їхніми протекторами, загально вважані за зрадників, якими вони у своїй свідомості ніколи не були, вони часто воювали за чужу, зненавиджену справу, а єдино заплатою, яку вони дістали, була смерть, переважно в чужих країнах, і репатріація до пекла, з якого вони стались втекти».

Східна політика Гітлера Від цього великого розділу книжки, від якого ми найбільше сподівалися і який ми з особливою увагою простудівали, винесли ми враження великої поверхності. Взагалі тяжко говорити у випадку цієї частини книжки про працю Андерса, як такого, коли автор уже на початку відмічає, що головним джерелом тут є дві книжки: американського автора Джорджа Фішера «Советська опозиція до Сталіна» («Soviet opposition to Stalin») і німця, Юріена Торвальда «Кого вони хочуть знищити...» («Wer sie verderben wollen...»).

Ми знаємо обидві згадані книжки, і доводиться тільки ствердити, що Андерс вірно переповів їхній зміст і тільки тут і там дав свій обережний коментар. Читаючи цей розділ книги, ви помічаєте, що йдеється про «перепродаж з другої руки», що автор не знає, мабуть, ані одного оригінального документу тих часів і взагалі тільки з романів у стилі Торвальда зорієнтований — наскільки на підставі такої лекции взагалі можна бути зорієнтованим — у складній проблематиці східної політики «Третього райху». Цим не хочемо сказати, що автор повністю йде за Фішером і Торвальдом. Він має краще від них зрозуміння для питання поневолення Росією народів, він навіть повний симпатій до їх змагань і рішуче стоїть на протиєдністміських позиціях. Він лъльно і об'єктивно цитує праці українських авторів про 1 Українську Дивізію, в нього є згадка про проголошення незалежності у Львові, а також і про те, що тисячі українців пішли до німецьких концентраційних таборів. Але він ні одним словом не згадує про національні підпільні рухи на території СССР, ані словом про УПА чи білоруське підпілля. Ми ж ніяк не хочемо думати, що автор поміниув це свідомо. Тенор його книжки, саме в цих справах, абсолютно об'єктивний. Але ми не можемо позбутися враження, що, спершиши на лекцию Торвальда і Фішера, Андерс, не вичитавши там про ці події, не потрудився знайти про них дінде. Про це свідчить теж доволі вбога література, що майже виключно обмежується до готових уже праць і в якій ми найншли багато джерельних матеріалів.

З вище згаданого розділу ми процитуємо кілька думок, що відбігають від лінії Торвальда і Фішера і що їх треба вважати оригінальними думками Андерса. Отже, роблячи тідсумки власовського руху, що його він називає «найсильнішим ідеологічним рухом історії» (до зволямо собі заважати, що навіть росіяні ще ніколи не назвали власовщиною «найсильнішим ідеологічним рухом»), знаючи, що йшлося про мішанину: бажання зберегти життя, німецькі інтереси і відсутність справжньої російської концепції, автор робить такі правильні ствердження: «Те, що власовський рух і противсоветські змагання неросійських народів не увінчалися успіхами, треба в першу чергу приписати Гітлерові. Навіть останні намагання змінити політику відносно Сходу були позбавлені зрозуміння для змагань неросійських народів, що бажали звільнитися не тільки від советського режиму, але в неменшій мірі і від російського панування».

Повин тепла і зрозуміння є ті місця в книжці, де автор говорить про національні відділи при німецькій армії. Андерс розуміє проблему і дає вислів своєму співчуттю трагічної долі, що стирнула цих парторгів з боку альянтів і привела до видачі сотень тисяч їх большевикам: Він підходить до проблеми з двох аспектів: з морального і державно-правового. З морального погляду всіх цих українців, білорусів, кавказців аж ніяк не можна вважати зрадниками батьківщини, бо «вони боролися проти уряду, що був їм силуою накинений і окупував їх країни». Також і з державно-правового становища вони мали право поборювати уряд, що не походив з народу, не був вибраний народом і для цього ж народу, а тільки узурпував владу.

«Коли, — каже автор, — багато людей не вважають зрадниками німців, що боролися проти Гітлера, то чому ж тоді

ськового потенціалу Андерс вичисляє ряд безспірних елементів сили і слабості СССР, елементів загально-відомих, а може навіть уже перестарілих, — головно в тих місцях, де він ще говорить про індустріальність країни.

Дуже ризиковними видаються нам настімісті останні твердження автора, в яких він характеризує советські керівництво і вояків як людей «малоінтелігентних, з низькою цивілізацією і пасивністю, що межє з фатализмом». А зайді, що, мовляв, «советський вояк не є здатний до швидкої реакції» і нагадує трохи німецькі «унтерменштівські» бідури.

Як ми вже ствердили, існує велика диспропорція поміж тими частинами праці, що стосуються чисто військових справ, і тими, де автор переповідає за іншими авторами політичні події, на тлі яких прийшло до німецької поразки, I хоч головна тенденція автора, як це вже видно з процитованих уступів, є правильна, проте він не спроміщується на оригінальні грунтівні студії політичної сторінки проблеми, а деякі твердження в його підсумках таки просто небезпечні, помінаючи вже факт, що від людини, яка має такий досвід, як ген. Андерс, сподіватися на будь-якого.

Л. Корбут

За синтезу християнства з соціалізмом

Prof. Dr. Josef Dobretsberger. Katholische Sozialpolitik am Scheideweg, Ulrich Moser Verlag, Graz-Wien, 160 Seiten.

Проф. д-р Йозеф Добретсбергер є професором Грацького університету. Як націонал-економ і соціолог він дає образ соціальної католицизму в воєнній Європі. Він уважає, що на румовищах в Європі по другій світовій війні і при захитанім капіталізму застрималися дві живучі ідеології: християнська і соціалістична. Він вірить, що в соціальній ділянці може прийти до синтезу цих двох рухів, хоч основна ідеологія є і буде зовсім різна.

Проявив соціалістичної туги між католицькими соціологами є безсумнівні. I в соціалістичних колах, які теж переходять повну трансформацію, він добачає бажання дійти до компромісу.

Професор Добретсбергер ділить головні напрямки християнських рухів на три групи: 1) втечу перед світом, що була основною формулою практичної християнських часів; 2) пенетрація світу, що є основною рисою християнського середньовіччя і 3) лайцизація, що є основною цією сучасного соціального католицького руху.

Автор подає цілу гаму політично-соціальних рухів католицизму, що об'явилася на початку XIX і XX століття. Він говорить про нині вже закінчений, крайньо лівий християнський італійський рух «Сіністра христіана», про соціалізм, про віднову становою ідеєю в новій соціальній католицькій романтиці, про програму середніх класів в Англії «Честер-Веллек», про «Французьку акцію», про харитативний рух і подає також характеристику соціальних католицьких рухів в Європі.

Книжка ця має не тільки теоретичне значення, бо вона відзеркалює також думки передових державних мужів, що стоять у проводі великих європейських держав.

Наведемо тут нотовані автором слова сучасного прем'єра Італії Фанфані, цитовані з його твору «Cattolicesimo e Protestantismo nella formazione storica dei Capitalismi».

Ось вони: «Католицький етос є протикапіталістичний, він не приймає капіталізму, хоча він тимчасово в тому чи іншому напрямі міг і підтримувати». Ця книжка Фанфані появилася в 1935 році.

Український читач має своє застереження, і ми тут підкреслюємо повну непоінформованість автора, коли він пише про ліквідацію католицької церкви в Західній Україні. Ми переказуємо його текст: ліві тенденції між слов'янськими католиками походять не так з соціальних, як рідше з національних причин. Вже чеська «національна церква» в 1920 році домагалася зірвання з Римом з приводу незалежності національних домагань. Подібними виступають сьогодні праці серед греко-католицьких західних українців, які маніфестиють свої проросійські тенденції, віддаючи себе в обійми православної церкви...

Звідкіля дістав професор Добретсбергер такі інформації, не легко відгадати, і цей пасус, писаний будь-шо будь в науковому творі, мимоконтакт викликає обережність читача і щодо інших тез автора.

Ми теж масмо сумнів, чи рух «Аксіон Франсез» можна зарахувати до като-

лицьких політичних і соціальних рухів. Без сумніву, у «Французькій акції» брали участь католики, але ми ніяк

